

Aalto-yliopisto
Insinööritieteiden
korkeakoulu

Elina Nyberg

Osallistavat paikkatietomenetelmät vuorovaikutteisen suunnittelun tukena Helsingin kaupungilla

Diplomityö, joka on jätetty opinnäytteenä tarkastettavaksi
diplomi-insinöörin tutkintoa varten.

Espoossa 28.10.2018

Valvoja: Professori Marketta Kyttä

Ohjaajat: Tekniikan tohtori Tiina Laatikainen

Tekijä Elina Nyberg

Työn nimi Osallistavat paikkatietomenetelmät vuorovaikutteisen suunnittelun tukena Helsingin kaupungilla

Maisteriohjelma Spatial Planning and Transportation Engineering **Koodi** ENG26

Työn valvoja Marketta Kyttä

Työn ohjaaja(t) Tiina Laatikainen

Päivämäärä 28.10.2019**Sivumäärä** 92**Kieli** suomi

Tiivistelmä

Vuorovaikutteinen suunnittelun muotoutuminen lakisäätiseksi osaksi suunnitteluprosesseja Suomessa lähti käyntiin vuonna 2000 voimaan tulleesta maankäyttö- ja rakennuslaista, jossa veloitettiin osallisten kuuleminen suunnitteluprosessin aikana (MRL 132/1999.) Tämän jälkeen vuorovaikutteinen suunnittelu on alkanut kehittyä osaksi suunnittelukulttuuria (Eräranta ym., 2015), ja erilaisia internetpohjaisia menetelmiä on kehitetty sen tukemiseksi (Afzalan & Muller, 2018; Falco & Kleinhaus, 2018; Kahila-Tani ym., 2016).

Helsingin kaupungilla on hyödynnetty osallistavia paikkatietomenetelmiä, mutta niiden käyttöä ei ole arvioitu systemaattisesti. Diplomityöni tavoite on tarkastella PPGIS-menetelmän käyttöä Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla ja tutkia menetelmän hyödyntämistä vuorovaikutteisissa suunnitteluprosesseissa. Tutkin sekä kyselyiden toteutusta käytännössä, että yhdistän PPGIS-kyselyt vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteisiin arviointikriteeristön avulla. Vuorovaikutteisessa suunnittelussa korostuvat erityisesti vuoropuhelu suunnittelijoiden ja osallisten välillä sekä osallisten rooli tiedon tuottajina.

Suunnittelijat toivovat saavansa kyselyistä paikkaan sidottua tietoa, jota voi hyödyntää suunnittelussa. He myös hyödyntävät menetelmiä mm. tavoittaakseen laajemmän osallisdjoukon kuin perinteisissä menetelmissä, luottamuksen lisäämiseksi ja konfliktien vähentämiseksi. Menetelmässä tuotettua tietoa hyödynnetään myös suunnitelmien laadinnassa.

Osallisten osallistumisen tavoitteena on usein vaikuttaa suunnitelmien sisältöön (Tulloch, 2008), kun taas suunnittelijoiden motivaatiot ja tavoitteet voivat olla moninaisemat. Usein haasteena osallistumisessa on pitkä aikajänne, minkä vuoksi osallisten on vaikea käsittää, mihin heidän näkemyksensä ovat vaikuttaneet. Koska osallistumisen tavoitteissa voi olla eroa suunnittelijoiden ja osallisten välillä, on erityisen tärkeää kommunikoida suunnittelun tuloksiin vaikuttavista asioista, lisätä vuoropuhelua eri osallisdryhmien välillä ja tehdä osallisille näkyväksi, mitkä asiat vaikuttavat suunnitelmiin. Samalla tulee tehdä näkyväksi, miten osallisten tietämys on vaikuttanut, näkynyt tai miten sitä on arvioitu suunnitteluprosessissa. Muut kriteerit aikaisesta osallistumisesta luottamuksen rakentamiseen täydentävät vaikuttavuuden toteutumista.

Avainsanat osallistavat paikkatietomenetelmät, vuorovaikutteinen suunnittelu, osallistava suunnittelu, kokemustieto, vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteeristö

Author Elina Nyberg

Title of thesis Applying participatory mapping methods to urban planning practices at the City of Helsinki

Master programme Spatial Planning and Transportation
Engineering**Code** ENG26

Thesis supervisor Marketta Kytta

Thesis advisor(s) Tiina Laatikainen

Date 28.10.2019**Number of pages** 92**Language** Finnish

Abstract

The Land Use and Building Act came into effect in the year 2000. The act established participatory means into planning culture in Finland as it obligated the consultation of participants in the planning process (MRL 132/1999). Since then, participatory planning has been developing into an integral part of the planning culture in Finland (Eräranta et al., 2015) and internet-based tools have been developed to support it (Afzalan & Muller, 2018; Falco & Kleinhans, 2018; Kahila-Tani et al., 2016).

The City of Helsinki has utilized participatory mapping methods in planning, but their usage has not been evaluated systematically. The objective of this thesis is to study the usage of PPGIS-methods at the City of Helsinki Urban Environment Division and examine the utilization of the method in participatory planning. The study approach is two-fold. Interviews with planners are conducted in order to consider the practical elements of using the PPGIS-method and what should be considered when utilizing the method. In addition, the usage of the method is linked to the aims of participatory planning by using a set of participatory planning evaluation criteria. Participatory planning highlights the importance of dialogue between planners and participants and the participants' role as knowledge producers.

By using the methods, planners wish to gain place-based information that can be used in the making of new plans. Additionally, planners use the methods to reach a wider number of participants than with conventional methods such as public meetings, build trust between participants and the planning organization and manage conflicts.

For the participants, the aim of participation is often to have an impact on the content of the plans (Tulloch, 2008). Often the challenge in participation is its long-time span, which results in participant's having a difficult time in understanding how their input has affected the plans. The possible differences in the objectives of planners and participants make it vital to communicate the influence of the participants' input as well as other different aspects that affect the planning decisions. Furthermore, the role of the participants knowledge and how it has been used in the process should be made visible. The fulfillment of other evaluation criteria such as early involvement and building trust supplement the realization of influence.

Keywords participatory geographic information systems (PPGIS), participatory planning, experiential knowledge, participatory planning evaluation criteria

Alkusanat

“The place where we live is ‘our’ place – something we identify with at a feeling level. As somewhere laden with memories, associations, hopes, even family history, it imparts layers of meaning no outsider could even guess at. The best way to access all this is through the people who already live there. The knowledge they hold is invaluable. Invaluable both for living in places and for forming them.” (Healey, 1997)

Diplomityöni kirjoittaminen on ollut pitkä ja katkonainen, joskus jopa loputtomalta tuntuva prosessi, joka on opettanut minulle paljon omista kiinnostuksenkohteistani, joista en alun alkaen välttämättä edes ollut tietoinen. Työni on toisinaan saanut minut uppoutumaan suunnitteluteoreettiseen kirjallisuuteen päiviksi tai pohtimaan vuorovaikutteisen suunnittelun toimintakenttää ja osallistumisen tarkoitusta. Toisinaan taas olen halunnut lykätä koko projektin nurkkaan ja toivonut tehneeni työni jostakin muusta aiheesta. Vaikeuksien kautta voittoon, valmistuminen hämmöittää viimein ja olen saanut työni siihen pisteeseen, että voin sanoa sen olevan valmis.

Haluaisin kiittää työni valmistumista sen alkumetreiltä lopun kommentteihin professoriani Marketta Kyttää ja ohjaajaani Tiina Laatikaista, jotka ovat olleet kiinnostuneita työstäni ja kannustaneet sen valmiiksi saattamisessa. Lisäksi haluaisin kiittää avopuolisoani Niklas Aalto-Setälää elokuisista viikonlopuista diplomityöni läpiluvun parissa ja omien lopputöidensä ja opintojen kanssa painiskelleita ystäviäni kirjastoseurasta silloinkin, kun valmistuminen tuntui vielä kaukaiselta haaveelta. Haluan myös kiittää Helsingin kaupunkiympäristön toimialan Kaupunkitila- ja maisemayksikön väkeä avusta diplomityöni alkumetreillä ja kaikkia haastateltaviani antoisista haastatteluista.

Diplomityöni on kuitenkin vain osa sitä matkaa, jonka olen saanut kokea Spatial Planning and Transport Engineering -maisteriohjelmassa. Maisteriohjelma on antanut minulle mitä parhaimmat eväät työelämään, luonut uskoa omaan ammattitaitoon ja antanut mitä parhaimpia ystävyyssuhteita. Haluaisinkin kiittää kaikkia professoreitani ja kanssaopiskelijoitani kiinnostavista, haastavista ja antoisista vuosista Aalto yliopistossa.

Helsinki 16.9.2019

Elina Nyberg

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	
Abstract	
Alkusanat	
Sisällysluettelo	5
Lyhenteet	7
Johdanto	9
1.1 Työn tausta	9
1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet	10
1.3 Tutkimuksen rajaus	10
1.4 Työn rakenne	10
2 Osallistuminen yhdyskuntasuunnittelussa	11
2.1 Suunnittelu käsitteenä	11
2.2 Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä	12
2.3 Lakisääteinen osallistuminen	13
3 Suunnitteluparadigmojen kehitys	15
3.1 Fyysisestä suunnitteluperinteestä rationaaliseen suunnitteluteoriaan	15
3.2 Inkrementalistinen suunnitteluteoria	15
3.3 Transaktiivinen ja advokaattinen suunnitteluteoria – askel kohti kommunikatiivista suunnittelua	16
3.4 Konsensusorientoitunut kommunikatiivinen suunnitteluteoria	17
3.5 Vuorovaikuttamisen suunnittelun hyödyt ja kritiikki	18
3.6 Osallistumisen tavoitteet ja taso	18
4 Erilaiset tietotyypit ja niiden rooli suunnittelussa	21
5 Osallistuvan suunnittelun menetelmät	25
5.1 Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmät (PPSS)	25
5.2 PPGIS osallistuvat paikkatietomenetelmät	27
5.3 PehmoGIS	28
5.4 Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmät suunnittelun eri vaiheissa	29
5.5 Motivaatiot vuorovaikuttamisen suunnittelun taustalla	35
5.6 Vuorovaikuttamisen suunnitteluprosessin arviointi	36
6 Tutkimuskysymykset	41
7 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät	42
7.1 Haastattelututkimus	42
7.1.1 Teemahaastattelu menetelmänä	42
7.1.2 Haastattelujen toteutus	43
7.1.3 Temaattiset tarkastelut	44
7.2 Tutkimuksessa tarkasteltujen kyselyjen kuvaus	45
8 Tutkimustulokset	50
8.1 Miten vuorovaikuttamisen suunnittelun tavoitteet näyttäytyvät PPGIS-menetelmän käytössä?	50
8.1.1 Tavoitteiden selkeys	50
8.1.2 Ajoitus: kyselyt suunnitteluprosessin eri vaiheissa	52
8.1.3 Resurssit	54
8.1.4 Edustavuus	54
8.1.5 Kyselyn laadun arviointi	56
8.1.6 Menetelmän toimivuuden arviointi	56

8.1.7	Analyysi	57
8.1.8	Läpinäkyvyys.....	59
8.1.9	Vaikuttavuus ja vaikuttavuudesta kommunikoiminen.....	61
8.1.10	Luottamuksen rakentaminen.....	65
8.1.11	Seuranta ja arviointi.....	65
8.2	Mikä on asukkaiden tuottaman tiedon rooli suunnittelussa?	67
8.3	Kyselyjen käytännön toteutus suunnitteluprosessissa.....	68
8.3.1	Kyselyn toteutus	68
8.3.2	Kyselyiden laadinnassa huomioitavat osa-alueet	71
8.3.3	Analysoinnin kompastuskivet.....	72
9	Yhteenvedo ja johtopäätökset.....	74
9.1	Tutkimuksen tavoitteet.....	74
9.2	Reflektio ja jatkotutkimus	82
9.3	Johtopäätökset.....	84
	Liiteluettelo.....	92
	Liitteet	

Lyhenteet

MRL	Maankäyttö- ja rakennuslaki
OAS	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma
PPGIS	Public participation GIS Osallistuvat paikkatietomenetelmät
PPSS	Participatory planning support systems, Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmät
PSS	Planning support systems, Suunnittelun tukijärjestelmät

Johdanto

1.1 Työn tausta

Suunnittelun kommunikatiivinen käänne ajoittui 1970-1980 –luvuille, ja sen kautta korostui vuoropuhelun ja osallisten rooli suunnittelun tiedon tuottajina (Taylor, 1998; Horelli, 2002). Asukasosallisen rooli ja merkitys suunnitteluprosessin kannalta ei kuitenkaan ole ollut yksioikoinen tai sisällytettävissä suunnittelun osaksi haasteita, sillä olemassa olevien valtarakenteiden ja suunnitteluteoreettisten näkemysten muuttaminen edellyttää uusien menetelmien käyttöön ottoa ja kehittämistä sekä muutoksia toimintatapoihin. (Puustinen, 2006; Rantanen & Kahila, 2009; Staffans, 2004).

Vallitsevat valtarakenteet ja käytännöt muuttuvat hitaasti. Silti yhdyskuntasuunnittelun konteksti ja ihmisten jokapäiväinen elämä ovat jatkuvassa muutostilassa globalisaation (globaali–lokaali), digitalisaation (todellinen–virtuaalinen), ilmastonmuutoksen, kaupungistumisen sekä muiden sosiaalisten megatrendien vaikutuksesta. (Anttiroiko, 2012; Horelli ym., 2015.) Informaatioteknologiat muokkaavat arjessa tapahtuvaa vuorovaikutusta ja mahdollistavat lokaalin vuorovaikutuksen missä päin maailmaa tahansa paikasta riippumatta (Wallin, Horelli, & Saad-Sulonen, 2010).

Yhdyskuntasuunnittelu on myös muuttunut yhä monimutkaisemmaksi, strategiseksi, skenaario- ja tulevaisuusorientoituneeksi sekä ennen kaikkea osallistavammaksi (Brömmelstroet & Schrijnen, 2010; Geertman, 2002). Osallisten ja ristiriitaisten tavoitteiden määrä suunnitteluprosessissa kasvaa, ja suunnitteluhaasteet ovat kasvaneet paikallisista ongelmista seudullisiksi kysymyksiksi (Brömmelstroet & Schrijnen, 2010). Interaktiivisen ja vuorovaikutteisen suunnittelun trendi on muuttanut suunnittelukäytäntöjä monimutkaisemmiksi ja riippuvaisiksi viestintäteknologioista ja paikkatiedoista (Geertman, 2002). Teknologia taas on muokannut osallistumista perinteisistä kasvotusten tapahtuvista menetelmistä internetpohjaisiin metodeihin sekä itseorganisoituvaan ja paikasta riippumattomampaan suuntaan (Horelli, ym., 2015; Wallin ym., 2010).

Vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki pyrki lisäämään osallistumista, avoimuutta, osallisten tietämystä ja läpinäkyvyyttä suunnitteluprosessissa. Lain tavoitteiden toteutumista on kuitenkin arvosteltu riittämättömiksi vaikuttavuuden, ajoituksen ja osallistumisen näkökulmasta. Osallistumiskäytännöt eivät ole yltäneet lain tavoitteisiin ja vaikutukset päätöksentekoon ja suunnittelun tuloksiin ovat olleet vähäiset (Kahila-Tani & Kyttä, 2017). Osasyynä tähän ovat olleet suunnittelijoiden tietämättömyys uusista menetelmistä ja perinteisten menetelmien riittämättömyys (Kahila-Tani, Kyttä, & Geertman, 2019).

Ratkaisuna ongelmaan kansalaisosallistumisen roolia on pyritty lisäämään, tosin suunnitteluinstituutioiden näkökulmasta (top-down) lähinnä asukkaita konsultoimalla ja kommentointimahdollisuudella (Saad-Sulonen, 2014.) Osallistumisen rajoittuminen lähinnä kommentointimahdollisuuteen (Horelli ym., 2015) on johtanut siihen, että osallistuminen on muuttunut pääasiassa vastustamiseksi. (Saad-Sulonen, 2014.) Tämän vuoksi myös osallistumisen menetelmät kehittyminen on tärkeää. (Wallin ym., 2010).

Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien (PPSS) kehittäminen onkin edennyt (Kahila-Tani, 2015), vaikka menetelmien juurtumista suunnitteluprosessin osaksi on arvosteltu vajavaiseksi. Omasta näkökulmastani PPGIS- menetelmän juurtuminen Helsingin

kaupunkiympäristön organisaation suunnittelun osaksi on edennyt, mutta menetelmän maksimaalisten hyötyjen ja tiedon vaikuttavuuden näkökulmasta on vielä kehitettävää.

1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Diplomityöni tavoite on tarkastella PPGIS-menetelmän käyttöä Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla ja tutkia menetelmän hyödyntämistä vuorovaikutteisissa suunnitteluprosesseissa. Tutkin sekä kyselyiden toteutusta käytännössä, että yhdistän PPGIS-kyselyt vuorovaikutteisen suunnittelun teoreettiseen viitekehykseen. Vuorovaikutteisessa suunnittelussa korostuvat erityisesti vuoropuhelu suunnittelijoiden ja osallisten välillä ja osallisten rooli tiedon tuottajina. Arvioin työssäni PPGIS-menetelmän hyödyntämistä teoreettisesta kirjallisuudesta koostamani vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteiden näkökulmasta.

1.3 Tutkimuksen rajaus

Tässä työssä tarkastellaan Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialalla toteutettuja Maptionnaire-kyselyjä. Diplomityön teoriaosuudessa on tarkasteltu laajasti kommunikatiivisen suunnitteluparadigman kehitystä, tavoitteita ja kritiikkiä, osallistuvan suunnittelun menetelmiä, suunnittelussa mukana olevien osapuolten erilaisia tietokäsityksiä sekä osallisten ja suunnittelijoiden motivaatioita osallistumiselle. Teoreettisen viitekehyksen tavoitteena on ymmärtää vuorovaikutteisen suunnittelun ja osallistumisen tavoitteita, ristiriitoja sekä syitä ja PPGIS-menetelmän tarjoamia mahdollisuuksia toteuttaa vuorovaikutteista suunnittelua. Lisäksi viitekehyksen avulla luodaan arviointikriteeristö, jota hyödynnetään tutkimusosiossa PPGIS-menetelmän kytkemiseen vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin erilaisiin tavoitteisiin.

1.4 Työn rakenne

Diplomityöni koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa käyn läpi tutkimukseen liittyvän teoreettisen kirjallisuuden. Luvussa 2 käsittelen osallistumista suomalaisessa kontekstissa, ja luvussa 3 kerron kommunikatiivisen suunnitteluparadigman synnystä. Luvussa 4 pohdin erilaisten tietotyyppien ja asukas- sekä asiantuntijatiedon roolia yhdyskuntasuunnittelussa ja käyn läpi, minkälaisista tietotyypeistä nämä koostuvat. Teoriaosuuden viimeisessä luvussa 5 käsittelen vuorovaikutteisen suunnittelun tukijärjestelmiä ja tarkemmin PPGIS-menetelmiä sekä niiden hyödyntämistä suunnittelun eri vaiheissa. Luvun lopussa avaan suunnittelijoiden ja kansalaisten motivaatioita osallistaa ja osallistua suunnitteluun sekä käyn läpi erilaisia vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin arviointikriteeristöjä. Koostan kirjallisuuden pohjalta arviointikriteeristön, jota hyödynnän haastattelujen tulosten analysoimisessa.

Työn menetelmäosiossa luvussa 7 kerron toteuttamani haastattelututkimuksen taustoista, kuluista, haastateltavien henkilöiden ja tutkimukseen valittujen PPGIS-kyselyiden taustoista. Luvussa 8 analysoin haastattelututkimukseni tuloksia aikaisemmin koostamani arviointikriteeristön avulla. Kriteeristön avulla kytken PPGIS-menetelmän käytön vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteisiin. Viimeisessä luvussa 9 pohdin PPGIS-menetelmän käyttöä suunnitteluprosessissa tarkemmin ja miten menetelmää voidaan hyödyntää tehokkaammin suunnitteluprosessin osana.

2 Osallistuminen yhdyskuntasuunnittelussa

Tässä luvussa selvennän, mitä suunnittelulla tarkoitetaan, minkälainen alueiden käytön suunnittelujärjestelmä Suomessa on, ja miten osallistuminen on kirjattu maankäyttö- ja rakennuslakiin. Luvun tarkoituksena on taustoittaa tutkimustani käymällä läpi yhdyskuntasuunnittelun toimintaympäristöä.

2.1 Suunnittelu käsitteenä

Suunnittelun tavoitteena on ohjata tulevaisuuden toimintaa. Friedmannin (1987) mukaan suunnittelussa ihmiset muodostavat ja arvioivat vaihtoehtoja ratkaistakseen ja ennakoidakseen yhteiskunnallisia ongelmia. Suunnittelu pyrkii liittämään mukana olevien toimijoiden monipuolisen tietämyksen (knowledge) yhteiskunnalliseen toimintaan (Friedmann, 1987). Toimijoiden tietämys on sekoitus erilaisia tietotyyppisiä, joista koottua tietämystä hyödynnetään suunnittelun päämäärän saavuttamiseksi (kuva 1). (Vonk, 2006.) Friedmannille suunnittelu on väline yhteiskunnallisen muutoksen tavoittamiseen (Friedmann, 1987), ja sen kautta pyritään parempaan lopputulokseen kuin ennen suunnittelua (Vonk & Geertman, 2008). Toisin sanoen se on erilaisten tietotyyppien kokoamista yhteen tavoitellun sosiaalisen, taloudellisen tai ympäristöön liittyvän ohjaamisen mahdollistamiseksi (Vonk, 2006.) Tiedon pitää kuitenkin olla saatavilla, siitä pitää pystyä kommunikoimaan ja analysoimaan niin, että ratkaisut välittyvät osallisille (Vonk & Geertman, 2008).

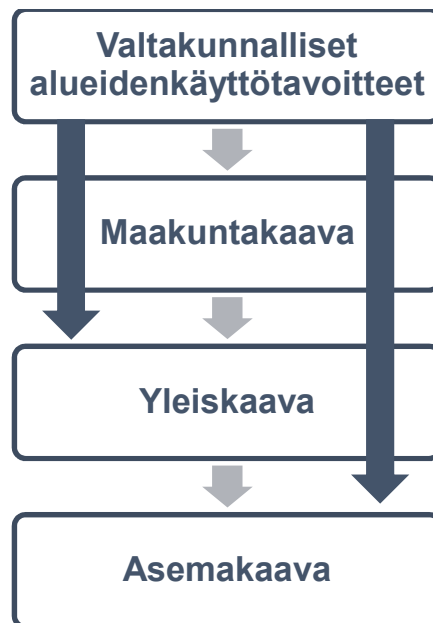
Kuva 1. Friedmannille (1987) suunnittelu on väline yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi.

Staffans (2004) taas määrittelee kaupunkisuunnittelun poliittiseksi, eettiseksi ja sosiaalseksi käytännöksi, jonka avulla yhteisöt kuten kunnat pystyvät vaikuttamaan elinympäristöjen ja yhteisöjen tulevaisuuden kehitykseen. Kaupunkisuunnittelulla pyritään ohjaamaan kaupunkien kehitystä ja turvaamaan hyvä kaupunki mahdollisimman monelle. Suunnittelu on myös aina yhteydessä paikkaan ja aikaan. (Saad-Sulonen, 2014.) Suunnittelu on instrumentaalista, normatiivista ja yhteiskunnallista toimintaa. Siltä edellytetään lailla monia sisällöllisiä ja vaikutusten arviointiin liittyviä tietotarpeita, jotka vaativat tiedonrakennusta. (Staffans, 2004.) Suunnittelu on kilpailua vallasta, tavoitteista ja ratkaisutavoista (Kahila-Tani & Kyttä, 2017). Kaupunkisuunnittelua voidaan lisäksi määritellä oppimisen ympäristönä ja toimijoiden välisinä erilaisina ja eritasoisina vuorovaikutustilanteina, joissa tavoitteena on kompromissi (Staffans, 2004).

2.2 Alueiden käytön suunnittelujärjestelmä

Alueiden käytön ohjausjärjestelmällä tarkoitetaan ympäristöministeriön alaista maankäytön suunnittelujärjestelmää ja siihen liittyvää ohjaus- ja valvontajärjestelmää. Ohjausjärjestelmän osia ovat valtion politiikkaohjaus, kaavatasot, muu maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämä suunnittelu sekä rakentamista ohjaava sääntely. Suunnittelusta vastaavat kunnat, maakunnat, aluehallinto, ympäristöministeriö ja ELY-keskukset. (Kanninen & Bäcklund, 2017.)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat valtioneuvoston päättämiä strategisia tavoitteita, jotka ohjaavat hierarkkista kaavajärjestelmää ja viranomaisten kaavoitukseen liittyviä toimia. Kaavajärjestelmä on kolmiportainen, ja ohjaus toimii ylhäältä alaspäin yleispiirteisemmästä kaavasta tarkempaan (Kanninen & Bäcklund, 2017.) Kaavat ovatkin merkittävin väline toivottavan kehityksen saavuttamiseksi (Staffans, 2004). Maakuntakaava on tasoista yleispiirteisin ja sen laatijana ja hyväksyjänä on maakunnan liitto. Kaava ohjaa strategista maankäytön suunnittelua maakunnan alueella määrittämällä maakuntatasolla merkittävien toimintojen aluevaraukset ja valtakunnallisesti tärkeät suojelukohteet. Yleiskaava on kunnan laatima ja hyväksymä koko kunnan tai sen osan maankäytön suunnitelma, joka määrittelee aluerakenteen ja asemakaavoitusta vaativat alueet. Asemakaavoituksen toteuttaminen on myös kunnan vastuulla. Asemakaavassa päätetään yksityiskohtaisesta suunnittelusta ja sen perusteella myönnetään rakennusluvut. Oikeudellinen ohjausvaikutus on yksityiskohtaisimmalla vahvistetulla kaavalla (kuva 2). (Kanninen & Bäcklund, 2017.)

Kuva 2. Suomen lakisäätöinen alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä, jossa ylempi taso ohjaa alemmaa kaavatasoa. (MRL 132/1999.)

Suomalaiselle ja pohjoismaiselle kaavajärjestelmälle on tyypillistä hierarkkisuus, vahva juridinen ohjaus ja kaavamonomoli. Vahva ohjaus tarkoittaa sitä, että esimerkiksi rakennuslupavaiheessa päätökset on pitkälti tehty, eikä asukkailla tai muilla toimijoilla ole enää todennäköisiä mahdollisuuksia kaataa hanketta tai vaikuttaa siihen toisin kuin esimerkiksi Isossa-

Britanniassa. Kaavamonopoli taas tarkoittaa kunnan oikeutta kaavoittaa myös yksityiselle maalle hallintarajojensa sisällä. (Kanninen & Bäcklund, 2017.)

2.3 Lakisääteinen osallistuminen

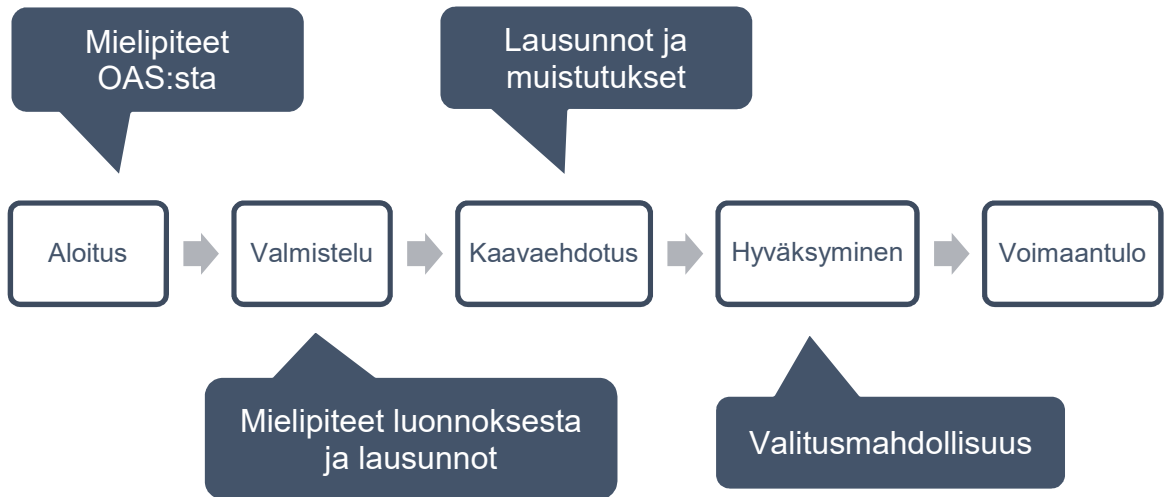
Suomessa osallistumista ohjaavat Euroopan unionin direktiivit sekä maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL). MRL mahdollistaa kansalaisten osallistumisen suunnitteluun ja tukee avoimia suunnitteluprosesseja ja päätöksiä. (Kahila, 2013; Kahila & Kyttä, 2009.) Laki painottaa yhteiskunnallista avoimuutta, läpinäkyvyyttä, yhteistyötä ja osallistumista suunnittelussa (Kahila 2013, Puustinen 2006). Se perustuu sekä perustuslakiin, jossa turvataan oikeus vaikuttaa oman elinympäristönsä kehitykseen, että kommunikatiiviseen suunnitteluperinteeseen. MRL korostaa vuorovaikutuksen kautta tuotetun tiedon roolia, eli osallisten ja suunnittelijoiden vastavuoroista näkemysten vaihtamista suunnitteluprosessissa. Osallinen määrittellään laissa osapuolena, jonka tekemiseen ja elämiseen kuten työntekoon tai asumiseen kaava vaikuttaa sekä viranomaisena, muuna järjestönä tai yhteisönä, jonka toimiala on käsitellyssä. Osallinen voi olla esimerkiksi maanomistaja. (Staffans, 2004.)

Osallistuminen on esillä kaikilla kaavatasoilla, sillä maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa viranomaisia toteuttamaan osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) ja edellyttää heidän huolehtivan siitä, että jokainen kiinnostunut voi osallistua kaavaprosessiin (Kanninen & Bäcklund, 2017). Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) sisältää tiedot osallistumismetodeista ja hankkeen osallisista (MRL 132/1999), ja siinä määritetään julkisesti myös kaavan vaikutusten arvioinnin järjestäminen (Puustinen, 2006). OAS:in kautta osallisille määritellään tietty asema tiedontuottajina suunnittelu- ja päätöksentekoprosessissa ja tehdään valinta, missä vaiheissa ja milloin he voivat osallistua suunnitteluprosesseihin. (Bäcklund & Mäntysalo, 2009.) Lisäksi lakisääteinen julkisuusperiaate velvoittaa ilmoittamaan kaavakuulutuksista (Kanninen & Bäcklund, 2017).

Suomessa osallistumisen tärkeys korostuu myös kunnallisen päätöksenteon tasolla, sillä kuntien tavoitteena on asukkaiden hyvinvoinnin lisääminen (Niiranen, 2011). Kaupunkikehityksen valtuutus tulee kunnan asukkailta, ja heidän arvonsa muodostuvat osaksi päätöksentekoa edustuksellisen demokratian kautta (Faehnle, 2014). Samalla luottamuksen rakentaminen kansalaisten ja julkisen sektorin välillä on tärkeää demokratian toteutumisen kannalta (Bäcklund & Mäntysalo, 2010).

Osallistuminen kaavaprosessiin on kuvattu alla olevassa viisivaiheisessa kaaviossa (kuva 3). Osallistuminen on pääasiassa sisältövaikuttamista eli omien ideoiden tuomista keskusteluun. Tästä esimerkkejä ovat kaavaprosessin lausunnot, muistutukset ja valitukset. Myös vuorovaikutteisen suunnittelun menetelmistä työpajat, vaihtoehtosuunnitelmat ja henkilökohtaiset yhteenotot päättäjiin ovat sisältövaikuttamista. (Staffans, 2004.) Vuorovaikutuksen näkökulmasta kaavan hyväksymisvaiheessa oleva valitusoikeus ei kuitenkaan toteuta osallistumista, sillä keskustelu on tässä vaiheessa juridista dialogin sijaan. (Staffans, 2012.)

Sisältövaikuttamisen lisäksi kaavaprosessiin voi osallistua erilaisten kyselyiden, esimerkiksi osallistavien paikkatietomenetelmien kautta. Kyselyt ovat sekä yksinkertaistettua sisältövaikuttamista että edustavuuteen perustuvaa määräraikuttamista (Staffans, 2004).

Kuva 3. Osallistuminen suunnitteluprosessiin (Helsingin kaupunki, 2018; Uudenmaan liitto, 2019).

3 Suunnitteluparadigmojen kehitys

Luvussa käydään läpi keskeisimmät maailmansotien jälkeiset suunnitteluteoriat ja vuorovaikutteisen suunnitteluteorian kehitys ja tavoitteet. Tutkimukseni käsittelee vuorovaikutteisen ja osallistavan suunnittelun problematiikkaa, ja luku taustoittaa työni tavoitteita.

3.1 *Fyysisestä suunnitteluperinteestä rationaaliseen suunnitteluteoriaan*

Toisen maailmansodan jälkeen suunnittelun teoriat painottivat objektiivisuutta, toimivuutta ja olivat hyvin asiantuntijavetoisia. Painoarvoa annettiin suunnittelun tuloksille prosessin sijaan. (Rantanen & Kahila, 2009.) Asiantuntijan rooli oli tehdä päätökset ja päätyä parhaaseen lopputulokseen kansalaisten ja yhteiskunnan kannalta, eikä asukkaiden kokemustietoa arvostettu (Rantanen & Kahila, 2009; Bäcklund & Mäntysalo, 2009). Tieteellistä ja asiantuntijatietoa arvostettiin muita tietolajeja enemmän (Taylor, 1998).

Vallalla olleessa fyysisen suunnittelun perinteessä suunnittelu nähtiin arkkitehtivetoisena taiteenlajina, fyysisenä designina ja luovana kaavojen laadintatyönä, jossa estetiikan rooli korostui. Suunnittelua pidettiin epäpoliittisena toimintana, ja kansalaisten näkemyksen arviointiin olevan yhdenmukainen. (Puustinen 2006.)

1960-luvun Euroopassa suunnittelun paradigman muuttui ensimmäistä kertaa. Suunnittelu alettiin nähdä yhteiskuntatieteellisenä, rationaalisenä ja systeemiteoreettisena prosessina (Rantanen & Kahila, 2009; Taylor, 1998; Puustinen, 2006), jossa suunnitteluratkaisut perustuivat ennen kaikkea tieteelliseen tietoon (Taylor, 1998). Rationalistisessa perinteessä hallitsi näkemys tiedon objektiivisuudesta, varmuudesta ja yleisen edun tavoittelusta (Bäcklund & Mäntysalo, 2009). Keskeistä oli ajatus siitä, että yhteiskunnan kehitystä voidaan hallita tiedon keruumenetelmillä ja analyyseillä (Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Näkemys asukkaiden ja asiantuntijoiden tiedon roolista poikkesi suuresti, sillä siinä missä asiantuntijatieto laskettiin tiedoksi (knowledge), asukkaiden tiedon merkitys jäi lähinnä mielipiteen (opinion) tasolle (Staffans, 2004, Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Suunnittelu kohdistui ylhäältä alaspäin, ja asukas oli suunnittelun kohde. Valtakysymykset eivät olleet ajankohtaisia. (Bäcklund & Mäntysalo, 2009.)

Komprehensiivis-rationaalisen suunnitteluperinteen kritiikki nostaakin esiin asukkaiden liian vähäiset mahdollisuudet tuottaa tietoa suunnitteluun ja hallinnon epäonnistumisen tunnistaa asukkaiden rooli tiedontuottajina (Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Rationaalisesta perinteestä juontava suunnittelijan rooli korostuu edelleen suomalaisessa suunnittelijakunnassa (Puustinen 2006).

3.2 *Inkrementalistinen suunnitteluteoria*

Inkrementalistinen teoria heräsi kritiikkinä rationaaliselle perinteelle Lindblomin artikkelissa (The Science of Muddling Through) vuonna 1959. Inkrementalismismi korosti suunnittelun rajallisia mahdollisuuksia ennustaa tulevaa kehitystä. Sen keskeisiä ajatuksia olivat laajemman tietopohjan tavoittamisen merkitys sekä arvovapaan suunnittelun mahdottomuus, mikä taas lisäsi kansalaisten mahdollisuuksia tuottaa tietoa suunnittelun tarpeisiin. Suunnitteluteorian mukaan suunnittelijoiden tietämys perustuu aina osittaiseen tietämykseen, ja suunnittelijat priorisoivat tiettyjä arvoja enemmän kuin toisia. (Bäcklund & Mäntysalo,

2010.) Inkrementalismissa muutokset ovat pieniä, jotta niiden seuraukset olisivat ennakoitavissa (Lindblom, 1959). Näin ollen ne myös tukevat vallassa olevien näkemyksiä (Mäntysalo ym., 2011).

Suomessa inkrementalismia korostettiin suunnittelussa 1970-luvulla, kun suuret muutot, modernisaatio ja teollistuminen olivat takanapäin, ja maankäytön suunnittelussa tehtiin vähittäisiä muutoksia kokonaisvaltaisten uudistus- ja kaavoitusprojektien sijaan. Lähestymistavassa käsitys demokratiasta on aggregatiivinen, eli demokratia nähdään kilpailuna valta-asemista, ja se painottaa ryhmien omien intressien ajamista ja niiden saavuttamista pääasiassa äänestämällä. (Bäcklund & Mäntysalo, 2010.)

3.3 Transaktiivinen ja advokaattinen suunnitteluteoria – askel kohti kommunikatiivista suunnittelua

Transaktiivinen suunnitteluteoria oli ensimmäinen suuntaus, joka pyrki sisällyttämään kansalaisosallistumisen suunnitteluprosessin alkuvaiheeseen toisin sanoen ongelmien määrittelyvaiheeseen (Kahila-Tani., 2015). Friedmann (1973) korosti transaktiivisessa suunnittelussa suunnittelijoiden ja osallisten suhteen uudistamista ja dialogia. Hän nosti esiin, että suunnittelijoiden ja asiakkaiden tieto on luonteeltaan erilaista, mutta vastapuolet voivat oppia toisiltaan (mutual learning) ja ratkaista konflikteja dialogin kautta. Hän kuvaa asukkaiden (asiakkaiden) tietoa henkilökohtaiseen kokemukseen perustuvaksi ja suunnittelijoiden tietoa prosessoiduksi teoriaan pohjautuvaksi tekniseksi tiedoksi. Ongelmana hänen mukaansa oli, että viestejä vaihdettiin mutta merkityksiä ei. Hänen mukaansa suunnittelijoiden kiinnostus yhteisöjä kohtaan lisää luottamusta suunnitteluun. (Friedmann, 1973.)

Asianajosuunnittelu taas määritteli suunnittelijat asianajajina asiantuntijoiden sijaan ja kuvasi suunnittelun arvoperustaiseksi. (Kahila-Tani., 2015). Davidoffin (1965) asianajosuunnittelun mukaan suunnittelu ei ole arvovapaata vaan perustuu toivottuihin päämääriin, minkä vuoksi suunnittelun takana vaikuttavat sosiaaliset ja poliittiset arvot tulee tehdä näkyviksi. Arvot ovat erottamaton osa rationaalista päätöksentekoa ja suunnittelukäytäntö, joka on avoin arvokeskustelulle muuttaa suunnittelijan roolin teknisestä toteuttajasta tiettyjen ratkaisujen kannattajaksi. Suunnittelijan tehtävä on hänen mukaansa olla yhteiskunnan ja tulevaisuuden kehityksestä kiinnostuneiden ja etenkin aliedustettujen ryhmien puolestapuhuja. (Davidoff, 1965.)

Habermas (1984) taas kritisoi osallistumisen epätasa-arvoisuutta ja korosti kaikkien osapuolten tasa-arvoisia keskustelumahdollisuuksia. Hän toi esiin tiedon saatavuuden tärkeyden ja keskustelun lisäämisen suunnittelijoiden, sidosryhmien ja muiden osallisten välillä. (Heng & Moor, 2003.) Forester (1998) johti näkemyksensä Habermasin teoriasta ja painotti suunnittelun argumentatiivisuutta, toisin sanoen puheen ja kuuntelun merkitystä. Hänen näkemyksillään oli vaikutusta esimerkiksi Healeyn suunnitteluteoreettisen näkemyksen syntyyn. (Staffans, 2004; Healey, 1993.)

Suuntaukset muuttivat kansalaisten roolia suunnitteluprosessissa. Heidät huomattiin tärkeänä osallistujaryhmänä, jonka näkemyksiä voitiin hyödyntää suunnittelun tavoitteiden asettamisvaiheessa. (Kahila, 2015.)

3.4 Konsensusorientoitunut kommunikatiivinen suunnitteluteoria

1970- ja 80-luvuilla näkemys suunnittelijan roolista alkoi muuttua teknisestä osaajasta neuvottelijaksi ja mahdollistajaksi (Taylor, 1998; Horelli, 2002). Suunnittelun poliittisuus ja arvosidonnaisuus tunnistettiin (Puustinen, 2006), ja se liitettiin yhä tiiviimmin demokratiakäsymyksiin ja kansalaisten valtaistumiseen (Rantanen & Kahila, 2009). Kommunikaation tärkeys korostui samalla, kun keskustelu suunnittelun kytköksistä arvoihin lisääntyi (Staffans, 2004).

Suunnittelun kommunikatiivinen käänne huomioi tasa-arvoisesti eri osallisten roolit (Healey, 1997) painotti sidosryhmien välistä vuorovaikutusta ja perustui konsensusrakentamisen perinteeseen (Horelli, 2002; Staffans, 2004; Puustinen, 2006). Konsensusrakentamisessa eri intressejä ajavat sidosryhmät keskustelevat kasvotusten yhteisen huolenaiheen ratkaisemiseksi ja yhteisymmärryksen saavuttamiseksi (Innes & Booher, 1999; Innes, 2004). Suunnittelija toimi kommunikaation fasilitaattorina, ja hänen tehtävänä oli tuoda osallisten näkemyksiä päätöksentekijöiden tietoon ja samalla edistää yhteisymmärrystä (Puustinen, 2006; Taylor, 1998).

Kommunikatiivisen suunnitteluteorian teoreettinen tausta on useissa suunnitteluparadigmoissa. Se perustuu paljolti Habermasin teoriaan kommunikatiivisesta toiminnasta (Communicative action), Friedmannin (1973) transaktiiviseen ja Davidoffin (1965) advokaattiseen suunnitteluteoriaan. Kommunikatiiviselle suunnittelulle tai arkisemmin osallistavalle suunnittelulle on myös useita eri nimityksiä (Puustinen, 2006). Eri tutkijoiden käyttämiä synonyymejä ovat vuorovaikutteinen suunnittelu (Participatory planning), käyttäjäsuunnittelu (Brukarplanering, user planning), yhteisötoiminnan suunnittelu (Community action planning), deliberatiivinen suunnittelu, kommunikatiivinen suunnittelu (Communicative planning) tai kollaboratiivinen suunnittelu (Collaborative planning) sekä yhteisösuunnittelu (Community planning and design) (Horelli, 2002). Käytän diplomityössäni vuorovaikutteisen, osallistavan ja osallistuvan suunnittelun käsitteitä.

Horelli (2002) määrittelee kommunikatiivisen suunnittelun sosiaalisena, eettisenä ja poliittisena käytäntönä, jossa yksilöt tai ryhmät ovat erilaisia työkaluja ja menetelmiä hyödyntämällä mukana suunnittelussa ja päätöksentekoprosessissa. Suunnittelun lopputulokset voivat myös olla yhteneväisiä osallisten näkemysten ja tarpeiden kanssa (Horelli, 2002). Kommunikatiivinen suunnittelu huomioi konfliktit (Innes & Booher, 1999), ja sen voidaan tulkita syntyneen seurauksena yhteiskuntien muuttuviin olosuhteisiin. Valta ja tieto jakautuvat yhä useammille toimijoille, erot tietämyksessä ja arvoissa kasvavat, ja innovatiivisten ratkaisujen saavuttaminen vaatii useiden eri toimijoiden yhteispeliä. (Innes & Booher, 1999.)

Suunnitteluteoriat painottavat suunnittelun prosessin tärkeyttä. Painoarvoa annetaan eri sidosryhmien, paikallisten arvojen ja kiinnostuksenkohteiden moninaisuudelle prosessin eri vaiheissa. (Eräranta, Kahila-Tani, & Nummi-Sund, 2015.) Kommunikatiiviset teoreetikot korostavat myös deliberatiivista demokratiäkäsitystä ja kritisoiivat rationaalista ja inkrementalistista suunnitteluteoriaa aggregatiivisesta demokratiäkäsityksestä, jossa demokratia on kilpailua vallasta. Päätökset perustuvat äänestämällä saavutettuun tulokseen. (Bäcklund & Mäntysalo, 2010).

3.5 Vuorovaikutteisen suunnittelun hyödyt ja kritiikki

Osallistumisella on laaja-alaisia hyötyjä suunnittelulle ja päätöksenteolle. Maankäytön suunnittelussa osallistava suunnittelu tukee päätöksentekoa ja vahvistaa suunnittelun ammattikuntaa lisäämällä läpinäkyvyyttä (Kahila-Tani ym., 2016; Kahila-Tani, 2015) ja kansalaisten myönteisyyttä suunnittelua kohtaan (Reed, 2008; Rantanen & Kahila, 2009). Myös suunnitelmien laatu voi parantua tietoisuutta lisäämällä, kun suuremman osallisyökon preferenssit ja tarpeet huomioidaan (Kahila-Tani ym., 2019; Marzuki, 2015). Jo Davidoff (1965) kirjoitti, että vastustus ja vaihtoehtokaavat kannustavat suunnitteluinstituutioita panostamaan suunnitelmien laatuun (Davidoff, 1965).

Vuorovaikutteisen suunnittelun vahvuus onkin sen arvostus monialaista, monipuolista ja eri lähteistä kumpuavaa tietoa kohtaan (Healey, 1997) ja suunnittelun yhteiskunnallisen moniäänisyyden lisääminen (Kahila-Tani ym., 2015). Vuorovaikutteisen suunnittelun kautta voidaan parantaa asukkaiden ja yhteisöjen elämänlaatua (Healey, 1997).

Osallistumisen avulla voidaan vähentää konflikteja (Reed, 2008) ja sujuvoittaa suunnittelu-prosessia (Taylor, 1998), edistää sopeutumista muuttuviin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin (Innes & Booher 1999), vahvistaa eri toimijoiden erilaisten arvojen tunnistamista (Healey, 1997) ja tukea oppimista ja tiedonrakennusta (knowledge-building) (Reed, 2008). Sen avulla voidaan myös rakentaa luottamusta sidosryhmien välillä (Kahila-Tani, 2015).

Tavoitteiden saavuttamiseksi suunnittelijoiden tulee oppia uusia taitoja ja ammatillisia rooleja (Puustinen 2006) sekä kehittää käytettävämpiä ja tehokkaampia osallistumismenetelmiä ja syventää ymmärrystään asukkaiden kokemuksellisesta tietämyksestä (Kahila & Kyttä, 2009). Vuorovaikutteisen suunnittelun lähestymistapojen kehittäminen on erityisen tärkeää, jotta urbaanit yhteisöt saadaan sitoutumaan prosesseihin (Eräranta ym., 2015).

Kommunikatiivista suunnitteluteoriaa on kritisoitu idealistisuudesta (Bäcklund & Mäntysalo, 2010) etenkin parempien tulosten ja oikeudenmukaisuuden saavuttamisen suhteen (Faehnle, 2014). Teoria ei ota huomioon suunnittelutiedon ja kommunikaation olosuhteiden inhimillisyyttä (Bäcklund & Mäntysalo, 2009). Se ei myöskään huomioi suunnittelussa valitsevia epätasaisia valta-asetelmia, joiden vuoksi kansalaiset eivät pysty osallistumaan täysin tasa-arvoisesti heitä vaikuttaviin päätöksiin (McGuirk, 2001) eikä pluralismin (kulttuurinen monimuotoisuus) haasteita (Staffans, 2004). Se jättää huomioimatta toimintatavat, jotka voivat estää osallisten arvojen mukaan ottamista suunnittelijoiden hyvistä aikeista huolimatta (Faehnle, 2014).

3.6 Osallistumisen tavoitteet ja taso

Kansalaisosallistuminen on prosessi, jossa yksilöt, ryhmät ja järjestöt osallistuvat heitä koskevaan päätöksentekoon (Reed, 2008) konsultoinnin, osallistumisen tai tiedottamisen kautta (Rowe & Frewer, 2000). Monimutkaisten haasteiden ratkaiseminen vaatii osallistumista, jossa usein eri osallisyöhmien, kansalaisten ja sidosryöhmien näkemykset ovat ristiriidassa keskenään (Reed, 2008).

Osallistumisen tavoitteita ja tavoitetasoa on tutkittu paljon vuorovaikutteisen suunnittelun parissa. Monien teoreetikkojen kuten Davidoffin (1965) näkemykset kansalaisten kasvavasta kiinnostuksesta elinympäristöjään kohtaan ja tavoitteet kansalaisosallistumisen

kasvattamiseen suunnittelussa ovat johtaneet osallistumisen menettelytapojen kehittämiseen. Suunnitteluteoreetikot tunnistivat politiikan valtapelin, jossa eliiteillä oli valtaa, ja johon myös kansalaiset yrittivät päästä osallisiksi. Näin syntyivät Sherry Arnsteinin kansalaisosallistumisen tikkaat, jotka kuvastavat kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia päätöksenteossa. (Healey, 1997.)

Arnstein (1969) määritteli kansalaisosallistumisen kansalaisten vallaksi. Osallistuminen on vallan uudelleen jakoa, joka mahdollistaa poliittisista ja talouden prosesseista poissuljettujen kansalaisten mukaan ottamisen suunnitteluprosessiin. Osallistuminen on tapa, jolla kansalaiset voivat käynnistää sosiaalisia muutoksia. Hänen kehittämänsä osallistumisen tikkaat kuvaavat kansalaisten päätösvallan tavoiteltua tasoa (level of citizen power). Tikapuilla osallistumisen tavoiteltu taso vaihtelee manipuloinnista täyteen asukaskontrolliin. Alimmilla manipuloinnin ja terapian tasoilla kansalaisten osallistuminen on näennäistä ja tavoitteena on valistaa kansalaisia, kun taas ylimmät tasot tähtäävät täyteen asukaskontrolliin (kuva 4). (Arnstein 1969.)

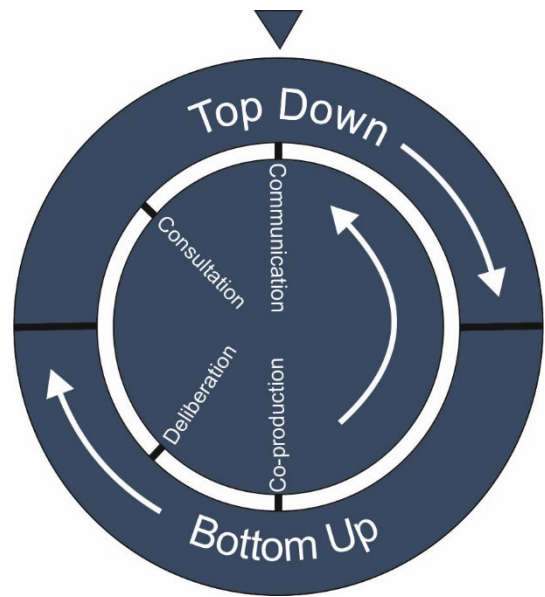
Monet tutkijat ovat arvostelleet tikapuumallia (Reed, 2008) ja se on todettu vanhentuneeksi (Kahila-Tani, 2015). Tikapuumalli esimerkiksi pyrkii siihen, että suunnitteluprojektit paranevat, kun osallistumisen tavoiteltu taso nousee (Reed ym., 2018; Sieber, 2006). ja pitää oletuksena, että ylhäältä alaspäin johdettu osallistuminen olisi lähtökohtaisesti huonoa ja johtaa suunnittelussa ei-toivottuihin lopputuloksiin kontekstista riippumatta (Reed ym., 2018). Korkeimpiin osallistumisen muotoihin ei kuitenkaan ole kehitetty toimivia käytäntöjä ja väärin valittu taso voi myös vaikuttaa siihen, ettei toivottuja tuloksia saavuteta. (Sieber, 2006.) Tikapuumalli ei myöskään edistä tiedon jakamista asiantuntijoiden ja asukkaiden kesken (Saad-Sulonen, 2014). Vuorovaikutteisen suunnittelun tutkijat ovatkin erimielisiä siitä, mitä osallistumisen tasoa tulisi tavoitella, ja mitkä menetelmät parhaiten soveltuvat toivotun tason saavuttamiseen (Kahila-Tani ym., 2016).

Arnsteinin kehittämän tikapuumallin jälkeen osallistumista onkin määritelty myös muista näkökulmista ja ymmärretty osallisuuden tarpeen, tavoitellun tason, näkökumien ja menetelmien vaihtelevan suunnitteluprosessin eri vaiheissa (Eräranta ym., 2015; Horelli, 2002). Brown (2015) esimerkiksi esittää, että kerätyn tiedon laatu on yhtä tärkeää kuin osallistumisen taso, reiluus ja kansalaisten valtaistumisen taso. Horelli (2002) taas koki Arnsteinin mallin liian yksinkertaiseksi. Hänen mukaansa sen eri tasot limittyvät, eikä malli tunnista erilaisten henkilöiden näkemysten kompleksisuutta osallistumisprosesseissa. Horellin mielestä osallisuuden tasoja ovat ei-osallistuminen, tiedotus, konsultointi, kumppanuus ja yhteisön kontrolli. (Horelli, 2002.) OECD taas on määritellyt kansalaisosallistumisen tason päätöksenteossa viiteen luokkaan (Kingston, 2007), joissa edistetään päätöksenteon läpinäkyvyyttä ennen kaikkea tiedon saatavuutta parantamalla, kansalaisia konsultoimalla ja aktiivisella joko hallinto- tai kansalaisvetoisella osallistumisella (Chun & Cho, 2012).

Reedin ym. (2018) mukaan kaikkien osallistumisen tyyppien tulee olla käytettävissä ja niiden käytön perustua tapauskohtaiseen toimivuuden arviointiin ja niiltä odotettuihin tuloksiin. He kuvaatkin osallistumista pyöritettävänä renkaana, jossa on kaksi kehää. Ulkokehällä määritetään aloitteen tekijä tai osallistumista johtava osapuoli ja sisäkehällä osallistumisen tapa. Renkaan kehiä voi pyörittää halutun näkökulman ja osallistumisen tavan valitsemiseksi (kuva 5). (Reed ym., 2018.)

Kuva 4. Kansalaisten osallistumisen kahdeksan tasoa Arnsteinin (1969) tikapuumallissa

Kuva 5. Osallistumisen rengas näkökulmana osallistumisen tasoihin ja näkökulmiin (Reed ym., 2008)

Länsimaissa monimutkaiset lakisäätöiset suunnittelujärjestelmät ovat vaikeuttaneet muutosta asiantuntijavetoisesta ylhäältä alaspäin johdetusta suunnittelusta kansalaiset huomioon ottavaan suuntaan (Horelli, 2002). Nykyisin kansalaisosallistumisen järjestäminen on kuitenkin muotoutunut tärkeäksi osaksi suunnitteluprosessia (Eräranta ym., 2015), ja osallistavat suunnittelukäytännöt on hyväksytty demokraattisissa maissa yhteisöjen ja yhdyskuntien kehittämisen edellytyksinä (*Aarhus Convention*, 1998).

Suomessa siirtyminen osallistavaan suunnitteluprosessiin on jatkuva prosessi, jonka ajurina on toiminut asukkaiden ja paikallisten toimijoiden lisääntynyt kiinnostus suunnitteluun. (Eräranta ym., 2015.) Eri puolilla maailmaa vuorovaikuttaisen suunnittelun rooli kuitenkin vaihtelee riippuen valtion poliittisesta, taloudellisesta ja hallinnollisesta kulttuurista, suunnittelukoneistosta ja teknologian mahdollistamasta kansalaisten valtaistumisen tasosta. Osallistumiseen liittyvätkin olennaisesti valtasuhteet osallisten ja päätöksentekijöiden sekä eri intressejä ajavien osallisten ja ryhmien välillä. Vuorovaikuttaisen suunnittelun tavoite siirtää valtaa vahvoilta heikoille vaatii merkittävää poliittista ja kansalaistahtoa sekä demokraattisten arvojen ja menettelytapojen sisällyttämistä suunnitteluun. Osallistumisen ja sen eri muotojen lisääntyminen on kuitenkin vallitseva trendi, sillä osallistumisen käytännöt ovat juurtuneet informaatioaikakauden verkostoyhteiskuntaan. (Horelli, 2002.)

4 Erilaiset tietotyypit ja niiden rooli suunnittelussa

Suunnittelussa osapuolten näkemykset poikkeavat toisistaan heidän kokemustensa, koulutuksensa ja maailmankatsomuksensa vuoksi (Fazey ym., 2006b; Raymond ym., 2010). Tämän luvun tarkoitus on selvittää, minkälaisia tietotyyppejä on olemassa, mistä asukas- ja asiantuntijatieto koostuvat ja miten ne eroavat toisistaan. Luvussa käyn myös läpi, minkälaista tietoa PPGIS-menetelmässä tuotettu tieto on.

Tietoa (knowledge) on luokiteltu monella eri tapaa, mikä voi aiheuttaa hämmennystä käsitteiden valinnassa ja merkitysten ymmärtämisessä (Fazey ym., 2006a). Raymond ym. (2010) kategorisoivat tiedon kolmeen luokkaan, joilla kullakin on alaluokkia. Näitä ovat paikallinen / kokemusperäinen tieto (local/experiential), tieteellinen tieto (scientific) ja hybriditieto (taulukko 1). Luokitus kuitenkin yksinkertaistaa todellisuutta (Raymond ym., 2010.), sillä se ei huomioi, että tietoa tulkitaan aina oman henkilökohtaisen tietämyksen, maailmankuvan ja kokemusten valossa (Fazey ym., 2006b; Raymond ym., 2010).

Raymondin ym. (2010) kokemusperäisen (experiential/local) tiedon luokka perustuu tutkimuksen, työn, koulutuksen ja henkilökohtaisten kokemusten kautta opittuun tietoon (Fazey ym., 2006a). Tietoluokkaan kuuluvat henkilökohtaiseen kokemukseen perustuvat tietotyypit, muun muassa tiedostamaton, usein abstrakti ja vaikeasti artikuloitava hiljainen tieto (tacit), epäsuora tiedostettu, mutta ei vielä puheen tai kirjoituksen kautta jaettu tieto (implicit), paikallinen, henkilökohtainen sekä asiantuntijatieto (Raymond ym., 2010; Fazey ym., 2006a). Lisäksi tietoluokkaan voidaan lukea julkisesti jaettu eksplisiittinen tieto (Fazey ym., 2006a) jonka Raymond ym. (2010) kuitenkin luokittelee tieteelliseksi formaalien prosessien kautta tuotetuksi tiedoksi (taulukko 2).

Suunnitteluprosessi on kokoelma erilaisia toimijoita ja heidän tietämystään (Raymond ym., 2010). Erilaisten tietotyyppien tunnistaminen ja arviointi on tärkeää, jotta eri toimijoiden tietämys saadaan integroitua osaksi suunnittelua (Raymond, ym., 2010). Suunnittelussa asiantuntijoina nähdään pääosin suunnittelun viranomaiset ja muut instituutioihin kytköksissä olevat toimijat (Puustinen, 2008). Nykysuunnittelussa korostuukin etenkin asiantuntija- ja muun kokemustiedon linkittäminen (Kahila-Tani, 2015). Faehnle (2014) huomauttaa, ettei eri toimijoiden tietämystä voida kuitenkaan kategorisoida suoraan yhteen luokkaan vaan kunkin tietämys koostuu sekä kokemuksellisesta, tieteellisestä että paikallisesta tiedosta. Asiantuntijatieto voi esimerkiksi sisältää tietoluokkia eksplisiittisestä, implisiittisestä ja hiljaisesta tiedosta. (Fazey ym., 2006a.) Myöskään asiantuntijan määrittäminen ei ole yksiselitteistä, sillä ei ole yhtä asiantuntijan määritelmää (Fazey ym., 2006a; Raymond ym., 2010), eikä voida yksioikaisesti sanoa, että ainoastaan suunnittelijan tieto olisi asiantuntijatietoa. Myös kansalaisten joukossa voi olla suunnittelun ammattilaisia, jotka kuitenkin määrittyvät ei-asiantuntijoiksi (Puustinen, 2008). Kategorisointi auttaa kuitenkin tunnistamaan, mitä kullakin toimijalla on annettavana suunnitteluprosessille (Faehnle, 2014).

Taulukko 1. Tiedon kategorisointi ympäristöpäätöksenteon tutkimuksessa (Raymond ym., 2010). Tutkimuksessani keskityn pääasiassa harmaana näkyvään kokemusperäisen tiedon luokkaan.

Tietoluokka	Tiedon tuottamisen tapa	Tietotyyppi
Kokemusperäinen/ paikallinen (Experiential/local)	Perinteiset kulttuuriset säännöt ja normit	Alkuperäinen (indigenous)
		Perinteinen ekologinen
	Ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksesta muutamien sukupolvien aikana syntynyt tieto	Paikallis-ekologinen
		Henkilökohtainen (personal)
	Henkilökohtainen kokemus	Maallikko (lay)
		Paikallinen (local/situated)
		Hiljainen tieto (tacit)
		Epäsuora (implicit)
		Epävirallinen (informal)
		Ei asiantuntija (non-expert, novices)
Tieteellinen	Viralliset prosessit	Asiantuntija (expert)
		Eksplisiittinen (explicit)
Hybridi tieto	Sosiaalinen oppimisprosessi	Virallinen (formal)
		Hybridi (hybridi)

Henkilökohtainen ja omakohtainen (personal knowledge) sekä hiljainen tieto (tacit knowledge) ohjaavat käyttäytymistämme (Polanyi, 1998). Niiden avulla tulkitsemme, ymmärrämme ja refleктоimme tietoa ja sen merkityksiä sekä ratkaisemme ongelmia. Polanyiin (1998) mukaan henkilökohtaiseen tietoon sisältyy myös tunnekohtaisuus ja sitoutuminen (commitment) oman tietämyksen totuudenmukaisuuteen. Henkilökohtainen tieto sisältää sekä paikallista, asiantuntija-, hiljaista sekä epäsuoraa tietoa (Raymond ym., 2010). Sekä suunnittelijoiden että asukkaiden tieto sisältää henkilökohtaista tietoa (Staffans, 2004).

Asiantuntijatieto (expert) on kokemuksen, monesti useiden vuosien tutkimuksen tai työnteon kautta hankittu laaja tietopohja tietystä aihepiiristä. Asiantuntijuus vaikuttaa asiantuntijan tapaan esittää ja tulkita tietoa. Suuri osa tiedosta on hiljaista tietoa, mutta osa siitä voidaan jakaa kirjoitetussa tai puhutussa muodossa. Ammatillaiset pystyvät usein huomaamaan syy-seuraussuhteita, soveltamaan osaamistaan uusissa tilanteissa ja oppimaan niistä. (Bransford ym., 2004; Fazey, ym., 2006a; Raymond ym., 2010.) Asukkaiden tieto eroaa asiantuntija- ja tieteellisestä tiedosta usein siinä, että sitä ei ole useimmiten saatu koulutuksen kautta. Asukkaiden tieto on sen sijaan hiljaista, paikallista ja maallikotietoa. (Faehnle & Tyrväinen, 2013.)

Friedmann (1973) näkee suunnittelijan tiedon objektiivisena, prosessoituna teoriaan ja yleisiin totuuksiin pohjautuvana epäsuorana tietona. Asukkaiden tiedon hän näkee henkilökohtaisena sekä kontekstisidonnaisena. Hänen mielestään tietotyyppien erona on kieli ja viiteryhmä. Suunnittelija käyttää puheessaan matemaattisia termejä ja käsitteitä ja on vaikeasti ymmärrettävissä asiakkaan näkökulmasta. Asiakkaan tieto on epäformaalia ja jopa

äänenpainot voivat vaikuttaa sen sisältöön, kun taas suunnittelijan tieto ei muutu, vaikka se kirjoitettaisiin auki. Polanyi kuitenkin nostaa esiin, että molemmat tietokäsitykset sisältävät sekä prosessoitua että hiljaista tietoa (Staffans, 2004.)

Paikallinen tieto (local knowledge) on subjektiivista ja kokemusperäistä henkilökohtaista tietoa, joka liittyy paikalliseen kontekstiin ja fyysisiin paikkoihin (Corburn, 2003; Rantanen & Kahila, 2009; Staffans, 2004). Paikallista tietoa käytetään kuvaamaan esimerkiksi paikallisten ilmiöiden ymmärtämistä tai kohteiden asiantuntijuutta (Raymond ym., 2010). Se perustuu etenkin arjen havaintoihin (Corburn, 2003). Ihmiset kiintyvät tiettyihin paikkoihin ja muodostavat niihin liittyviä tärkeitä muistoja (Kahila & Kyttä, 2009). Näin myös paikoista muodostuu merkityksellisiä (Rantanen & Kahila, 2009). Samalla paikat tuovat yhteen ihmisiä, joilla on hyvin erilaiset arvot ja maailmankuva (Staffans, 2004). PPGIS- menetelmässä kerätty aineisto on ennen kaikkea paikkaan sidottua pehmeää asukkaiden arkielämän kokemustietoa, josta käy ilmi oman elinympäristön asiantuntijuus ja arjen kokemusten kautta syntynyt ymmärrys elinympäristöstä (Kahila-Tani & Kyttä, 2017).

Paikallinen tieto voi laajentaa suunnittelussa käytettyä tietopohjaa sekä edistää demokratiaa tunnistamalla puutteet asiantuntijoiden tiedoissa. Se voi myös edistää asiantuntijoiden tuntemusta paikallisista asioista. Paikallinen tieto tuo myös esiin eriävät elämäntyyli, asukkaiden arvojen ja taustojen moninaisuuden sekä vaikeasti tavoitettavan hiljaisen (tacit) tiedon. (Corburn, 2003.)

Erilaisten tietotyypin integroimisen haasteena ovat vallitsevat suunnittelukäytännöt, jotka antavat painoarvoa suunnittelijan asiantuntijatiedolle ja kovalle rekistereihin perustuvalla tekniselle tiedolle (Saad-Sulonen, 2014; Staffans, 2004; McGuirk, 2001; Brown, 2015; Rantanen & Kahila, 2009.) sekä asukkaiden paikallisen kokemustiedon ja suunnitteluorganisaatioiden asiantuntijoiden tiedon erilaisuus (Staffans, 2004; Friedmann, 1973). Asukastiedon rooli nähdäänkin suunnittelussa monesti subjektiivisena mielipiteenä tai uskomuksena, jolle ei ole tieteellistä perustaa (Puustinen, 2006; Rantanen & Kahila, 2009). Näkemys perustuu siihen, ettei asukkaan oleteta olevan asiantuntija vaan mielipiteitään esittävä maallikko (Staffans, 2004). Asukkaiden tiedon merkitystä on myös väheksytty suunnittelussa, sillä perustein, että se on pehmeää ja subjektiivista toisin kuin kova tieto (Rantanen & Kahila, 2009). Todellisuudessa tämä on johtanut siihen, että vain ne asukkaat, joilla on asiantuntemusta käsillä olevasta asiasta, voivat vaikuttaa prosessiin (Staffans, 2004). Myös PPGIS:n mahdollistaman joukkojen viisauden (wisdom of the crowds) hyödyntäminen on ollut haastavaa integroida osaksi maankäytön suunnittelua tämän vuoksi (Brown, 2015).

Surowiecki (2005) nostaakin esiin, että asiantuntijuus on monissa tilanteissa yliarvostettua. Usein pyritään löytämään oikeat asiantuntijat tekemään oikeat ratkaisut ja teknisissä päätöksissä tämä onkin tarpeellista. Osa ratkaisuisista on kuitenkin arvoperustaisia, eikä asiantuntijalla ole näihin suoraa asiantuntemusta. Näissä tapauksissa joukkojen viisauden hyödyntäminen olisi mahdollista. Eriluonteisen tiedon integroiminen osaksi suunnittelua helpottuukin nykypäivänä teknologisen kehityksen ansiosta (Brown, 2015.)

Tiedon integroiminen osaksi suunnittelua vaatii suunnittelijoilta ja päätöksentekijöiltä myös avointa dialogia, halukkuutta hyödyntää tietoa (Rantanen & Kahila, 2009, Staffans, 2004) sekä avoimuutta hyväksyä informaatiota ja muuttaa omia aikaisempia näkemyksiään (Staffans, 2004). Suunnittelijat usein kuitenkin arvostavat ja ovat valmiita käyttämään kokemustietoa, mutta heillä ei aina ole osaamista siihen (Eräranta ym., 2015). Haasteena

tietotyyppien integroimiselle on myös se, etteivät perinteiset osallistumisprosessit pysty muodostamaan selkeää yhteyttä erilaisten tietotyyppien välille. Tästä seuraa, että vuorovaikutusraportit jäävät irrallisiksi muista suunnitteluasiakirjoista. Asukkaat pyrkivät ennen kaikkea vaikuttamaan suunnitelmien sisältöön, mutta he kokevat, että suunnitteluvaihtoehtoja on liian vähän eikä asukkailta kerätty tieto näy suunnitelmien sisällön arvioinnissa. (Staffans, 2004.) Suunnittelijoilla on myös valta valita, millä tiedolla on merkitystä missäkin tilanteessa ja miten käyttää sitä perustuen heidän ammatillisiin ja henkilökohtaisiin arvoihinsa (Rantanen & Kahila, 2009).

Ideaalitilanteessa asukkaiden tuottama kokemustieto muuntuu suunnittelijan tuottaman tai kokoaman hybriditiedon osaksi. Hybridi tieto on sosiaalisen oppimisen kautta tuotettua tietoa, joka koostuu erilaisista tietotyypeistä, jotka on integroitu eri tasoilla (Raymond ym., 2010). Kaavoitusprosessissa suunnittelija muodostaa johtopäätöksiä tieteellisen tiedon, selvitysten, sidosryhmien ja osallisten kanssa vuorovaikutuksessa tuotetun tiedon kautta. Osallistuessaan asukkaiden kokemustietoa voidaan hyödyntää suunnittelun tiedonrakennuksessa ja ajattelutyyppien integroinnissa (Faehnle & Tyrväinen, 2013.) Joidenkin tutkijoiden mielestä kaikki tieto koostuu monista eri lähteistä yhdistetyistä erilaisista tietotyypeistä, sillä tieto on muodostunut henkilökohtaisen kokemuksen, vuorovaikutuksen ja tulkinnan kautta. (Raymond ym., 2010.)

5 Osallistuvan suunnittelun menetelmät

Tämän luvun tarkoitus on kaksitasoinen. Käyn ensin läpi, mikä tutkimuksessani käytetty PPGIS-menetelmä on ja kerron, mikä sen yhteys on osallistavaa suunnittelua helpottaviin tukijärjestelmiin.

Luvussa perehdytään myös tarkemmin osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien ja erityisesti PPGIS-menetelmien hyödyntämiseen suunnittelun eri vaiheissa, motivaatioihin osallistumisen ja osallistamisen taustalla sekä vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteereihin.

5.1 Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmät (PPSS)

Suunnittelun tukijärjestelmät (PSS) on kehitetty helpottamaan suunnittelijoiden työtä (Brömmelstroet & Schrijnen, 2010; Geertman, 2002; Brömmelstroet, 2013), ja ne ovat usein paikkatietopohjaisia työkaluja (Geertman & Stillwell, 2004; Geertman, 2002). Työkaluilla voidaan tukea suunnitteluongelmien määrittämistä ja datan keruuta. Niitä voidaan hyödyntää spatiaalisissa analyysissä ja visualisoinnissa, minkä lisäksi niillä voidaan mallintaa ja arvioida suunnitteluvaihtoehtojen vaikutuksia. Työkaluja voidaan myös hyödyntää vuorovaikutusprosesseissa osallistamalla kansalaiset suunnitelmista käytävään keskusteluun. Suunnittelun tukijärjestelmien avulla kehitetäänkin ratkaisuja suunnittelun eri vaiheisiin ja tuetaan päätöksentekoa. (Batty, 2007; Brail & Klosterman, 2001; Geertman & Stillwell, 2004; Harris & Batty, 1992.)

Työkalujen kehitys alkoi 1980-luvulla, ja 1990-luvulle tultaessa niitä oli kehitetty jo useimpiin suunnittelun vaiheisiin (Brail & Klosterman, 2001; B. Harris & Batty, 1992). Kehityksen mahdollistajana on ollut tietotekniikan ja geoinformatiikan nopea kehittyminen (Geertman, 2002; Kahila-Tani, 2015), mikä on edistänyt visualisointitapojen kehittymistä sekä datan ja ideoiden jakamista internetissä (Batty, 2007). Samalla digitalisaatio ja internetin kehittyminen ovat edistäneet Habermasin tavoittelemia tasa-arvoisia kommunikatiomahdollisuuksia kaikille osapuolille (Heng & de Moor, 2003). Digitalisaation ja internetin vaikutusten laajuutta kaupunkisuunnitteluun onkin kuvattu jopa paradigman muutokseksi (Anttiroiko, 2012).

Nykyisin yhteiskunnat pyrkivät parempaan läpinäkyvyyteen, demokraattisten tavoitteiden saavuttamiseen ja toimivaan dialogiin uudistuneiden osallistumiskäytäntöjen avulla (Ertio, 2015). Yksityisen ja julkisen sektorin toimijat ovat halunneet edistää demokratiaa tiedon saatavuuden kautta (Sieber, 2006). Aikaisemmin vain asiantuntijoita palvelleet usein myös elitistiseksi teknologiaksi kritisoidut GIS-työkalut ja muut informaatioteknologiat on siten haluttu palvelemaan myös asukkaita (Carver ym., 2001; Saad-Sulonen, 2014; Sieber, 2006). Niiden avulla pystytään osallistamaan kansalaisia päätösten tekoon, jakamaan tietoa ja antamaan mahdollisuus tavallisille kansalaisille tuottaa esimerkiksi urbaania dataa (Brown, 2012b; Saad-Sulonen, 2014; Wallin ym., 2010).

Lähiympäristöstään kiinnostuneet ovat viime aikoina olleet yhä suuremmissa roolissa osallistumisen kehittämisessä (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Rättilä & Rinne, 2017; Wallin ym., 2010). Aasukasyhdistystoiminnasta on muodostunut organisoitunutta suunnittelua hyvin tuntevien supertyyppien toimintaa (Staffans, 2004), ja sosiaalinen media on nostanut neljännen

sektorin ryhmiä kansalaistoimijoiden kenttään. Organisoitumattomien kansalaisten ääni on myös haluttu kuuluviin sektorien toiminnan ulkopuolella. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017.)

Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien kehittämisen tavoitteena onkin ollut paikkatietojen käytön ja tuottamisen mahdollistaminen tavallisille ihmisille sekä tunnustuksen ja legitimitetin antaminen paikalliselle tiedolle (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Kahila & Kyttä, 2009). Syynä niiden kehittämiseksi on ollut kaupunkisuunnittelun perinteisten osallistumismenetelmien riittämättömyys vastata asukkaiden tarpeisiin ja lisätä luottamusta suunnittelun tuloksiin ja prosessiin (Kahila-Tani ym., 2016). Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmät (PPSS) koostuvat monista erilaisista digitaalisista osallistumismenetelmistä ja työkaluista, jotka tukevat osallistumisen jatkuvuutta ja vaikuttavuutta suunnitteluprosessin eri vaiheissa. Työkalujen avulla yksilöiden tuottama tieto muuntuu kollektiiviseksi tiedon rakentamiseksi. Näin asukkaiden tietämys, kokemukset ja arvot saadaan kiinteäksi osaksi suunnitteluprosessia. PPSS myös pyrkii antamaan suunnittelijoille laajemman käsityksen osallistumisen mahdollisuuksista. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Kahila & Kyttä, 2009.) PPSS:n kuten myös PSS:n perusajatus on, että tiedon avaaminen myös muille kuin asiantuntijoille johtaa reilumpiin prosesseihin, sillä useampien suunnitteluvaihtoehtojen tuottaminen mahdollistaa julkisen keskustelun lisääntymiseen (Geertman, 2002; Kahila-Tani, 2015).

PPSS perustuu tietopohjaiseen suunnitteluun (knowledge-informed planning), joka huomioi erilaisten ja monesti ristiriitaisten näkemysten moninaisuuden suunnittelussa. Lähestymistapa on avoin erilaisille ajattelutypeille ja pyrkii juurruttamaan erilaiset toimintatavat ja työkalut suunnittelun osaksi. Tietopohjainen suunnittelu edistää molemminpuolista oppimista sekä osallisten kokemustiedon ja joukkojen viisauden roolia asiantuntijatiedon rinnalla. (Kahila-Tani, 2015; Kahila-Tani & Kyttä, 2017.) PPSS:n ero suunnittelun tukijärjestelmiin onkin asukkaiden toiminnallisen roolin korostaminen ja painotus työkalujen sisällön tuottamisessa tekniikan kehittämisen sijaan (Kahila-Tani & Kyttä, 2017).

Digitaaliset ja internetpohjaiset osallistumistyökalut ovat helpottaneet osallistumista ja laajentaneet osallistumistapojen kirjoa ja mahdollisuuksia (Afzalan & Muller, 2018; Falco & Kleinhans, 2018; Kahila-Tani ym., 2016). Osallistuvaa suunnittelua tukevat työkalut voidaan jakaa käyttötarkoituksen mukaisesti suunnittelua avustaviin työkaluihin, tiedon keräämiseen tarkoitettuihin työkaluihin (PPGIS, sosiaalinen media) sekä päätöksentekoa ja vuoropuhelua tukeviin työkaluihin (Kahila-Tani & Kyttä, 2017). Osa työkaluista edistää tiedon jakamista ja tiedottamista, osa taas painottaa tiedon keruuta ja analysointia (Wallin ym., 2010). Tiedon keruuta helpottavat työkalut antavat mahdollisuuksia korkealaatuisen tiedon tuottamiseen (Kahila-Tani ym., 2016). Horelli (2002) painottaa, että vuorovaikutteisen suunnittelun tueksi tarvitaan useita eri työkaluja.

Uusien työkalujen kehittämistä ovat vaikeuttaneet organisaatioiden valta-asetelmat, epätasapainoinen vuorovaikutus kehittäjäosapuolten välillä ja kommunikaation haasteet etenkin monitieteisissä asiantuntijayhteisöissä (Kahila, 2013). Vaikka digitaalinen media ja työkalut ovat levinneet laajalle, niiden käyttö ei ole laajamittaista (Saad-Sulonen, 2014). Tukijärjestelmien hyödyntämisen ja käyttöön juurtumisen haasteena on myös sekä toimijoiden että kehitettyjen työkalujen suuri määrä (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Brown, 2012b). Digitaalisia osallistuvan suunnittelun työkaluja käytetään monesti yksittäisissä suunnittelutapauksissa sen sijaan, että niitä hyödynnettäisiin systemaattisesti ja prosessin eri vaiheissa (Kahila-Tani, 2015; Wallin ym., 2013). Näin ollen suunnittelijat eivät pysty muodostamaan

työkaluilla tuotetusta irrallisesta informaatiosta kokonaiskuvaa kaupunginosa- tai kaupunkitasolla (Saad-Sulonen, 2014).

Haasteena on myös niin sanottu käyttöön oton kuilu (implementation gap), jossa kehittäjät eivät ole täysin tietoisia loppukäyttäjien tarpeista (Vonk & Geertman, 2008; Brömmelstroet, 2013). Tämä johtaa siihen, etteivät kysyntä ja tarjonta kohta ja työkalut eivät juuru suunnitteluprosessin osaksi (Brömmelstroet & Schrijnen, 2010; Vonk & Geertman, 2008).

Lisäksi paikkatietosovellutusten hyödyntäminen on edelleen usein suunnittelijavetoista, ja vuorovaikutus asukkaiden ja suunnittelijoiden välillä tapahtuu ylhäältä alaspäin (Eräranta ym., 2015; Marzuki, 2015; Talen, 2000). Ertiö (2015) toteaaakin, että digitaaliset työkalut eivät ole vielä pystyneet edistämään molemminpuolista kommunikaatiota riittävän hyvin. Anttiroiko (2012) nostaa esille samoja haasteita ja painottaa, että uudet kommunikatiivisen päätöksenteon ja kansalaisosallistumisen mallit vaativat tarkoituksenmukaisten työkalujen lisäksi kokeneiden fasilitaattoreiden ammattitaitoista johtajuutta, hyvin suunniteltuja demokraattisia prosesseja ja aktiivisia osallisia. Ennen kaikkea, jotta paikkatietojen hyödyntäminen ja digitaalisten työkalujen kehittäminen on tarkoituksenmukaista, organisaatioiden pitää sitoutua asukkaiden osallistumiseen suunnitteluprosesseissa (Brown, 2012b).

5.2 PPGIS osallistuvat paikkatietomenetelmät

Public Participation GIS (PPGIS) on geoinformatiikan haara (Tulloch, 2008) ja yleisnimitys kansalaisten tuottaman spatiaalisen tiedon keräämiseen ja hyödyntämiseen kehitetyille paikkatietotyökaluille (Brown, 2012b; Brown & Kyttä, 2014; Kahila-tani ym., 2016; Kahila & Kyttä, 2009; Sieber, 2006). PPGIS-työkalupakki on kehitetty teollisuusmaissa palvelemaan etenkin kaupunkien asukkaita (Tulloch, 2008). Menetelmän tavoitteena onkin tuoda asiantuntijavetoiseen maankäytön suunnitteluun ja päätöksentekoon paikallista (lay) tietämystä arjen kokemuksista (Brown, 2012b, 2012a; Brown & Kyttä, 2014) sitomalla kokemukset paikkaan ja esittämällä ne helposti ymmärrettävässä muodossa kartoilla (Brown, 2012b, 2015; Brown & Kyttä, 2014). Termin kehitti Yhdysvaltalainen NCGIA (National Center for Geographic Information) kuvaillakseen, miten osallistumista edistävät GIS-teknologiat voivat vaikuttaa päätöksentekoon ja tukea sen läpinäkyvyyttä. (Brown, 2012b; Brown & Kyttä, 2014; Sieber, 2006.)

PPGIS ammentaa monen eri tieteenalan teorioista, sillä se on melko uusi tieteenala, jolla ei ole vakiintunutta teoreettista perustaa. Menetelmää on myös kehitetty suunnittelun ja päätöksenteon tukemisen näkökulmasta teoreettisen kehityksen sijaan. (Brown & Kyttä, 2014.) Etenkin 2000-luvulla työkalujen kehitys on kiihtynyt (Brown & Raymond, 2014) eri alojen tutkijoiden kehittäessä toisistaan tietämättä samankaltaisia PPGIS-työkaluja helpottamaan osallistumista (Kahila-Tani, 2015; Sieber, 2006). Public participation GIS (PPGIS), participatory GIS (PGIS), bottom-up GIS (Talen, 2000), PehmoGIS (Kahila & Kyttä, 2009) ja community-integrated GIS (CIGIS) (Harris & Weiner, 1998) ovat näistä esimerkkejä (Kahila-Tani, 2015).

PPGIS-menetelmä yhdistää kaksi eri tieteenalaa, geoinformatiikan (GIS) ja kansalaisosallistumisen (PP). Siinä missä osallistuminen painottaa sosiaalista pääomaa ja ihmisten mukaan ottamista suunnitteluun, GIS keskittyy kartoilla esitettyyn alueelliseen tietoon. Vaikka tieteenalat ovat erilaisia, yhdessä ne täydentävät toisiaan. (Brown & Kyttä, 2014.) Paikkatietouttavuus esimerkiksi mahdollistaa tuotetun tiedon jatkoanalysoimisen ja hyödyntämisen

(Kahila-Tani & Kyttä, 2017) sekä tiedon laadun ja edustavuuden arvioimisen (Brown, 2012b; Brown & Kyttä, 2014). Lisäksi menetelmä itsessään helpottaa tavallisten ihmisten mahdollisuutta hyödyntää paikkatietoja (Carver ym., 2001; Kyttä ym., 2013).

Osallistumisen näkökulmasta Internet-pohjaiset PPGIS-työkalut pystyvät saavuttamaan usein perinteisissä menetelmissä kuten asukastilaisuuksissa aliedustettuja ryhmiä ja kansalaisia (Brown, 2012b; Brown & Kyttä, 2014; Kyttä ym., 2013; Sieber, 2006). Se myös tuo julki tavallisen kansalaisen äänen suunnitteluprosessissa (Kahila-Tani & Kyttä, 2017) ja sitouttaa kansalaisia osallistumisprosesseihin (Brown, 2012a). PPGIS myös edistää jatkuvaa paikkakohtaista kommunikaatiota (Kahila-Tani, 2015), pyrkii lisäämään alhaalta ylöspäin suuntautuvaa asukas- ja ruohonjuuritason osallistumista (Knudsen & Kahila, 2012) sekä pyrkii murtamaan perinteisen asiantuntija-asetelman paikkatietojen hyödyntämisessä (Talen, 2000). PPGIS:n avulla joukkojen viisaudesta (*wisdom of crowds*) tehdään paikkaan sidottua eksplisiittistä tietoa, jota voidaan suoraan hyödyntää päätöksenteossa parempien suunnitteluratkaisujen aikaansaamiseksi (Brown, 2012b, 2015; Brown & Kyttä, 2014). Ajatus joukkojen viisaudesta perustuukin siihen, että ihmiset pystyvät yhdessä ideoimaan vähintään yhtä hyviä tai parempia ratkaisuja kuin jokainen yksilönä (Brown, 2015). Kyttän & Kahila-Tanin (2017) mukaan tiedon merkitys ja vaikuttavuus myös lisääntyy, kun siitä onnistutaan tekemään joukkojen viisautta. PPGIS-työkalujen hyödyntämisen yhteydessä täytyy kuitenkin määrittää kenen ja millainen tietämys on milloinkin tärkeää (Sieber, 2006).

PPGIS-menetelmien juurtumista suunnitteluprosessin osaksi on edelleen tarvetta edistää. (Brown, 2012b; Kahila-Tani ym., 2017.) Työkalujen käyttö on yleistynyt, vaikka käytön omaksumiseen vaikuttavatkin edelleen kaupunkien käytännöt sekä suunnittelijoiden aktiivisuus ja taidot. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017.)

5.3 PehmoGIS

PehmoGIS-metodologia on esimerkki PPGIS-työkaluista, minkä lisäksi se viittaa yksittäisten menetelmien ohella niiden kehittämiseen liittyvien teorioiden, konseptien ja ideoiden kokoelmaan (Kahila & Kyttä, 2009). Metodologia kehitettiin Aalto yliopistossa 2000-luvun alkupuolella tutkimustarkoitukseen (Kahila & Kyttä, 2009) tavoitteena tunnistaa ympäristötekijöiden sekä paikallisten kokemusten ja arjen käytöksen suhde (Kahila & Kyttä, 2009; Rantanen & Kahila, 2009). Menetelmän mahdollisuudet laajentaa vuorovaikutteisen suunnittelun tietopohjaa sekä integroida paikallista tietoa suunnittelun ja päätöksenteon tueksi internetpohjaisten sovellusten ja interaktiivisten karttojen avulla olivat kuitenkin niin suuret, että sitä alettiin hyödyntää myös suunnittelutarkoituksiin (Kyttä ym., 2013; Kahila & Kyttä, 2009; Rantanen & Kahila, 2009). Ensimmäinen pehmoGIS-prototyyppi julkaistiin vuonna 2004 (Kahila & Kyttä, 2009).

Menetelmän teoreettinen tausta on ihmismaantieteessä, ympäristöpsykologiassa ja kommunikatiivisen suunnittelun teoriassa (Kahila, 2013; Kahila & Kyttä, 2009; Rantanen & Kahila, 2009). Metodologiassa korostuu transaktionaalinen eli ympäristön ja ihmisen molemminpuoliseen vuorovaikutukseen perustuva ympäristösuhde, ja siihen liittyvä tarjoumakäsite (Brown & Kyttä, 2014). PehmoGIS-metodologiassa voidaan muun muassa tunnistaa ja tutkia ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoitteita eli tarjoumia ja sijoittaa ne kartalle. Paikkatietomenetelmien avulla ihmisten näkemykset yhdistetään kaupungin fyysisen ympäristön rakenteiden kanssa. Analyyseissä voidaan käyttää esimerkiksi rekisteritietoja tiiveydestä, maankäyttömuodosta tai viherpinta-alan määrästä ja laadusta. (Kahila & Kyttä, 2009;

Kyttä, 2003.) Lisäksi PehmoGIS:iä voidaan pitää yhteisen kiinnostuksen kohteen jakavan ryhmän eli käytäntöyhteisön alustana (Wenger, 1998), sillä se tuo yhteen erilaisista elinympäristöjä koskettavista asioista kiinnostuneet ihmiset ja mahdollistaa yhteisön jäsenten sosiaalisen oppimisen ja tiedon rakentamisen (Rantanen & Kahila, 2009).

PehmoGIS-menetelmät on kehitetty yhteistyössä eri toimijoiden kuten eri alojen tutkijoiden, suunnittelijoiden, ICT-alojen asiantuntijoiden ja asukkaiden kesken (Kahila, 2013). Tutkijat ja suunnittelijat ovat olleet kiinnostuneita asukkaiden näkemysten ja fyysisen ympäristön tekijöiden välisistä suhteista. Suunnittelijoille on ollut tärkeää myös paikkaan sidotun tiedon hyödyntäminen suunnittelun taustatietona ja osallistumisen alustan ja suunnittelun alkuvaiheiden osallistumisen kehittäminen. (Kahila, 2013; Kahila & Kyttä, 2009.) IT-asiantuntijat ja ohjelmoijat taas ovat olleet kiinnostuneita avoimen lähdekoodin aineistojen hyödyntämisestä (Kahila, 2013). Suunnittelijoiden osallistuminen kehitystyöhön on varmentanut, että tuotettu tieto on merkittävää suunnittelun kannalta (Kahila-Tani ym., 2016). Suomessa suurin osa isoista kaupungeista hyödyntääkin PPGIS-työkaluja suunnittelussa ja johtamisessa (Kahila-Tani ym., 2019).

PPGIS pyrkii asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen, kun taas PSS tukee yksinomaan suunnittelijoiden työtä (Kahila & Kyttä, 2009). Kahila & Kyttä (2009) korostavat PehmoGIS:n mahdollisuuksia rakentaa silta sekä näiden kahden systeemin että asukkaiden, tutkijoiden ja maankäytön suunnittelijoiden välille edistämällä osallistumista menetelmän avulla. Tämä mahdollistetaan teoriaperustan vahvistamisella, uusien kokemuksellisen tiedon analysointi- ja visualisointimenetelmien kehittämällä sekä integroimalla tietoa yhä paremmin suunnittelun ja päätöksenteon osaksi. PehmoGIS-metodologian päätavoitteena onkin molemminpuolisen vuorovaikutuksen vahvistaminen asukkaiden ja suunnittelijoiden välillä. (Kahila & Kyttä, 2009.)

Mapita Oy:n kehittämä pehmoGIS pilvipalvelu Maptionnaire, jolla kuka tahansa pystyy luomaan, julkaisemaan ja analysoimaan karttapohjaisia PPGIS-kyselyitä muokkaustyökalulla onkin tarjonnut tukijärjestelmän osallistumisen kehittämiseen ja sillan rakentamiseen PSS:n ja PPGIS:n välille. Eritoten suunnittelijoiden mahdollisuus tehdä omia kyselyitä ja mukanaolo Maptionnairen kehitystyössä on mahdollistanut pehmoGIS-menetelmän kehittymisen osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmäksi. (Kahila-Tani ym., 2019; Kahila-Tani, 2015; Kahila & Kyttä, 2009.) Falco & Kleinhans (2018) ovatkin määritelleet Maptionnairen osallisuuden tasoilla yhteiskehittämisen (co-production) alustaksi. PehmoGIS-menetelmät ovat siten onnistuneet muodostamaan metodologian, joka tarjoaa alustan osallistavalle suunnittelulle ja asukkaiden tuottaman tiedon merkityksen lisäämiselle (Kahila & Kyttä, 2009).

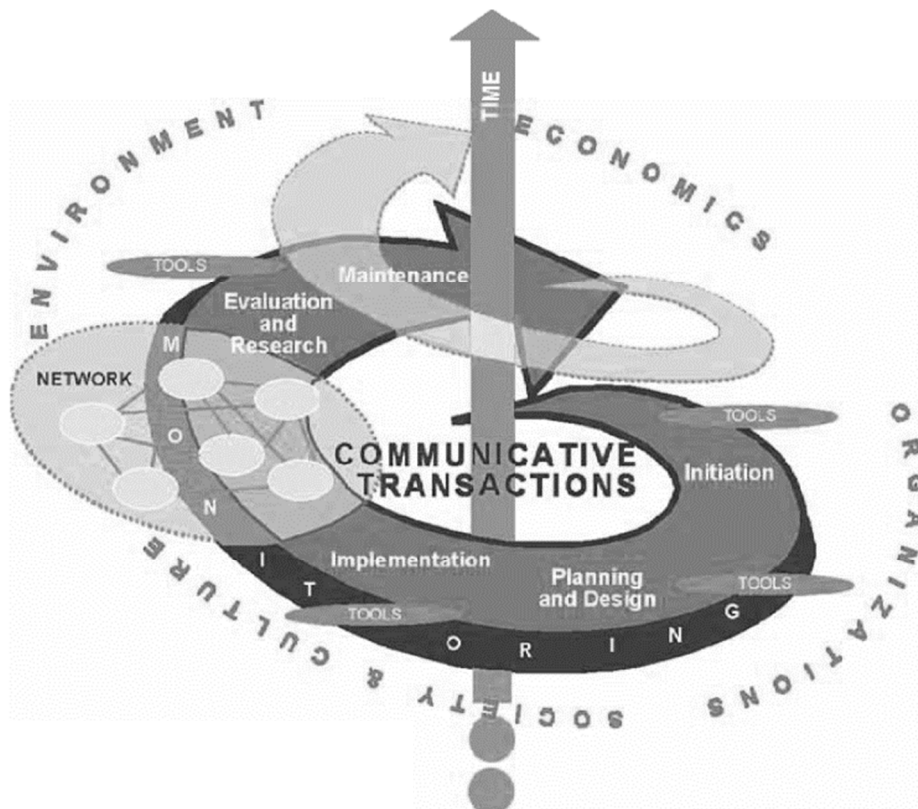
5.4 Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmät suunnittelun eri vaiheissa

Osallistumisen taso ja menetelmät ovat sidoksissa osallistumiselle asetettuihin tavoitteisiin (Horelli, 2002). Käsittelin kansalaisosallistumisen tasoja ja määritelmiä vuorovaikutteisen suunnittelun yhteydessä luvussa [2.2.6](#) Osallistavia paikkatietomenetelmiä voidaan hyödyntää suunnittelun eri vaiheissa aina alun visioiden hahmottamisesta ja suunnittelijoiden mielipiteiden testaamisesta suunnitteluvaihtoehtojen arviointiin ja suunnittelun lopputulosten jälkiarviointiin. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017). Eri vaiheissa lähtökohdat ja tavoitteet ovat kuitenkin erilaiset (taulukko 4). Käyn seuraavaksi läpi suunnitteluprosessin vaiheet

osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien hyödyntämisen näkökulmasta. Lopuksi vedän yhteen, missä vaiheissa tukijärjestelmiä on eniten hyödynnetty, ja missä vaiheissa niitä kannattaa soveltaa. Painotan erityisesti PPGIS-menetelmien käyttöä.

Monet tutkijat ovat kuvailleet suunnittelua sykliseksi prosessiksi, joka koostuu kolmesta osatekijästä. Näitä ovat tiedon rakennus, oppiminen ja ymmärrys sekä suunnittelukäytäntö. Tiedonrakennuksessa eri tavoin tuotettua tietoa prosessoidaan suunnittelutarkoituksiin. Vuorovaikutus edistää oppimista ja ymmärrystä sekä yhdistää tiedon toimintaan. Viimeisenä osatekijänä on suunnittelukäytäntö, jossa määritellään työkalujen käyttö ja osallistumisen järjestäminen. (Kahila-Tani, 2015.)

Horellin (2002, 2006) mukaan syklinen suunnitteluprosessi voidaan jakaa viiteen vaiheeseen, joita ovat aloitus (initiation), suunnittelu (planning and design), toteutus (implementation), arviointi (evaluation) ja ylläpito (maintenance). (kuva7). Suunnitteluprosessin jakaminen vaiheisiin ei kuvaa todellista päätöksentekoa, mutta helpottaa prosessin hahmottamista (Kahila-Tani, 2015). Jokaisessa vaiheessa tarvitaan erilaista tietopohjaa, ajatusmalleja ja työkaluja (Horelli, 2006). Horellin mallissa osallisten välinen vuorovaikutus yhdistää suunnitteluprosessin eri vaiheet toisiinsa (Kahila-Tani, 2015). Horellin (2006) mukaan osallistuminen pitää järjestää niin, että suunnittelun syklisestä prosessista muodostuu oppimisen alusta niin kansalaisille, asiantuntijoille kuin päätöksentekijöillekin. Asiantuntijoiden tulee ymmärtää kunkin suunnittelun vaiheen tavoitteet, jotta he voivat toteuttaa tavoitteellisempaa osallistumista (Kahila-Tani, 2015).

Kuva 6. Horellin (2002) näkemys syklisestä osallistumisprosessista

Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien tarkastelussa suunnitteluprosessi voidaan jakaa seitsemään toisiinsa limittyvään vaiheeseen (Kahila-Tani & Kyttä, 2017) (taulukko 4).

Kahila-Tanin (2015) tietopohjainen (knowledge-based) malli perustuu Horellin (2006) (kuva 7) ja Jann & Wegrich, (2006) (taulukko 3) kehittämiin malleihin. Suunnittelussa vaiheet eivät ole suoraviivaisia, vaan ne limittyvät ja toistuvat. Toisinaan saatetaan jopa hypätä yksittäisen vaiheen yli. (Kahila-Tani, 2015.) Erona Horellin kuvaamille suunnittelun syklisen prosessin vaiheille on aloitusvaiheen jakautuminen kahteen osaan: varhaiseen aloitukseen ja hankkeiden todelliseen aloitusvaiheeseen sekä vaihtoehtojen muodostamisen ja arvioinnin vaiheeseen, joka kytkeytyy Horellin kuvaamaan suunnitteluvaiheeseen.

Taulukko 2. Rationaalisen suunnittelun viisi vaihetta (Jann & Wegrich, 2006).

Vaiheet	Sykli	Rationaalinen suunnittelu-prosessi
1.	Tavoitteiden asettaminen	Ongelman ja tavoitteiden määrittely
2.	Toimintatapojen määrittäminen	Vaihtoehtojen tunnistaminen
3.	Päätöksenteko	Suunnitelmien toteutus
4.	Toteutus	Vaihtoehtojen arviointi
5.	Arviointi	Parhaaksi arvioitujen suunnitelmien toteutus

Osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien hyödyntämisen ensimmäinen vaihe sijoittuu suunnittelun aikaiseen aloitusvaiheeseen ennen uuden hankkeen käynnistämistä. Varhaisen vaiheen lopussa määritellään suunnitteluongelma ja käynnistetään hanke. Osallistuminen varhaisessa aloitusvaiheessa voidaan toteuttaa avoimella julkisella keskustelulla, jossa erilaiset mielipiteet, tutkittu tieto ja avoin vuoropuhelu tulevat esiin. Menetelmistä parhaiten vaiheeseen soveltuu sosiaalinen media, jonka avulla näkemysten vaihtaminen on helppoa. PPGIS-työkaluilla tuotettuja aikaisempia kyselyitä voidaan hyödyntää hankkeiden alustavien tavoitteiden asettamisessa tai perusteluna uuden projektin aloittamiselle (taulukko 4). (Kahila-Tani & Kyttä, 2017.)

Nykyisin osallistuminen ei ole merkittävä osa suunnittelun varhaista aloitusvaihetta, eikä PPGIS-työkalujen käytöllä ole ollut vaikutuksia uusien projektien käynnistämiseen. Osallistumisen toimivuus tässä vaiheessa vaatii avointa ja läpinäkyvää keskustelua arvoista eri toimijaryhmien kesken, esimerkiksi sosiaalisen median avulla. Uusien ideoiden kiinnittäminen osaksi virallisia ja projektien käynnistämiseen johtavia prosesseja on kuitenkin haastavaa ja vaatii läpinäkyvyyttä. (Kahila-Tani, 2015; Kahila-Tani & Kyttä, 2017.)

Aloitusvaiheessa (taulukko 4) määritetään tarkemmin suunnittelun ongelma ja aihepiiri (Jann & Wegrich, 2006), tiedotetaan käynnistyneestä hankkeesta sekä määritellään osalliset ja hyödynnettävät työkalut (Horelli, 2002). Hankkeen todellinen aloitusvaihe soveltuu hyvin PPGIS-menetelmän hyödyntämiseen. Sen avulla voidaan kerätä aiheeseen liittyvää aineistoa, tiedottaa suunnittelun vaiheista ja sitoa osalliset paremmin suunnitteluun koko prosessin ajaksi. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Kahila-Tani, 2015.) PPGIS-menetelmien hyödyntämisen pitäisi Kahila-Tanin (2015) mukaan mahdollistaa asukkaiden tiedon tuottaminen ja keskustelu muiden toimijoiden tuottamasta tiedosta. Lisäksi kasvotusten tapahtuva osallistuminen toimii tässä vaiheessa täydentävänä elementtinä. PPGIS-datan hyödyntäminen vaiheen

jälkeen on kuitenkin ollut tehotonta esimerkiksi suunnittelijoiden osaamiseen ja motivaatioihin liittyvien syiden takia. (Kahila-Tani, 2015.)

Kolmas vaihe ulottuu sekä kaavan luonnos- ja ehdotusvaiheeseen. Siinä toteutetaan skenaarioita, suunnitteluvaihtoehtoja ja päätetään suunnitelmien sisällöstä. (Kahila-Tani, 2015; Kahila-Tani & Kyttä, 2017.) Vaiheessa muodostetaan käsitys tavoitellusta hyvästä ympäristöstä, minkä vuoksi vaihe hyötyy kommunikatiivisesta ja deliberatiivisesta suunnitteluvaihtoehtovasta (Kahila-Tani, 2015). PPGIS-metodi mahdollistaa suunnitteluvaihtoehtojen arvioinnin. Läpinäkyvyyttä voidaan lisätä selventämällä, miten aikaisemmin kerätty data on vaikuttanut suunnitteluvaihtoehtoihin (taulukko 4). (Kahila-Tani, 2015.)

Vaihtoehtojen laadinnassa on tärkeää tunnistaa alustavat luonnosvaiheen ja päätöksentekoon vietävät valmiit ehdotusvaiheen suunnitelmat, jotta osallistumisen vaikuttavuus ja läpinäkyvyys toteutuvat. Osallisten mahdollisuudet vaikuttaa vaihtoehtojen sisältöön vähenevät prosessin edetessä, minkä vuoksi osallistuminen alustavien suunnitelmien laadintaan on tärkeää. Myöhemmässä vaiheessa osallisten mahdollisuudet rajoittuvat pääasiassa vaihtoehtojen arviointiin vai kommentointiin. Skenaarioiden rakentamisessa voidaan myös hyödyntää aloitusvaiheessa kerättyä tietoa ja PPGIS-menetelmän avulla asiantuntijajoukkoa laajempi osallistujajoukko pääsee kertomaan mielipiteensä ja antamaan palautetta käsillä olevista vaihtoehdoista. Myös asukasryhmät voivat tuottaa vaihtoehtoja suunnitteluun. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017.) Suomessa yksinomaan suunnittelijat tuottavat vaihtoehtoisia suunnitelmia, kun taas kansalaiset kommentoivat yhtä tai useampaa vaihtoehtoa. Tulevaisuudessa kansalaisille tulee mahdollistaa vaihtoehtojen vertailu ja niihin vaikuttaminen sekä omien vaihtoehtojen tuottaminen. (Brown, 2012b; Kahila-Tani, 2015.)

Neljäs vaihe käsittää suunnitelman hyväksyttämisen päättäjillä. Vaiheessa korostuvat usein suunnitelmaa vastustavien näkökannat ja agendana on suunnitelman hyväksymisen viivyttäminen. Kahila-Tani (2015) toteaaakin, että prosesseissa, joissa osallistuminen on ollut perusteellista jo prosessin alusta ja läpinäkyvyys on toteutunut, päätöksentekovaiheen osallistumista tulisi vähentää. Tässä vaiheessa suunnitelmaa kannattavien näkökohdat jäävät useimmiten vähäiselle huomiolle. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017.) PPGIS-menetelmän hyödyntäminen on ollut vähäistä päätöksentekovaiheessa luultavasti siksi, että se saattaisi lisätä mielipiteiden määrää ja hidastaa prosessin läpimenoa (taulukko 4) (Kahila-Tani, 2015; Kahila-Tani & Kyttä, 2017).

Viidennessä eli toteuttamisen vaiheessa rakennetaan suunniteltu rakennus, asuinalue tai käynnistetään ohjelma ympäristön laadun parantamiseksi. Tiedottamisen merkitys on ensiarvoisen tärkeää, sillä toteutus ei välttämättä ole suora kopio suunnitelmasta. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Kahila-Tani, 2015.) PPGIS-työkaluja voidaan hyödyntää palautteen keräämisessä sekä tiedon jakamisessa (taulukko 4) (Kahila-Tani, 2015).

Kuudennessa vaiheessa toteutetaan suunnitteluprosessissa kerätyn aineiston, toteutuksen ja sen aiheuttamien muutosten jälkiarviointi (Kahila-Tani, 2015; Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Horelli, 2002), mikä Suomessa on ollut vähäistä (Horelli, 2002, Kahila-Tani, 2015). Arviointi on kuitenkin tärkeää kaikissa suunnittelun vaiheissa (Kahila-Tani, 2015; Horelli, 2002), jotta osallistumisesta saadaan tehtyä laajamittaista. Kyttä & Kahila (2017) korostavatkin uuden jälkiarviointityökalun kehittämisen merkitystä. Työkalussa painottuisivat lopputuloksen laatu ja osallistumisen vaikutukset lopputulokseen sekä prosessin tehokkuus ja vaikuttavuus osallisuuden perspektiivistä. Vaikuttavuuden tai tehokkuuden (*effectiveness*) tutkiminen on

kuitenkin haastavaa, koska painotus on usein osallistumisprosessin arvioinnissa sisällön, päätösten ja lopputulosten sijaan (taulukko 4). (Rowe & Frewer, 2004; Kahila-Tani, 2015, Kahila-Tani & Kyttä, 2017.)

PPGIS-menettelyn avulla voidaan arvioida elinympäristön toteutunutta laatua. Toimeenpanon jälkeisellä arvioinnilla voidaan myös testata ympäristön toimivuutta. Arvioinnissa erityisen tärkeää on kysyä käyttäjien näkemyksiä arkkitehtien näkemysten sijaan ja saadusta palautteesta tulee oppia. (Kahila-Tani, 2015.)

Viimeinen vaihe on ylläpitovaihe, jossa osallistuminen on vapaaehtoista jatkuvaa palautteen antamista. Palaute voi mahdollisesti olla osasyynä uuden hankkeen käynnistämiseksi tai lopettaa aikaisemman hankkeen. Ylläpitovaiheen osallistuminen lisää ymmärrystä ja tietoa alueen ympäristöstä. (Kahila-Tani & Kyttä, 2017; Kahila-Tani, 2015.) Taulukossa 4 on luokiteltu PPGIS-menettelyjen hyödyntämistapoja suunnitteluprosessin eri vaiheissa sekä määritelty tiedon keräämisen tyyppi ja tavoite.

PPGIS-menettelyjä, kyselyitä ja karttoja on hyödynnetty useissa suunnittelun vaiheissa onnistuneesti painotuksena kuitenkin suunnitteluprosessin alku- (initiation) ja arviointivaiheet (evaluation phase) (Brown & Kyttä, 2014; Eräranta, ym., 2015; Kahila & Kyttä, 2009). Myös Kahila-Tanin ym., (2019) analysoimat 203 vuonna 2014-2017 suunnittelijoiden itse toteuttamaa Maptionnaire-kyselyä tarjosivat samankaltaisia tuloksia. Kyselyistä liki 50 % oli toteutettu aloitusvaiheessa ja 37 % arviointivaiheessa. Päätöksenteossa, vaihtoehtojen arvioinnissa ja ylläpitovaiheissa kyselyjä oli hyödynnetty vain marginaalisesti. (Kahila-Tani ym., 2019.)

Monien tutkijoiden mielestä kansalaisten osallistumisen tulee tapahtua niin aikaisin kuin mahdollista ja heti, kun keskeisiä arvo päätöksiä aletaan tehdä tavoitteiden asettamisvaiheessa (Reed, 2008; Rowe & Frewer, 2000). Silloin osallisten arvoilla on eniten merkitystä (Rantanen & Kahila, 2009), osallistuminen on tehokkainta (Friedmann, 1992; Kahila-Tani ym., 2019) ja se lisää luottamusta eri osapuolten välillä (Kahila-Tani ym., 2019). Luottamus on ensiarvoisen tärkeää, jotta internetpohjainen osallistuminen toimii onnistuneesti. Sitä voidaan mitata esimerkiksi vastaajamäärillä ja menetelmän toimivuudella. Käytännössä tämä tarkoittaa, että loistava helppokäyttöinen alusta ei riitä luottamuksen ylläpitämiseen, jos prosessissa tuotettua tietoa ei hyödynnetä. (Kingston, 2007.) Luottamuksen rakentamisessa myös jatkuvuus on tärkeää. Lisäksi osallistumisen järjestämisen tarvetta voidaan vähentää myöhemmissä vaiheissa, jos se on järjestetty alkuvaiheessa onnistuneesti (Kahila-Tani ym., 2019.) Tärkeä huomio on kuitenkin se, että jos päätökset on jo tehty tai osalliset eivät pysty muista syistä vaikuttamaan niihin, osallistumista ei pidä toteuttaa (Reed, 2008).

Suomessa arviointivaihe (evaluation) on osallistumisen näkökulmasta jäänyt aloitusvaiheen paitsioon (Horelli, 2002; Kahila-Tani ym., 2019). Tässä vaiheessa PPGIS työkaluilla voidaan tuottaa arvokkaita tutkimustuloksia suunnittelun lopputulosten onnistuneisuudesta ja tulokellisuudesta. (Kahila-Tani ym., 2019.)

Taulukko 3. PPGIS-menetelmät tukemassa suunnittelun eri vaiheita (Kahila-Tani & Kyttä, 2017, Kahila-Tani, 2015).

Suunnitteluprosessin vaihe	Tiedon tyyppi	Tavoite	Suunnittelun lähtökohta	Esimerkkejä PPGIS työkaluista
Vaihe 1: Varhainen aloitus	Yksittäisistä näkemyksistä ja palautteesta ryhmän esittämiin mielipiteisiin, esim. intressiryhmän kollektiivisesta mielipiteestä systemaattisesti kerättyyn arviointitietoon	Tuoda esille uusia, elinympäristössä tärkeäksi koettuja, teemoja, jotka voivat vaikuttaa tai käynnistää valmistelun ennen virallisen prosessin aloitusta	agonistinen, deliberatiivinen	<i>otanta, aineiston kerääminen vapaaehtoisesti, argumentointikartta</i>
Vaihe 2: Aloitus	Temaattisesti jäsenyistä kyselyistä arvokeskusteluihin	Täydentää projektin jo olemassa olevaa tausta-aineistoa, testata ja kerätä ymmärrystä eri toimijoiden näkemyksistä	evidenssipohjainen, deliberatiivinen	<i>otanta, aineiston kerääminen vapaaehtoisesti</i>
Vaihe 3: Vaihtoehtojen muodostaminen ja vertailu	Vaihtoehtoihin perustuvista ideoista ja täsmällisestä palautteesta jaettuun ymmärrykseen	Kasvattaa prosessin läpinäkyvyyttä, validoida vaihtoehtoja, tukea asiantuntijoiden ymmärtämistä ja tuoda prosessiin mukaan osallisia, jotka ovat kiinnostuneita suunnitelman laatimisesta	kommunikatiivinen, deliberatiivinen	<i>työpajojen tukena, aineiston kerääminen vaihtoehtoisista suunnitelmista vapaaehtoisesti</i>
Vaihe 4: Päätöksen teko	Asiantuntijoiden, asukkaiden ja muiden osallisten mielipiteiden kerääminen ehdotuksesta	Validoi virallisen päätöksentekoprosessin	kommunikatiivinen, deliberatiivinen, evidenssipohjainen	<i>sähköinen henkilöllisyyden tunnistaminen</i>
Vaihe 5: Toteutus	Palautteen kerääminen	Osallisten tiedottaminen rakennusvaiheista	tiedottaminen	<i>palautekanava, tiedottamisen tuki</i>
Vaihe 6: Arviointi	Tutkimuspohjaisen tiedon kerääminen rajatusta temasta ja rajattuna ajankohtana (ennen tai/ja jälkeen) tai jatkuvasti eri vaiheissa	Evidenssin kerääminen esim. siitä, miten muutokset ovat vaikuttaneet elinympäristön koettuun laatuun	evidenssipohjainen	<i>aineiston kerääminen vapaaehtoisesti tai otannalla</i>
Vaihe 7: Ylläpito	Palaute	Jatkuva palautteen kerääminen koetun elinympäristön tilasta	tiedottaminen, evidenssipohjainen	<i>jatkuva palautekanava</i>

Tulevaisuudessa menetelmästä voikin muodostua jatkuva metodi koko prosessin seuraamiseen aloituksesta, suunnitteluun, implementointiin, arviointiin ja ylläpitoon (Kahila & Kyttä, 2009). PPGIS-työkalujen juurtuminen osaksi suunnitteluprosessia vaatii kuitenkin sen, että työkaluja hyödynnetään useassa projektin vaiheessa ja kerättyä ja analysoitua tietoa myös käytetään suunnittelun tukena. Ei myöskään riitä, että yksittäiset ennakkoluulottomat suunnittelijat hyödyntävät työkaluja, vaan niistä pitää tulla laajamittaisemmin käytettyjä ja kaupungin suunnittelukäytäntöjen tulee tukea kerätyn tiedon hyödyntämistä. (Kahila-Tani, 2015.)

Menetelmän hyödyntäminen vaatii avoimen suunnitteluprosessin ja arvostusta paikallista tietoa kohtaan. Paikallisen tiedon avulla viranomaiset voivat selvittää paikallisia tarpeita, saada hyväksyntää asukkailta suunnittelun lopputuloksille. (Rantanen & Kahila, 2009.) Faehnle ym. (2014) kuitenkin nostavat esiin, että strategisessa suunnittelussa erilaisen tietämyksen mukaan ottaminen pitäisi korostua strategisesti merkittävässä kysymyksissä, joissa ei ole liikaa yksityiskohtaisuutta.

5.5 Motivaatiot vuorovaikutteisen suunnittelun taustalla

Osallistumiseen ja osallistamiseen on erilaisia syitä ja motivaatioita eri tahoilla, ja ne liittyvät usein prosessilta toivottuihin lopputuloksiin (Reed ym., 2018). Reed ym. (2018) jaottelevat intressit kolmeen luokkaan, pragmaattiseen, normatiiviseen motivaatioon sekä luottamuksen edistämiseen (enhance trust). Pragmaattisella motivaatiolla tavoitellaan parempien ja todennäköisemmin hyväksytyjen päätösten läpivientiä osallistumisen kautta, normatiiviset motivaatiot taas liittyvät ihmisten demokraattisiin oikeuksiin osallistua ja vaikuttaa omaa elinympäristöä koskevien päätösten tekoon (Reed ym., 2018). Normatiivinen osallistuminen keskittyy prosessiin ja oikeuteen osallistua, kun taas pragmaattinen osallistuminen näkee osallistumisen menetelmänä lopputuloksen saavuttamiseksi (means to an end), jonka avulla voidaan saada aikaan parempia lopputuloksia (Reed, 2008). Luottamuksen edistämällä tavoitellaan sosiaalista koheesiota eri osallisten kesken ja luottamuksen lisäämistä päätöksentekoprosessissa (Rowe & Frewer, 2004, Reed ym., 2018; Reed, 2008). Luottamuksen rakentamiseksi osallistumisen pitää olla läpinäkyvää ja ottaa huomioon ristiriitaisia näkemyksiä (Reed, 2008). Kuvaavana esimerkkinä voidaan pitää Arnsteinin tikapuumallia, joka perustuu normatiiviseen oletukseen siitä, että osallistumisen pitäisi olla mahdollisimman lähellä täyttä kansalaisvaltaa (Reed ym., 2018).

Erilaiset motivaatiot myös painottavat erilaisia osallistumisen hyötyjä. Normatiiviset motivaatiot keskittyvät demokraattiseen yhteiskuntaan, tasa-arvoon ja kansalaisuuteen liittyviin hyötyihin kuten marginalisoituneiden ryhmien osallistumisen mahdollistamiseen tai luottamuksen lisäämiseen ja päätösten reiluuteen ja sosiaaliseen oppimiseen. Sosiaalisen oppimisen kautta taas voidaan edistää osallistumisen pragmaattisia hyötyjä kuten monipuolisen tiedon hyödyntämistä, uusien innovaatioiden käyttöön ottoa sekä omistajuuden lisäämistä osallisten keskuudessa. Luottamuksen rakentamisen kautta voidaan löytää uusia yhteistyömahdollisuuksia, lisätä prosessin reilua ja dialogin tasapuolisuutta. (Reed, 2008.) Erilaiset motivaatiot myös tukevat toisiaan, esimerkiksi luottamuksen rakentamista voidaan edistää normatiivisten motivaatioiden kautta.

Suunnittelijoiden tavoitteissa vaikuttavat usein normatiiviset motivaatiot sekä luottamuksen rakentaminen oppimisen kautta (Kahila-Tani ym., 2019). Kahila-Tani ym. (2019)

näkemyksen mukaan pragmaattisia motivaatioita, joilla pyritään edistämään ja vaikuttamaan päätösten laatuun ja tuloksiin, tulee korostaa lisää (Kahila-Tani ym., 2019). PPGIS-projek-teissa on huomattu, että pragmaattisia motivaatioita tarvitaan suunnitteluprosessien osalli-suuden lisäämiseksi ja asukkaiden näkemyksiä refleктоivien päätösten aikaan saamiseksi (Reed ym., 2018). Asukkaiden osallistumismotivaatioon vaikuttaakin monesti asukasosal-listumisen motivaatioiden selkeys (Kahila-Tani ym., 2019).

Asukkaiden osallistumisen taustalla ovat usein myös pragmaattiset motivaatiot (Tulloch, 2008), eli tavoite vaikuttaa suunnitelman sisältöön (Staffans, 2004). Kansalaiset saattavat myös hakea tietoa tai huomiota huolilleen. Toisaalta järjestäytyneiden ryhmien pyrkimyksenä voi olla vaikuttaa suunnitelmiin. Eri ryhmät voivatkin nähdä osallistumisen eri tavalla. Se voidaan kokea uhkana, mahdollisuutena, laillisena velvoitteena tai demokraattisena oikeutena. (Laurian & Shaw, 2009.) PPGIS-kyselyissä asukkaiden tavoitteena on usein vaikuttaa päätöksenteon tuloksiin ja saattaa asioita yleiseen tietoon (Tulloch, 2008).

5.6 Vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin arviointi

Oliveiran & Pinhon (2010) sekä Kahila-Tanin ym., (2016) mukaan suunnittelun ja osallistu-misen tehokkuuden arviointi on tärkeää. Arvioimalla määritetään toiminnan onnistuneisuus erilaisista näkökulmista ja tunnistetaan, missä on parannettavaa. Osallistumisen näkökul-masta arvioinnin avulla voidaan tutkia, miten osallistuminen on vaikuttanut suunnitelmien laatuun, päätöksiin ja täytäntöönpanoon. Sen avulla voidaan myös todeta, mitkä menetelmät soveltuvat kuhunkin projektiin parhaiten, tunnistaa esteet toimivan osallistumisen tiellä sekä toimet, joilla osallistumisprosessia voidaan kehittää. (Guyadeen & Seasons, 2018.) Mene-telmien valinta esimerkiksi riippuu päätöksenteon kontekstista, tavoitteista, osallisista ja toi-votusta osallistumisen tasosta (Reed, 2008). Osallistumisprosessien sekä suunnitelmien ar-vioinnin tärkeys onkin tutkitusti todistettu, mutta käytännössä arviointi on ollut vähäistä (Laurian & Shaw, 2008; Loukis, 2012). Arvioimisen esteenä ovat olleet osallistavalle suunnittelullekin tutut haasteet resurssien ja osaamisen puute, asenteet arviointia kohtaan, pelko toimintatapojen muutoksesta ja metodien puute (Laurian & Shaw, 2008).

Suunnittelijat tarvitsevat tukea osallistumisprosessien suunnitteluun, lisää informaatiota työ-
kalujen valintaan ja mahdollisuuksia oppia hyvistä vuorovaikutteisen suunnittelun käytän-
nöistä. Työkalujen kuten PPGIS:n hyödyntämisessä, suunnittelijat tarvitsevat apua sisällön,
visualisointien ja analyysien suunnittelemiseen ja toteuttamiseen. (Kahila-Tani ym., 2016.)
Myös eri tietotyypin integrointi on tärkeässä asemassa osallistumisen onnistumisen kan-
nalta (Reed, 2008). Osallistumistyökalujen mahdollisuudet voidaankin selvittää tekemällä
arviointitutkimusta niiden käytöstä ja vaikutuksista (Kahila-Tani ym., 2016). Useimmiten
osallistumismenetelmiä arvioidaan osallistujien määrän ja moninaisuuden sekä PPGIS-me-
netelmän tehokkuuden ja hyödyllisyyden näkökulmasta (Jankowski ym., 2019; 2019b) Käy-
tön ja vaikuttavuuden arviointiin tarvitaan kuitenkin systemaattista arviointikriteeristöä, joka
painottaa osallistumisprosessin vaikuttavuutta ja lopputuloksia. (Kahila-Tani ym., 2016.)

Vakiintunutta menettelytapaa ja arviointikriteerejä vuorovaikutteisen suunnittelun arvioin-
tiin ei ole vielä kehitetty (Brown & Chin, 2013; Laurian & Shaw, 2008; Loukis, 2012; Rowe
& Frewer, 2004). Joitakin osallistumisen arvioinnin osa-alueita on tutkittu enemmän kuin
toisia, esimerkiksi sosiaaliseen pääoman ja luottamuksen rakentamiseen on kiinnitetty enem-
män huomiota kuin vaikutuksiin rakennetulle ympäristölle (Kahila-Tani ym., 2016). Koska

vakiintunutta kriteeristöä ei ole, erilaisten tapaustutkimusten yleistettävyyden ja toistettavuuden haasteellista (Rowe & Frewer, 2004). Useimmiten arviointikirjallisuudessa korostuvat kriteerit vaikuttavuus eli mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin, informaation saatavuus, läpinäkyvyys ja edustavuus (Reed, 2008; Innes & Booher, 1999; Rowe & Frewer, 2000). Osallistumisprosessin toivotaan myös painottavan tasa-arvoa, luottamusta, oppimista ja valtaistumista (Reed, 2008).

Osallistumisprosessin arvioinnissa on usein mainittu kaksi tärkeää lähestymistapaa (Christensen, 2015; Kahila-Tani ym., 2016). Arvioinnissa voidaan keskittyä joko vuorovaikutteisen suunnittelun suunnitelmien tai prosessien lopputuloksiin (*outcome criteria*), kuten osallistumisprosessissa tuotettujen tulosten laatuun ja arviointiin tai tavoitteiden saavuttamiseen (Rowe & Frewer, 2000; Brown & Chin, 2013). Kriteerin avulla voidaan myös mitata prosessin hyväksyntää kansalaisten keskuudessa ja osallisten ja suunnittelijoiden välistä vuorovaikutusta (Guyadeen & Seasons, 2018; Jankowski ym., 2019). Vaihtoehtoisesti on mahdollista arvioida prosessin toimivuutta tai siinä käytettyjen menettelytapojen tehokkuutta ja toimivuutta (*process criteria*) (Kahila-Tani ym., 2016; Guyadeen & Seasons, 2018; Rowe & Frewer, 2000), esimerkiksi tarkastelemalla osallistumisen asemaa tai käytettyä menetelmää (Jankowski, 2019). Lisäksi etenkin uusien digitaalisten osallistumistyökalujen näkökulmasta prosessin ja tulosten arvioinnin ohella tulee kiinnittää huomiota systeemiin eli järjestelmän ja siinä hyödynnettävän datan hallinnan näkökulmiin (Loukis, 2012).

Arviointikriteereiden valinnassa tulee kuitenkin ottaa huomioon kunkin projektin ja suunnittelun eri vaiheiden tavoitteet (Laurian & Shaw, 2009; Quick, & Crosby, 2012; Rowe & Frewer, 2004; Kahila-Tani 2015) ja arviointinäkökulma (Halvorsen, 2001). Lähestymistapa myös riippuu siitä, kenen näkökulmasta asiaa arvioidaan. Osallisille tuloksiin liittyvät kriteerit kuten vaikuttavuus, konfliktien vähentäminen, luottamuksen rakentaminen ja paikallisten arvojen sisällyttäminen suunnitelmaan voivat olla prosessin laatua tärkeämpiä, koska heidän tyytyväisyytensä riippuu usein suunnittelupäätösten subjektiivisesta laadusta. (Brown & Chin, 2013; Kahila-Tani ym., 2016.) Myös osallistumisprosessiin osallistumisen helppous voi olla heille tärkeää (Jankowski ym., 2019). Suunnittelijoille tärkeää on usein datan laatu eli osallistumisen tulosten arvo suunnittelulle. Lisäksi merkittävää voi olla osallisten määrä ja demografinen edustavuus. (Jankowski, 2019; (Laurian & Shaw, 2008).

Brown & Chinin (2013) luokituksessa prosessikriteerejä ovat edustavuus, itsenäisyys, aikainen osallistuminen ja läpinäkyvyys. Aikainen osallistuminen on tärkeää, jotta osallistumisprosessi voi johtaa korkeatasoisiin päätöksiin (Reed, 2008). Prosessikriteereihin kuuluvat myös resurssien riittävyys (Brown & Chin, 2013), osallisten tavoittaminen ja määrittäminen (Brown & Chin, 2013; Reed, 2008), osallistumisen kätevyys, deliberatiivinen laatu eli mahdollisuus sanoa mielipiteensä ja hyvin organisoitu päätöksentekoprosessi (Brown & Chin, 2013). Lisäksi konfliktien määrä ja väheneminen (Brown & Chin, 2013; Beierle, 1999; Brown, 2012b.), osallistumisprosessin ja sen tavoitteiden määrittäminen, osallisten hyväksyntä tavoitteille (Reed, 2008; Brown & Chin, 2013) ja informaation selkeys ovat heidän luokittelemiaan prosessikriteerejä. Näiden lisäksi kriteereihin kuuluu kommunikoida, minikälaista vaikutusta osallistumisella on päätöksentekoon sekä osallisten mukaan ottaminen osallistamistapojen valintaan (Brown & Chin, 2013).

Brown & Chin (2013) lukevat tuloskriteereihin vaikuttavuuden, molemminpuolisen ymmärryksen toteutumisen, konsensuksen saavuttaminen, luottamuksen rakentamisen, hyväksyttävät ratkaisut ja osallisten tyytyväisyyden. Sosiaalisia tuloskriteerien tavoitteita voidaan

arvioida kysymyksillä saako yleisö tietoa prosessista? Paraneeko päätösten sisällöllinen laatu? Lisääntyykö luottamus instituutioihin? Viedäänkö yleisön arvoja päätöksenteon tueksi? (Beierle, 1999; Brown, 2012b.) Molemminpuolinen oppiminen on tärkeää, koska osallistujilla on usein erilaiset taustat ja tietopohja (Reed, 2008).

Laurian & Shaw (2008) lähestymistapa poikkeaa hieman aikaisemmasta arviointikriteerien jaottelusta, vaikka jako on hyvin samankaltainen. He jakavat arviointikriteerit erilaisten tavoitteiden saavuttamisen perusteella prosessiin, tuloksiin ja käyttäjiin liittyviin kriteereihin. Jokainen tavoite kuvastaa tiettyä näkökulmaa onnistuneeseen osallistumiseen, ja yhtäaikaista on mahdollista pyrkiä moneen eri tavoitteeseen. Tutkijat muodostavat osallistumisen arviointikriteerit tavoitteiden perusteella. (Laurian & Shaw, 2008.)

Prosessipohjaisia tavoitteita ovat molemminpuolinen oppiminen sekä reilu ja valtaa jakava demokraattinen päätöksenteko. Tulospohjaiset tavoitteet liittyvät ongelmien ratkaisemiseen ja päätösten laadun parantamiseen osallistumisen avulla. Niihin kuuluu sekä ongelmien ratkaisuun, hallinnon toimivuuteen sekä sosiaalisiin lopputuloksiin kuten vuorovaikutuksen onnistumiseen liittyviä tavoitteita. Viimeisenä osallistumisen tavoitteena tutkijat listaavat osallisten tyytyväisyyteen liittyvät tavoitteet. (Laurian & Shaw, 2008.) Käytännössä Laurian & Shawn arviointikriteerit liittyvät kiinteästi suunnittelijoiden motivaatioihin osallistua ja asukkaiden motivaatioihin osallistua suunnitteluprosessiin. Vaikka luokittelu on pitkälti samanlainen kuin Rowe & Frewerin (2000) ja Brown & Chinin (2013) kriteerit, on sisällöllinen jaottelu prosessiin ja tuloksiin on melko erilainen. Laurian & Shawn (2008) kriteeristö on kuvattu taulukossa 5.

Faehnle & Tyrväinen (2013) tulkitsevat arviointia vielä hieman eri näkökulmasta. He nostavat esiin neljä näkökulmaa onnistuneeseen osallistumisprosessiin. Nämä ovat suunnittelun arvo- ja tietopohjan lisääminen, asukkaiden kannalta merkittävän osallistumisen tukeminen, hallinnon toimivuus sekä suunnitellun alueen kehityksen kestävyys. Näkökulmista kolme ensimmäistä keskittyvät osallistumisprosessiin ja viimeinen suunnitelman toteutukseen. (Faehnle & Tyrväinen, 2013.) Etenkin alueen kehityksen kestävyys on mielestäni tärkeä lisä tavoitteiden toteutumisen kriteeristöön, sillä se ilmentää parhaiten myös lopputulosten laatua pitkällä aikavälillä, eikä vain lyhytnäköisesti yksittäisen projektin mittakaavassa.

Useiden yllämainittujen kriteereiden mittaaminen on haastavaa. Esimerkiksi osallistumisen vaikuttavuutta suunnitteluprosessiin ja sen tuloksiin on tutkittu melko vähän juuri tästä syystä. (Kahila-Tani ym., 2016.) Osallistava suunnittelu kuitenkin tuottaa paljon kirjoitettua ja visuaalista tietoa, jota voitaisiin analysoida systemaattisemmin (Horelli, 2002). Ajan kuluessa myös osallisten ja kokemustiedon tulee näkyä paremmin suunnitteluprosessin osana, ja osallistumisen hyödyt tulee ymmärtää paremmin (Bäcklund, 2007; Kahila-Tani, 2015). Tärkeää on myös tehdä selväksi, miten osallisten tietoa on käytetty prosessin eri vaiheissa (Kahila-Tani, 2015). Tulevaisuudessa osallistumisprosessin arviointikriteeristön hyödyntäminen voikin olla yksi ratkaisu osallistumisen tehokkuuden ja vaikuttavuuden mittaamiseen. Osallistumisprosesseissa syntyy jo nyt paljon materiaalia prosessin arvioinnin välineeksi. Arvioinnilla myös mahdollistetaan aikaisemmista prosesseista oppiminen.

Diplomityössäni olen koostanut teoreettisen kirjallisuuden pohjalta arviointikriteeristön PPGIS-työkaluja hyödyntävien osallistumisprosessien toteuttamisesta (taulukko 5). Hyödynnän arviointikriteeristöäni Tutkimustulokset-osiassa ja käsittelen sen kautta, miten vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteet toteutuvat PPGIS-menetelmän käytössä. Olen

koostanut kriteeristön hyödyntämällä Fehnlen (2014) väitöskirjan artikkeleita, Laurian & Shaw (2009) arviointikriteeristöä, Loukisin (2012) verkko-osallistumismenelmiin sovellettua kriteeristöä sekä Brown & Chinin (2013) kehittämää arviointikriteeristöä. Arviointikriteeristö löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 2.

Taulukko 4. Koostamani arviointikriteeristö vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteista. Hyödynnän kriteeristöä Tutkimustulokset- osiossa.

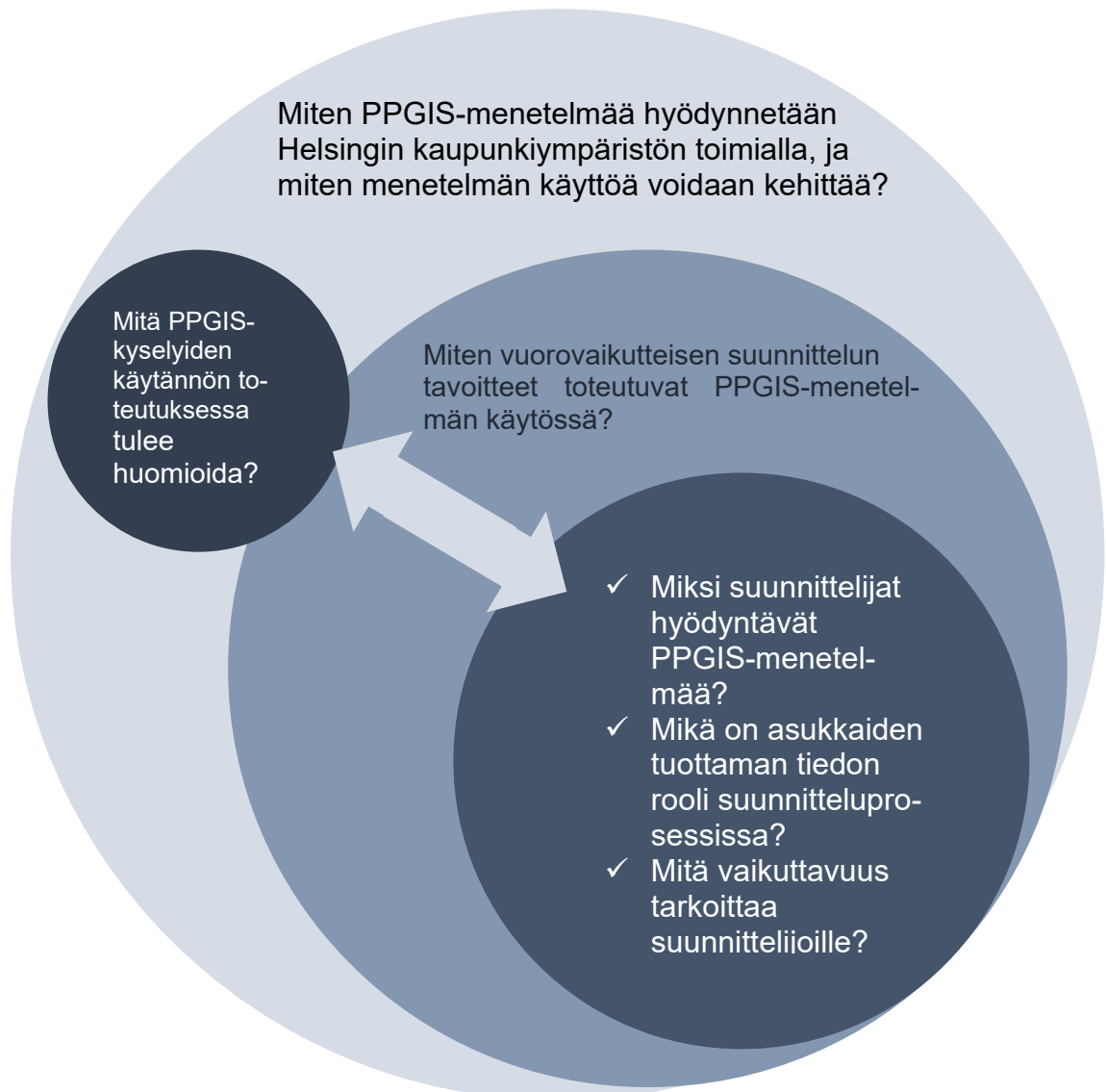
Osallistumisen tavoitteet	Kyselyprosessin vaiheet	Arviointikriteeri	Tutkimus
Prosessiin liittyvät tavoitteet	Tavoitteiden asettamisvaihe: suunnittelu, ideointi ja kyselyn toteutus	Tavoitteiden selkeys	(Brown & Chin, 2013, Loukis, 2012; Rowe & Frewer, 2000)
		Ajoitus	(Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000)
		Resurssit	(Brown & Chin, 2013; Loukis 2012; Rowe & Frewer, 2000)
		Datan turvaaminen	(Loukis, 2012)
	Tiedon keruu: kyselyyn vastaaminen ja markkinointi	Itsenäisyys ja mukaan otto	(Brown & Chin, Laurian & Shaw, 2009; Rowe & Frewer, 2000).
		Edustavuus	(Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000)
	Kyselyn laadun arviointi	Kyselyn sisällön ja käytetyn tiedon arviointi	(Loukis 2012, Brown & Chin 2013)
Systemiin liittyvät tavoitteet	Menetelmän toimivuuden arviointi	Ohjelmiston toimintaan liittyvät kriteerit	(Loukis, 2012)
Prosessiin liittyvät tavoitteet	Aineiston analysointi ja tulosten selvittäminen	Analyysi	(Loukis.2012)
	Tiedon integrointi: jatkuva viestintä	Läpinäkyvyys	(Brown & Chin, 2013; Laurian & Shaw, 2009; Rowe & Frewer, 2000)
	Tiedon integrointi: tulosten hyödyntäminen	Vaikuttavuudesta kommunikoiminen	(Brown & Chin, 2013; Loukis, 2012)
Tuloksiin liittyvät tavoitteet	Onnistuneisuuden arviointi – sosiaaliset tulokset	Vaikuttavuus	(Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000)
		Luottamuksen rakentaminen ja molemminpuolinen oppiminen	(Brown & Chin, 2013; Jankowski ym., 2019; Laurian & Shaw, 2009 Loukis, 2012)
	Onnistuneisuuden arviointi – hallinnon edistämisen näkökulma	Hyväksyttävät ratkaisut ja demokraattinen päätöksenteko	(Brown & Chin, 2013; Laurian & Shaw, 2009; Loukis, 2012)
	Onnistuneisuuden arviointi ja seuranta koko osallistumisprosessin näkökulmasta	Seuranta ja suunnitellun alueen kehityksen kestävyys	(Faehnle ,2014)

6 Tutkimuskysymykset

Työn tavoitteena on tutkia PPGIS-menettelmien käyttöä suunnitteluprosessissa, tarkastella mikä menetelmän merkitys on suunnittelijoille ja kytkeä sen käyttö vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteisiin. Diplomityöni pääkysymys onkin:

Miten PPGIS-menettelmää hyödynnetään Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla ja miten menetelmän käyttöä voidaan kehittää?

- ✓ Mitä PPGIS-kyselyiden käytännön toteutuksessa tulee huomioida?
- ✓ Miten vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteet toteutuvat PPGIS-menettelmän käytössä?
 - ✓ Miksi suunnittelijat hyödyntävät PPGIS-menettelmää? (Tavoitteet)
 - ✓ Mikä asukkaiden tuottaman tiedon rooli suunnitteluprosessissa on?
 - ✓ Mitä vaikuttavuus tarkoittaa suunnittelijoille?

Kuva 7. Tutkimuskysymysten yhteydet havainnollistettuna.

7 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

7.1 Haastattelututkimus

7.1.1 Teemahaastattelu menetelmänä

Tutkimuksessani haluan selvittää PPGIS-menetelmän käyttöä osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmänä. Teemahaastattelu on tähän hyvä väline, sillä haastatteluiden kautta pystyn saamaan kokonaiskuvan nykytilanteesta, kehitysehdotuksista, haasteista ja asennoitumisesta menetelmää kohtaan. Kirjallisuuskatsauksessani olen selvittänyt vuorovaikutteisen suunnittelun historiallista ja lakisääteistä taustaa, motivaatioita osallistumiseen sekä PPGIS-menetelmän käyttöä suunnittelun tukijärjestelmänä. Olen myös perehtynyt vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteeristöön ja osallistuvan suunnitteluprosessin vaiheisiin. Kirjallisuuskatsaukseni ja haastattelut muodostavatkin hyvän pohjan menetelmän potentiaalin selvittämiseen ja arvioimiseen vuorovaikutteisen suunnittelun toteutumisen näkökulmasta.

Teemahaastattelututkimuksen etuna on joustavuus ja soveltuminen erilaisiin tilanteisiin. Haastattelututkimus mahdollistaa jatkokysymykset, joiden avulla on mahdollista saada syvällisempää tietoa aiheesta ja näkemyksistä kuin esimerkiksi kyselylomakkeella. Myös mahdollisten väärinymmärrysten sekä epäselvien tai tarkennusta vaativien kysymysten ja vastausten selventäminen on mahdollista. Lisäksi etuna kyselyihin on, että haastateltavat taustoittavat vastauksiaan kertomuksilla ja esimerkeillä. (Hirsjärvi & Hurme, 2000.)

Haastattelututkimuksen avulla voidaan myös tarkastella ilmiöiden välisiä yhteyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Tutkimuksessani olen selvittänyt suunnittelijoiden tietotarpeiden yhteyttä karttakyselyissä tuotettuun tietoon. Minkälaista tietoa suunnittelijat tarvitsevat karttakyselyistä ja miten se resonoi heidän näkemystään osallistumisen asemasta suunnittelussa?

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu etenee erilaisien aihepiirien varassa. Aihepiirit tai teemat ovat samat riippumatta haastateltavasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Lähetin haastattelun teemat haastateltaville noin viikkoa ennen haastattelua. Puolistrukturoitu teemahaastattelu valittiin menetelmäksi, koska menetelmä on joustava. Kysymykset voitiin suunnata eri taustaisille haastateltaville heidän työtehtäviensä mukaisesti ja haastattelulle järkevässä järjestyksessä. Kaikkia kysymyksiä ei esitetty jokaiselle haastateltavalle vaan kysymysten valinta riippui haastateltavan roolista ja työtehtävistä tutkimukseen valituissa kyselyprosesseissa. Teemahaastattelun yksityiskohtainen runko on diplomityön liitteenä (liite 2).

Haastateltavien yksityisyys ja tietojen luottamuksellisuus on varmistettu analyysivaiheessa poistamalla linkit vastaajan työtehtävän ja vastausten välillä. Haastattelijana pyrin mahdollisimman vähän vaikuttamaan haastateltavaan ja kommentoimaan neutraalisti vastauksia. Haastavaa oli, jos haastateltava kysyi omaa mielipidettäni työtehtävääni ja siten haastateluun liittyvästä asiasta.

7.1.2 Haastattelujen toteutus

Toteutin tutkimukseni haastattelut kesällä 2018 ollessani kesäharjoittelussa Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön toimialan kaupunkitila- ja maisemasuunnittelun palvelussa. Työn ideointi ja suurin osa aineiston keruusta toteutettiin harjoittelun aikana.

Valitsin tutkimuskohteekseni Helsingin kaupungin, koska olin mukana analysoimassa karttakyselyn aineistoa työskennellessäni kaupungilla ja huomasin omasta mielestäni tiettyjä epäkohtia prosessin toimivuudessa ja menetelmän hyödyntämisessä.

Haastateltavien joukkoon valitsin kuusi yleis-, asema- ja aluesuunnittelun sekä viestinnän parissa työskentelevää kaupungin karttakyselyiden kanssa tekemisissä ollutta suunnittelijaa. Painotin Maptionnaire-työkalulla toteutettuja kyselyjä kaupungin oman Kerro kartalla -kyselytyökalun sijaan, koska halusin rajata tutkimuksen yhteen PPGIS-alustaan. Olisin halunnut haastateltavaksi myös liikenneosaston henkilöitä, mutta en löytänyt liikennesuunnittelijaa, joka olisi työskennellyt Maptionnaire-kyselyiden parissa. Tutkimuksessani painottuvat viherympäristöpuolen näkemykset, koska valitsemani kyselyt keskittyvät viherympäristöihin ja työskentelin kesän maisemasuunnitteluosastolla. En kuitenkaan pidä tätä suurena heikkoutena, sillä keskityn pääasiassa menetelmän kehittämiseen ja hyödynnettävyyteen suunnittelun eri tasoilla, jolloin aihepiirin merkitys vähenee.

Seitsemäs haastateltava työskenteli konsulttina Mapita Oy:ssä, ja hän oli osallistunut kohdekyselyiden toteutukseen ja analysointiin.

Haastateltavien taustat:

- 3 maisema-arkkitehtia
- 2 suunnittelijaa
- 1 arkkitehti
- 1 vuorovaikutussuunnittelija

Haastattelut kestivät noin tunnin ja ne toteutettiin Kaupunkiympäristön toimialan eri toimipisteillä. Haastattelut sisälsivät viisi osa-aluetta, jotka jakautuivat noin kolmeentoista teemaan. Ensimmäinen osa-alue käsitteli haastateltavan taustoja, toisessa osa-alueessa kysyttiin SWOT-tyyppisesti yleisesti menetelmän vahvuuksista ja heikkouksista. Kolmannessa osiossa keskityttiin tulosten analysointiin ja kokemuksiin ja neljännessä vuorovaikutukseen sekä organisaation sisällä että osallisille ja markkinointiin. Viimeinen osa-alue käsitti kehitysehdotukset (kuva 8). Haastattelun runko on diplomityön liitteenä 2.

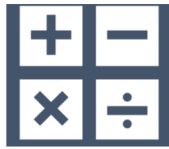
Haastatteluiden tavoitteena oli tunnistaa haasteita ja hyväksi koettuja käytäntöjä kyselyprosesseissa sekä ymmärtää paremmin kyselyn eri vaiheiden kytkeytyneisyyttä ja vuorovaikutusta. Haasteiden kartoituksella pyrittiin tunnistamaan kyselyprosessin epäjatkuvuuskohtia ja vaikeuksia, jotta haasteet voitiin ratkaista ja tuloksena saatu tieto kokea suunnittelijoiden keskuudessa hyödyllisemmäksi ja vaikuttavammaksi. Tutkimuksessa oli kyse kyselyprosessin selkeyttämisestä ja hyväksi koettujen käytäntöjen ja ratkaisujen jalkauttamisesta laajemman suunnittelijajoukon tietoon. Näin samoja virheitä ei toistettaisi uudelleen. Lisäksi tavoitteena oli lisätä ymmärrystä eri vaiheissa työskentelevien asiantuntijoiden kesken niistä mahdollisuuksista, joita kyselyllä voidaan saavuttaa. Esimerkkinä tästä voidaan pitää kysymyksen asettelun ja analysointimenetelmien yhteyttä. Osalla suunnittelijoista ei esimerkiksi

ollut lainkaan paikkatieto-osaamista tai käsitystä siitä, mitä on mahdollista saada selville tietynlaisella kysymyksen asettelulla.

Taustat

- Haastateltavan taustat
- Karttakyselyiden toteuttamisen syyt ja tavoitteet
- Kyselyiden ajoitus suunnitteluprosessissa

SWOT-analyysi

- Menetelmän
 - vahvuudet ja mahdollisuudet
 - heikkoudet ja uhkat

Toteutus ja analyysi

- Tulosten analysoiminen ja menetelmien valinta
- Kokemukset ja onnistumiset
- Kyselyn onnistuneisuuden arviointi

Vuorovaikutus

- Organisaation sisällä
- Vaikuttavuus suunnittelun kannalta
- Läpinäkyvyys ja viestiminen organisaation ulkopuolelle
- Aukkaan näkökulma vuorovaikutukseen
- Edustavuus
- Markkinointi

Kehittämistarpeet ja -ideat

Kuva 8. Haastattelun osa-alueet

Ennen haastattelujen tekemistä oletin, että linkit kyselyprosessin eri vaiheiden ja tavoitteiden välillä ovat usein hataroita, eikä esimerkiksi seuranta tai arviointia tapahdu. Oletin, että suunnittelijoilla on selkeä näkemys siitä, mitä he haluavat kyselyillä saavuttaa, ja he viestivät sen analyysin tekijöille. Oletin myös, että suunnittelijat haluaisivat hyödyntää henkilökohtaisesti kyselyistä saatua raakadataa ilman välikäsiä.

Haastattelun tuloksissa ei yksilöidä haastatteluja vaan tuloksia käsitellään teemoittain ja kyselyittäin. Litterointia ei toteutettu sanasta sanaan, vaan vastauksista tunnistettiin asiasisältö.

7.1.3 Temaattiset tarkastelut

Haastatteluaineiston purku noudatti kaavaa aineiston kuvaus, luokittelu, yhdistely ja tulkinta (Hirsjärvi & Hurme 2000). Ensin haastatteluaineisto litteroitiin, jonka jälkeen se teemoiteltiin ja tarkasteltiin erilaisia yhteyksiä. Teemoiksi valikoituivat sekä haastattelun alkuperäiset osa-alueet ja teemat että haastatteluista kumpuavat uudet asiayhteydet. Teemojen lisäksi aineisto koodattiin kyselyprosessin vaiheen mukaan.

Seuraavassa vaiheessa aineistoa yhdisteltiin, eli pyrittiin paikantamaan yhdenmukaisuuksia teemojen kesken (Hirsjärvi & Hurme 2000). Lopulta tulokset tulkittiin ja raportoitiin. Lopuksi vastauksia myös hyödynnettiin menetelmän arvioimiseen vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteerien avulla.

7.2 Tutkimuksessa tarkasteltujen kyselyjen kuvaus

Haastattelin neljän Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla toteutetun kyselyn toteuttamisessa mukana olleita suunnittelijoita ja asiantuntijoita. Haastateltavien tulokulmat PPGIS-kyselyiden hyödyntämiseen olivat siten erilaiset. Siinä missä yksi suunnittelija painotti tiedonhallintaa, toinen keskittyi vuorovaikutukseen ja kolmas tulosten hyödynnettävyyteen. Myös kyselyprosessin vaihe haastatteluhetkellä vaikutti siihen, kertoiko haastateltava enemmän kyselyntekoprosessista vai tulosten hyödyntämisestä ja vaikuttavuudesta. Kysymysten yleispiirteisyyden vuoksi haastateltavat kertoivat myös yleisiä kokemuksiaan PPGIS-menetelmän käytöstä. Haastateltavat löytyvät liitteestä 1 [Haastattelut](#).

Keskityin haastatteluissani neljään eri kyselyyn, mutta haastateltavat vastasivat kysymyksiin myös yleisemmällä tasolla. Tarkastelemani kyselyt olivat:

Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto? -kyselyn toteuttaminen on lähtöisin Helsingin kansalliseen kaupunkipuistoon liittyvästä valtuustoaloitteesta ja toivomusponnosta. Toivomusponnen pohjalta toteutettiin osallistava karttakysely, jossa selvitettiin, mitä Helsingin kulttuuri- ja luontoympäristöt merkitsevät asukkaille ja kartoitettiin kansallisen kaupunkipuiston keskeisiä alueita. (Mapita Oy, 2018b., haastattelut.)

Jalan kaupungilla - miltä Helsinki tuntuu kävellessä? -kyselyn tavoitteena oli Helsingin kävelykeskustan kehittäminen (Mapita Oy, 2018a).

Millainen Malttu? –kyselyn tuloksia hyödynnetään muun muassa Malminkartano uudistuu -kaupunkiudistushankkeessa, joka on pitkän aikavälin täydennysrakentamishanke. Hankkeen tavoitteena on luoda Malminkartanoon uusia asuntoja, palveluita ja viihtyisiä julkisia kaupunkitiloja. (Helsingin kaupunki, 2017.)

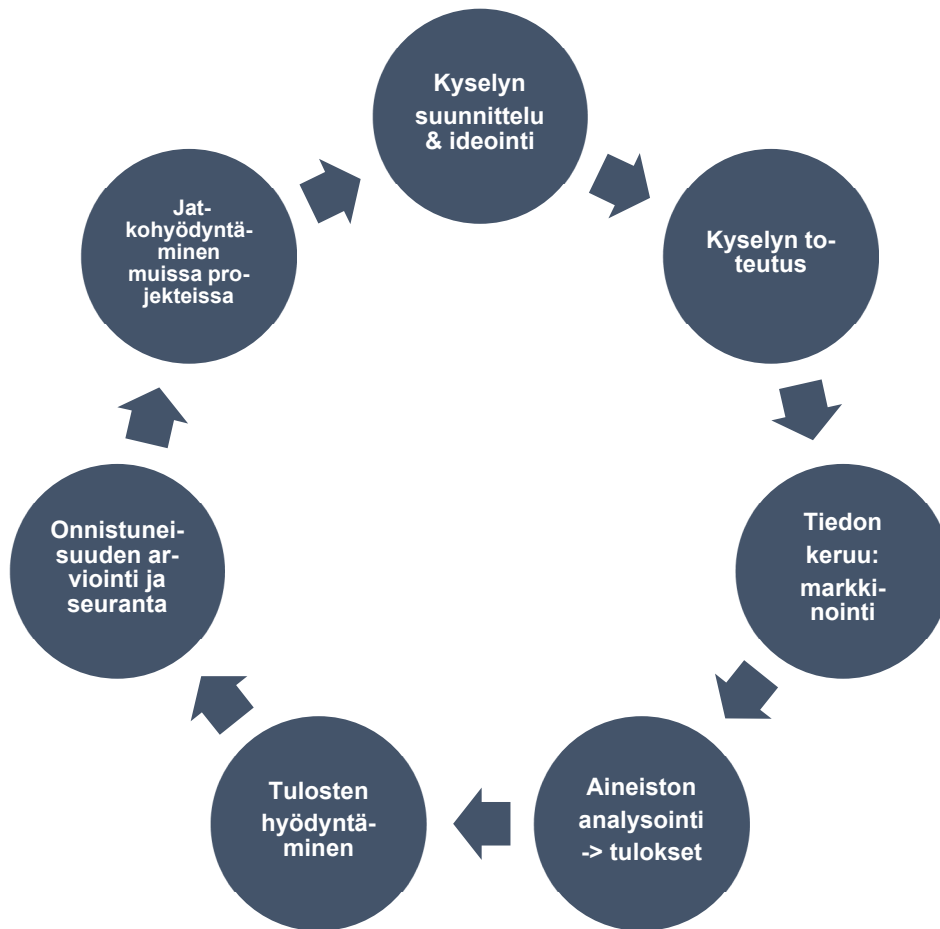
Vaikuta kaupunginosasi tulevaisuuteen (Herttoniemen visio) -kysely liittyy Herttoniemen kaupunginosavision toteuttamiseen. Siinä selvitettiin julkisten palvelujen tarvetta, katu- ja puisto alueiden aluesuunnitelman lähtötietoja ja Länsi-Herttoniemen täydennysrakentamisen suunnitteluperiaatteita (Mapita Oy, 2018c). Tutkimuksessani keskitytään aluesuunnitelmaan. Aluesuunnitelmat ovat kaupungin yleisten alueiden suunnitelmia, joissa päätetään, mitkä puistokohteet ja yhteystarpeet korjataan seuraavalla kymmenvuotiskaudella.

Kyselyistä Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto? -kysely, Jalan kaupungilla ja Herttoniemen visio -kyselyt on toteutettu yhteistyössä Mapitan Oy:n kanssa. Mapita on näissä tapauksissa toteuttanut kyselyn kaupungin ja Mapitan yhteisten työpajojen pohjalta ja tehnyt alustavia analyyskejä aineistosta. Lisäanalyyskejä on toteutettu Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla. Ennen Herttoniemen kyselyn tekoa on pidetty myös visioilta ja toteutettu haastatteluja, jotka ovat auttaneet kysymysten muodostamisessa. Jalan kaupungilla -kyselyä kaupungin suunnittelijat kommentoivat lisäksi sähköpostitse.

Myös Millainen Maltso? -kyselyssä on hyödynnetty Mapitan Maptionnaire-työkalua, mutta kysely ja analyysit on toteutettu Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa. Kaupungilla itse toteutetuissa kyselyissä vuorovaikutussuunnittelija on useimmiten toteuttanut kyselyt keskusteltuaan suunnittelijan kanssa tarpeista. Usein kyselyn teossa on myös mukana aktiivisia asukkaita tai avainhenkilöitä ja asukasyhdistyksiltä kysytään tietotarpeita. Tavoitteena on kuitenkin ollut, että suunnittelijat tekisivät kyselyt itse.

Hankkeet ja niitä koskettavat kyselyt olivat haastatteluhetkellä eri vaiheissa (taulukko 5, kuva 9). Osassa kysely oli jo toteutettu, kun taas osassa tulosten analysoiminen tai hyödyntäminen oli ajankohtaista (taulukko 5). Tämän vuoksi kaikkien kyselyiden suhteen ei ole voitu kysyä samoja haastattelukysymyksiä, eikä kyselyprosessin kehittämistä voi pohtia täysin samalla tapaa esimerkiksi vaikuttavuuden näkökulmasta. On kuitenkin parempi, että kyselyissä oli meneillään eri vaihe, jotta suunnittelijoilla oli näkemyksiä kyselyprosessin eri vaiheista, jälkikäteisarvioinnin sijaan. Alla kuvassa 9 on kuvattu kyselyn laadinnan vaiheet.

Haastateltavani olivat osallistuneet tarkastelmistani kyselyistä 1–3 kyselyn toteutukseen. Kyselyt keskittyivät monipuolisesti suunnittelun eri tasoille ja teemoihin. Ne käsittelivät esimerkiksi asemakaavoitusta, kaupunkikehitystä ja viher- ja sinialuesuunnittelua (kuva 11).

Kuva 9. Kyselyprosessin vaiheet kyselyn suunnittelusta ja ideoinnista jatkokohyödyntämiseen.

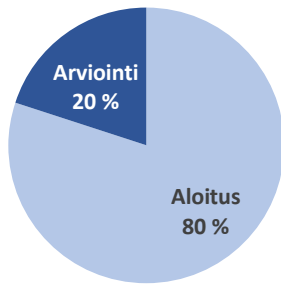
Kyselyt oli useimmiten toteutettu suunnitteluprosessin alkuvaiheessa, mutta saman kyselyn sisällä saattoi myös olla valmiiden suunnitelmien arviointiin liittyviä kysymyksiä (kuva 10). Kyselyissä oli voitu myös yhdistää monia teemoja ja intressiryhmiä. Haastattelemani ihmiset eivät ole olleet mukana kaikkien kyselyiden kaikkien osioiden laatimisessa, esimerkiksi Herttoniemen vision osalta käsittelen pääosin aluesuunnitelman kysymyksiä. Jalan kaupungilla -kyselyn osalta taas haastattelin viestinnästä ja tiedonhallinnasta sekä kyselyn suunnittelusta vastaavia henkilöitä, enkä haastatellut kyselyä hyödyntäviä tahoja. Tavoitteenani oli tosin haastatella kyselystä vastannutta henkilöä, mutta hän jäi vanhempainvapaalle ennen haastattelujeni toteuttamista.

Haastattelemistani henkilöistä kaikki osallistuivat kyselyjen ideointiin. Kyselyn tuloksia hyödynsi tai aikoi hyödyntää neljä seitsemästä haastateltavasta. Kyselyn markkinointi, onnistuneisuuden arviointi, tulosten analysointi, jatkohyödyntäminen sekä kyselyn yleiseen vuorovaikutukseen liittyvät toimet olivat yksittäisten haastateltavien vastuulla.

Taulukko 5. Kyselyjen vaihe haastatteluvaiheessa sekä suunnittelun taso, jossa kyselyä hyödynnetään (Helsingin kaupunki, 2017; Mapita Oy, 2018a; Mapita Oy, 2018b; Mapita Oy, 2018c; Maptionnaire, 2016, 2017, 2018, 2018b).

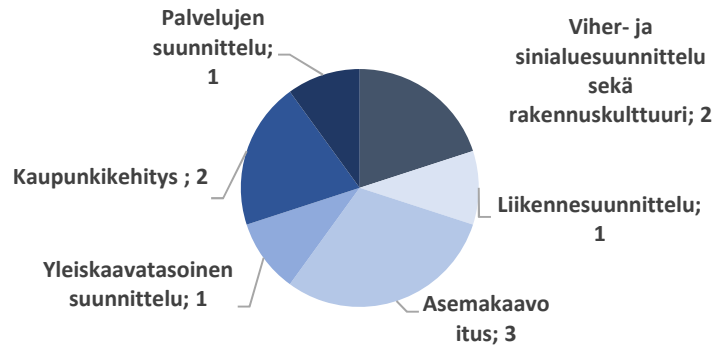
Kysely	Haastateltavien tarkastelunäkökulma kyselyyn	Kyselyn julkaisemisen ajankohta	Kyselyn vaihe haastatteluvaiheessa	Hanke	Vastajat/kartta merkinnot
Millainen kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin?	Yleiskaavoitus Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu Aluesuunnittelu Konsultti	12/2017	Analyysi ja hyödyntäminen	Helsingin kansallinen kaupunkipuisto, tulevat viherverkoston kehittämishankkeet	1419 / 12150
Jalan kaupungilla	Viestintä Konsultti Asemakaavoitus	6/2018	Analyysi	Helsingin kävelykeskustan kehittäminen	1659 / 8748
Herttoniemen visio	Aluesuunnittelu Viestintä Konsultti	4/2018	Analyysi	Herttoniemen kaupunginosa-visio, aluesuunnitelma	2122 / 15367
Millainen Maltsu?	Asemakaavoitus Viestintä	11/2016	Hyödyntäminen Onnistuneisuuden arviointi	Malminkartanon kokonaistarkastelu, lähiöprojektin asemanseutuhanke ja Malminkartanon idea-suunnitelma.	399 / 2146

Suunnitteluvaihe

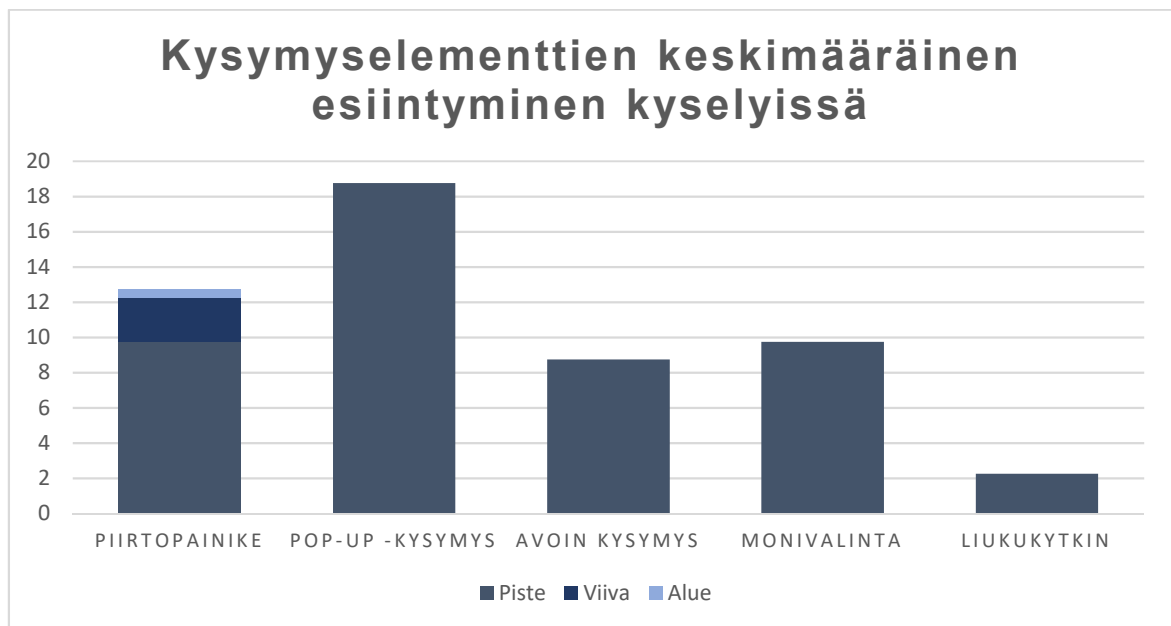
Kuva 10. Kyselyt oli toteutettu pääosin suunnittelun alkaessa tai sen arviointivaiheessa. Yhdessä kyselyssä voi olla useita vaiheita.

Teemojen esiintyminen kyselyissä

Kuva 11. Kyselyissä esiintyneet suunnittelun tasot ja teemat. Jokainen kysely voi esiintyä monessa eri teemassa.

Kaikissa kyselyissä hyödynnettiin karttakyselyiden elementteinä etenkin pistemuotoisia piirtopainikkeita ja niihin yhdistettäviä Pop-Up -kysymyksiä. Pop-Up kysymysten keskiarvoa nosti Jalan kaupungilla -kysely, jossa piirtopainikkeesta aukeava Pop-Up kysymysten sarja saattoi sisältää jopa 7–8 kysymystä. Muissa kyselyissä Pop-Up-kysymyksiä oli useimmiten yksi tai kaksi per piirtopainike. Karttatyökalujen lisäksi käytettiin etenkin monivalinta- ja avoimia kysymyksiä.

Kuva 10. Kysymyselementtien määrä tarkastelemisani kyselyissä (Maptionnaire, 2016, 2017, 2018a, 2018b).

Kyselyt eivät suinkaan olleet ainoa vuorovaikutuksen muoto hankkeissa. Yleisimpiä osallistumismenetelmiä karttakyselyiden lisäksi olivat asukastilaisuudet ja eriteemaiset työpajat. Hankkeissa hyödynnettiin myös haastatteluja, pienryhmäkeskusteluja sekä pienoismallityöskentelyä. Suunnittelijat olivat myös tavattavissa suunnitelmaluonnosten kommentointia varten.

Kansallinen kaupunkipuisto -hankkeessa panostettiin erityisen laajaan vuorovaikutukseen, sillä hanke on yksi Helsingin osallisuus- ja vuorovaikutuksen pilottikohteista. Pilotissa kehitettiin menettelyä, jossa järjestäytyneen kansanliikkeen edustajat ovat mukana suunnittelukokouksissa ja työryhmässä samalla tapaa kuin eri sektoreiden suunnittelijat kaupunkiorganisaatiosta. Osallistumismenetelminä hyödynnettiin perinteisten menetelmien ja kyselyn lisäksi dialogitilaisuutta. Dialogitilaisuuden tavoitteena oli pohtia, mikä puiston perustamisen merkitys on Helsingille sekä selvittää osallisten huolia, tavoitteita ja kysymyksiä aiheeseen liittyen (Helsingin kaupunki, 2018b). Hankkeessa toteutettiin lisäksi dialogiin ja karttakyselyn tuloksiin pohjautuva verkkokeskustelu. Verkkokeskustelulla pyrittiin tavoittamaan laajempi osallistujajoukko, koska työpajat ja muut tilaisuudet olivat tavoittaneet suhteellisen suppean aktiivijoukon. Verkkokeskustelu oli moderoitu, ja siinä tähdättiin vuoropuheluun. Tämä tarkoitti sitä, että keskustelua seurasi jokin kaupungin taho koko ajan siltä varalta, että sieltä nousee kysymyksiä, joihin suunnittelijan tarvitsee vastata. Verkkokeskustelu ei kuitenkaan onnistunut tavoittamaan erityisen laajaa osallistujajoukkoa vaan siihen osallistui noin 50 henkeä. (Helsingin kaupunki, 2017b.)

Kaupungin kyselyitä ei ole toteutettu otantamenetelmällä, vaikka siihen on ollut myös kiinnostusta. Helsingin kaupungilla jokaisen halukkaan osallistumisen mahdollistaminen perustuu osallistumisen lainsäädäntöön, jonka henki on, että kaikki kiinnostuneet saavat osallistua.

Haastattelujen toteuttamisvaiheessa oltiin kyselyjen toteuttamisen suhteen muutoskohdassa. Aikaisempi Kerro kartalla -sovellus oli jäänyt vanhanaikaiseksi ja uusia kaupallisia toimijoita kuten Mapita oli tullut markkinoille pidemmälle kehittyneiden sovellusten kanssa. Kaupungilla oli käytössä vuoden lisenssi Maptionnaire-sovelluksen käyttöön, ja sovellus, jota aiottiin hyödyntää kokeilulisenssin jälkeen, oli vielä auki.

Samalla muutoksia oli tapahtunut myös vuorovaikutussuunnittelijoiden työnkuvassa. Vuonna 2017 tapahtuneen organisaatiouudistuksen myötä vuorovaikutussuunnittelijoiden asiakkaiksi olivat tulleet liikennesuunnittelijoiden ja kaavoittajien lisäksi koko kaupunkiympäristön toimiala. Näin ollen yhden suunnittelijan tukemiseen käytettävissä oleva aika oli vähentynyt.

8 Tutkimustulokset

Tässä osiossa avaan haastattelujeni tuloksia tutkimuskysymysteni kautta. Haastatteluni käsittelevät sekä hyvin konkreettisella tasolla kyselyjen käytännön toteutuksessa huomioitavia asioita, että vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteisiin liittyviä teemoja. Tarkastelen ensin kyselyprosesseja arviointikriteeristön teemojen kautta. Kokoamaani arviointikriteeristöön kuuluu teemoja kyselyjen toteuttamisen tavoitteista, tulosten analyysistä ja kyselyn sisällön laadun arvioinnista läpinäkyvyyden ja vaikuttavuuden toteutumiseen. Lopuksi vastaan tutkimuskysymykseeni, jossa käsitelen tarkastelemieni kyselyjen käytännön toteutukseen liittyviä asioita. Arviointikriteerien toteutumista pohdin lisää Johtopäätökset-luvussa.

En käsittele tulososiossa arviointikriteereistä datan turvaamista tai itsenäisyyttä ja mukaan ottoa omina osioinaan, vaan teemat on sisällytetty muihin osioihin. Kriteerin hyväksyttävät ratkaisut ja demokraattinen päätöksenteko tulokset vastaavat pääosin luottamuksen rakentamisen ja molemminpuolisen oppimisen tuloksia, minkä vuoksi niitä ei ole käsitelty tulososiossa erikseen.

Työn teoriaosuudessa koostettu arviointikriteeristö ja tutkimustulokset löytyvät tiivistetyssä muodossa työn lopusta [Liitteestä 3](#).

8.1 Miten vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteet näyttäytyvät PPGIS-menetelmän käytössä?

8.1.1 Tavoitteiden selkeys

Kyselyiden tavoitteiksi haastateltavat luettelivat:

- yleisen mielipideilmaston kartoittamisen,
- hyvät ideat keneltä tahansa,
- monipuolisemman syötteen alueen käyttäjä- ja asukastietoihin kuin asukastilaisuuksissa,
- alueelta kerätyn tiedon rikastuttamisen ja mahdollisuuden nähdä, mitä asukkaat ajattelevat,
- legitimaation suunnitelluille ehdotuksille,
- työryhmää laajemman näkemyksen,
- suunnittelun tausta- ja lähtötietojen keräämisen sekä
- vastustuksen kartoittamisen.

Usein suunnittelijat kohtaavat muutosvastarintaa etenkin asukasilloissa, ja kyselyjen avulla voidaan saada vastauksia esimerkiksi täydennysrakentamiseen soveltuvista paikoista eri ikäryhmien keskuudessa. Kyselyillä halutaan myös tavoittaa asukasilojen asukasprofiilista eroavia ihmisiä kuten pienten lasten vanhempia. Kun vastauksia saadaan paljon, ne antavat kokonaiskuvan tarkasteltavasta alueesta. Taustatietojen lisäksi asukkailta etsittiin ideoita, minkä vuoksi kyselyiden haluttiin olevan avoinna kaikille otannan sijaan. Kyselyjä myös hyödynnettiin työpajojen pohjamateriaalina ja keskustelun välineenä työpajoissa.

Malminkartano uudistuu -hankkeessa osallistumisen tavoitteena oli esimerkiksi kartoittaa laajasti erilaisia pohjatietoja Malminkartanon alueella. Karttakysely oli yksi käytetyistä työkaluista, ja se oli noussut tarpeesta saada suunnittelijoiden ja asukkaiden välille

vuoropuhelua asukastilaisuuksissa esiintyneen toistuvan vastustuksen ja kritiikin sijaan. Kyselyn avulla haluttiin tavoittaa asukkaat, jotka eivät saavu asukastilaisuuksiin. Haastateltava korosti, että asukastilaisuuksissa vallitsee asukastilaisuusvääristymä, jossa suppea ryhmä aktivoituu jonkin asian vastustamisesta ja tulee asukastilaisuuksiin dominoimaan keskustelua.

Toisen haastateltavan mukaan Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto? –kyselystä haluttiin saada valtuutusta tai legitimaatiota työryhmän ajatuksille kansallisen kaupunkipuiston rajauksesta ja varmistaa, että suunnittelijoiden painotukset olivat oikeita. Haastateltava nosti esiin, että työryhmätyöskentely on edustuksellista demokratiaa, johon kuka tahansa halukas ei pysty osallistumaan, koska työpajoihin on kutsuttu vain rajattu joukko ihmisiä. Kyselyn avulla saatiin *”vähän laajemmalle heitettyä ne verkot niin sanotusti.”* (6) Aineiston perusteella pystyttiin selvittämään, mitä osa kaupunkilaisista odottaa kansalliselta kaupunkipuistolta ja muilta virkistysalueilta koskevilta tavoitteilta. Tuloksia pystyttiin myös hyödyntämään osana vaikutusten arviointia. Haastateltava totesi, että päättäjät halusivat teettää kyselyn, jotta hekin näkisivät osallistamisen tulokset.

Lisäksi kansallisen kaupunkipuiston tapauksessa saatiin tietoja viherverkoston yhteystarpeista, paikannettiin vetovoima- sekä muita kehitettäviä kohteita, ja tietoa voitiin hyödyntää monien muiden hankkeiden pohjamateriaalina. *”Se ei ollut pelkästään mielipaikkakysely vaan ihmiset ottivat kantaa siihen, mitä asioita tulisi kehittää.”* (5) Kyselyn avulla haluttiinkin kartoittaa, mikä viheralueverkostossa koetaan tärkeäksi koko Helsingin mittakaavassa ja voidaanko viheralueverkostoa kehittää asukkaiden toivomaan suuntaan. Lisäksi suunnittelijoita kiinnosti, vastaavatko asukkaiden käsitykset suunnittelijoiden näkemyksiä.

PPGIS-kyselyiden tuloksista onkin mahdollista herättää kiinnostavaa keskustelua esimerkiksi asukasilloissa. Tilaisuuksissa eriävät mielipiteet ja poikkeavat näkemykset eivät välttämättä nouse riittävästi esiin. Kyselyssä yksi vastaaja voi ehdottaa samaan paikkaan rakentamista, kun taas toinen ehdottaa suojelua viheralueena. Näin asukkaiden keskinäisistä ristiriidoista viriää keskustelua, ja asetelma muuttuu. Ei enää ole niin, että kaupunki ajaa asiaa, jota kaupunkilaiset vastustavat, vaan pystytään lisäämään ymmärrystä siitä, että myös kaupunkilaisilla on keskenään erilaisia näkemyksiä samoista paikoista ja kaupunkikehityksestä.

Näin oli esimerkiksi Malminkartanossa, missä haastateltava koki tuloksissa yllättäväksi sen, että uuden rakentamisen paikkoja oli sijoitettu myös asukastilaisuuksissa eniten vastustusta saaneille alueille ja klustereita syntyi paikkoihin, joita suunnittelijat eivät olleet harkinneet. Myös avovastauksissa näkyi samanlainen käyttäytyminen. Tämä antoi keskustelupohjaa suunnittelijoille asukastilaisuuksiin, sillä kaikki asukkaat eivät vastustaneetkaan rakentamista. Suunnittelussa päästiin etenemään ja keskustelemaan, miten kannattaa rakentaa sen sijaan, että jäätiin kiinni puolesta ja vastaan keskusteluun. Lisäksi tuloksista selvisi, mitä paikkoja asukkaat pitävät epämiellyttävinä ja vaarallisina. Nämä tosin olivat suunnittelijoilla ennestään tiedossa.

Aluesuunnitelmien kyselyiden tavoitteena on kartoittaa asukkaiden tietoja ja tarpeita katu- ja viheralueilla sekä olla tärkeitä lähtötietoja konkretiaan menevässä suunnittelussa. Kyselyjen ja inventoinnin perusteella konsultit tekevät hanke-ehdotuksia alueen korjattavista kohteista. Kyselyn tuloksilla perustellaan hankkeita ja priorisoinnin kohdistamista tietyille alueille. Kyselystä suunnittelijat saavat tietoa peruskorjaustarpeista ja mielipiteitä jakavista asioista kuten luonnonhoidon kysymyksistä. Aluesuunnitelmassa kyselystä saatava hyöty on nimenomaan vaikuttaa suunnitelman lopputulokseen, esimerkiksi leikkipuiston

suunnitelmaan tai hanke-ehdotuksiin. Alustavia suunnitelmia muutetaan palautteen perusteella ja negatiivista huomiota saaneita asioita jätetään toteuttamatta. Suunnittelija ei välttämättä myöskään tunne aluetta kovin hyvin suunnitteluprosessin alkaessa. Asukkailta löytyy arjen kokemusta, jota voidaan hyödyntää lähtötietona sekä yksityiskohtaisemmassa että strategisemmassa suunnittelussa.

Haastateltavien mukaan katu- ja aluesuunnitelmien käyttäjäkyselyt eroavat asemakaavoituksen kyselyistä siinä, että niiden kysymykset voivat olla paljon konkreettisempia ja tarkempia kuin asemakaavatason kyselyjen kysymykset. Voidaan kysyä esimerkiksi ympäristön istutuksista. Asemakaavatasolla kysymykset voivat olla yleispiirteisempiä, mutta vastaukset saattavat olla hyvinkin tarkkoja. Asemakaavaprosesseissa kyselystä saatu hyöty suunnittelulle voi myös olla vaikeasti ennakoitavissa ennen tulosten analysointia ja asemakaavaprosessien aloittamista.

Haastateltavat nostivat esiin myös huolen asukkaiden motivaatioista vastata kyselyyn. Ihmiset harvemmin vastaavat hovin vuoksi, vaan heitä kiinnostaa käsiteltävä teema, ja he kokevat huolta omasta asuinalueestaan tai itselleen tärkeistä asioista etenkin täydennysrakentamistapauksissa. Onkin vaarana, että kyselyn tuloksissa nousee esiin vääristymiä, halutaan esimerkiksi nostaa esiin jotakin paikkaa, koska ei haluta uutta asumista naapuriin. Ihmiset voivat kokea, että heidän täytyy vastauksillaan puolustaa omia intressejään. Kaavoituksessa onkin usein haasteena, että asukkaat haluavat vastustaa hankkeita sen sijaan, että välittäisivät suunnitteluun henkilökohtaisista intresseistä vapaata arjen tietoa.

8.1.2 Ajoitus: kyselyt suunnitteluprosessin eri vaiheissa

Tarkastelemani kyselyt oli pääosin toteutettu suunnittelun alkuvaiheessa todellisessa tai jopa varhaisessa aloitusvaiheessa. Jalan kaupungilla -kyselyssä oli myös arvioitu toteutuneiden suunnitelmien onnistuneisuutta. Haastateltavista suurin osa oli sitä mieltä, että kysely kannattaa toteuttaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa suunnittelua. Alkuvaiheen nähtiin soveltuvan erityisesti lähtötietojen kartoittamiseen, sillä silloin kyselyssä kerättyä yleispiirteisistä tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi myöhemmin toteutettavissa työpajoissa. Muihin suunnittelun vaiheisiin nähtiin olevan myös muita mahdollisesti tarkoituksenmukaisempia osallistumismenetelmiä.

Asemakaavoitukseen liittyvät kyselyt tehdään usein isomman aluekokonaisuuden kehittämisen lähtiessä liikkeelle, esimerkiksi Herttoniemen kaupunginosavision tai Malminkartanon kokonaistarkastelun alkaessa. Kyselyt toteutetaan usein siinä vaiheessa, kun yksittäisiä kaavaprosesseja ei ole vielä aloitettu. Näin ollen kyselyn aineisto toimii yhteisenä kaava-aineistona tuleville asemakaavahankkeille ja alueen muille suunnittelutehtäville.

Millainen Maltsu? -kysely on hyvä esimerkki suunnittelun alkuvaiheessa toteutetusta erilaisiin suunnittelutehtäviin hyödynnetystä kyselystä. Kyselyn toteuttamisen aikaan alueella oli asemakaavoituksen tarpeiden lisäksi käynnissä lähiöprojektin asemanseutuhanke ja Malminkartanon ideasuunnitelma. Kyselyssä yhdistettiin eri hankkeiden tarpeet, jotta asukkaat eivät joutuisi vastaamaan useisiin kyselyihin lyhyen ajan sisällä. Malminkartanon kokonaistarkastelun osalta suunnittelu haluttiin aloittaa vuorovaikutuspainotteisesti, sillä oli tiedossa, että alueella oli tyynnyttelytarvetta. Kysely toteutettiin samanaikaisesti suunnittelijoiden käydessä keskustelua asukkaiden kanssa ja järjestäessä muita kaupungin ja asukkaiden välistä luottamusta kasvattavia tempauksia alueella.

Myös Herttoniemen visiokyselyssä yhdistettiin monen eri hankkeen tarpeita, joista yhtenä osa-alueena oli Herttoniemen aluesuunnitelma. Kysely toteutettiin aluesuunnitelman näkökulmasta suunnittelun aloitusvaiheessa. Kyselyllä haluttiin kartoittaa asukkaiden tietoja ja tarpeita alueen katu- ja viheralueilla konsulttien inventointityön tueksi.

Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto -kyselyn lähtökohta oli Millainen Maltsu?- ja Herttoniemen visiokyselyihin verrattuna erilainen, vaikka sekin toteutettiin melko alkuvaiheessa suunnitteluprosessia. Kyselyn toteutus oli yhteydessä Helsingin kansallisesta kaupunkipuistosta tehdyn valtuustoaloitteen ja toivomusponnen ajankohtaan. Toivomusponnen pohjalta järjestettiin karttakysely, jossa haluttiin saada selville, mitä Helsingin kulttuuri- ja luontoympäristöt merkitsevät kaupunkilaisille. Karttakyselyllä saatiin kartoitettua asukkaille tärkeät kansallisen kaupunkipuiston keskeiset alueet, ja se toimi kaupunkilaisten osallistamisen välineenä.

Kyselyä lähdettiin valmistelemaan työohjelman tekemisen jälkeen, ja ajankohta koettiin toimivaksi. Suunnittelija kuvaili vaihetta:

”Se oli ehkä puoleessa välissä sitä prosessia, jonka lopputuloksena on päätättää meidän poliittisilla elimillämme, lähdetäänkö kansallista kaupunkipuistoa hakemaan vai ei.” (6)

Jalan kaupungilla -kyselyssä reittien ja parannusehdotusten lisäksi kyselyssä kartoitettiin myös toteutuneiden suunnitelmien onnistuneisuuteen liittyviä kysymyksiä. Alkuvaiheen lisäksi myöhemmissä tai useissa suunnittelun vaiheissa toteutettu karttakysely jakoi mielipiteitä. Yksi haastateltavista koki, että alkuvaiheessa tulleet ehdotukset eivät välttämättä ole riittävän konkreettisia ja kaavaluonnosten kommentointi voi tuottaa yksityiskohtaisempaa tietoa suunnittelun tueksi. Pelkän kaavakommentoinnin toteuttamisen nähtiin kuitenkin voivan aiheuttaa tyytymättömyyttä osallisissa, sillä he saattavat nähdä luonnoksen jo valmiina työnä ja omat vaikutusmahdollisuutensa vähäisinä. Yksi haastateltavista totesi, että riippuu kyselyn tavoitteista, missä vaiheessa siitä voi saada eniten irti.

”Kyselyllähän voidaan haluta niin monenlaisia asioita, mutta siinä vaiheessa, jos halutaan kartoittaa yleistä näkemystä aika laajasti, niin silloin sen kannattaa olla aika alussa. Jos taas tavoitteena on kysyä tarkemmin alueen kehittämisestä ja testata suunnittelijoiden kehitysehdotuksia, voi kysely olla järkevä toteuttaa myöhemmässä vaiheessa, aluerajauksen ollessa jo poliittisesti hyväksytty.” (6)

Toisen haastateltavan mielestä karttakyselyiden hyödyntäminen muissa suunnittelun vaiheissa oli mahdollisuus, mutta ei itse tarkoitus. Hänen mielestään oli tärkeää mennä tarkoituksenmukaisuus edellä, koska karttakyselyiden analysoiminen on työlästä.

Myös asemakaavamuistutusten ja kaavojen palautekyselyt karttakyselyiden muodossa mainittiin, mutta näiden toteuttamiseen ehdotettiin myös muita kanavia, esimerkiksi sähköpostipalautteen kysymistä. Yhden haastateltavista mielestä suunnitteluvaihtoehdoista oli helpompaa toteuttaa Kerro kantasi -keskustelua. Hänen mielestään vaihtoehtokeskustelua voidaan käydä myös tekstimuotoisesti vastaamalla, sillä vastausten ei tarvitse olla yhteydessä yksityiskohtaiseen paikkaan.

8.1.3 Resurssit

Haastateltavat kokivat kyselyjen toteutuksen vaativan paljon resursseja, sillä etenkin analyysivaihe koettiin työlääksi. Kattavien analyysien tekoon ja tulosten hyödynnettävyyden takaamiseksi tarvittiin ammattitaitoinen paikkatieto-osaaja, sillä suunnittelijoilla ei ollut aikaa tai taitoja toteuttaa analyysejä. Suunnittelija ei välttämättä itse osannut kysyä oikeita kysymyksiä sen suhteen, mitä aineistosta saisi irti. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että menetelmän hyötyarvo saattaa olla työmäärään nähden melko pieni, joten menetelmän hyödyntäminen tulee perustella hyvin, eikä kyselyitä tule toteuttaa hetken mielijohteesta. Konsultin avun hyödyntäminen koettiin järkeväksi, jos kyselyissä oli mukana monia eri intressejä. Resurssien tarpeen nähtiin myös riippuvan siitä, millä tasolla johtopäätöksiä haluttiin tehdä.

Toinen näkökulma resurssien riittävyyteen oli vuorovaikutussuunnittelijan tuki. Resursseja oli supistettu, ja sillä oli vaikutuksia siihen, kuinka paljon kyselyjenkin toteuttamisessa suunnittelijat voivat hyödyntää viestinnän asiantuntijoita. Viestintä ja vuorovaikutus jäivät yhä enemmän suunnittelijan vastuulle, eikä suunnittelija ole alan ammattilainen. Kaikki vuorovaikutukseen kulutettu työ oli myös pois muusta tekemisestä, minkä suunnittelija koki isona miinuksena. Suunnittelija oli sitä mieltä, että resurssien vähentäminen viestinnästä on myös ristiriidassa kaupunkistrategian kanssa, jossa korostetaan vuorovaikutuksen lisäämistä ja tärkeyttä. Sen vaikutuksiin kuuluu, että suunnittelijoilla ei ole enää mahdollisuuksia keskustella asioista paikan päällä asukkaiden kanssa.

8.1.4 Edustavuus

Haastateltavat kokivat, että kyselyissä oli tavoitettu runsaasti vastaajia ja saatu asukastilaisuuksien osallistujien mielipiteitä laajempi näkökulma käsiteltäviin asioihin. Kyselyjä markkinoitiin monilla eri tavoilla vastaajien tavoittamiseksi. Markkinoinnin myös kuvailtiin kehittyneen jatkuvasti sosiaalisen median markkinoinnin kehittyessä, ja sitä pidettiin tärkeänä myös tulosten työlään analyysin vuoksi. Suuren vastaajamäärän ja laajan asukasjoukon tavoittamisen nähtiin mahdollistavan kiinnostavat tulokset. Haastattelemissani kyselyissä oli usein saavutettu suuri määrä vastauksia, mutta sen kerrottiin vaatineen paljon töitä ja pitkäjänteisyyttä.

Herttoniemen kyselyn yhteydessä haastateltava koki, että kysely oli tavoittanut paljon ihmisiä, vaikka oli kyse vain yksittäisestä kaupunginosasta. Vastauksissa ei myöskään ollut suoraan nähtävissä oman agendan ajamista. Malminkartanon kyselyn hyötynä oli ollut myös se, että suunnittelija sai tietoonsa, etteivät kaikki asukkaat vastusta asukastilaisuuksissa vastustusta herättäneen alueen rakentamista.

Myös kansallisen kaupunkipuiston tapauksessa haastateltavan mielestä vastaajamäärä oli melko hyvä, vaikka hän olisikin toivonut vielä enemmän vastaajia. Haastateltava epäili, että kyselyyn olisivat vastanneet etenkin ne, joita asia kiinnostaa, ja vastauksissa olisi näkynyt tiettyjen asioiden vastustus. Tähän vaikuttamisen hän koki haastavaksi. Vaikka kyselyä oli mainostettu laajasti, aihepiiriä seuraavat pääasiassa ne, jotka ovat aiheesta jo muutenkin kiinnostuneita. Vastaukseksi hän esittikin satunnaisotantaa. Haastateltava oli kuitenkin tyytyväinen siihen, että kansallisen kaupunkipuiston rajausehdotuksia tehtiin niin paljon, että niistä saatiin tehtyä karttaesitys.

Kyselyjen avoimuus kaikille otantamenetelmän käytön sijaan pohditutti kuitenkin yhtä vastaajaa. Vastaavatko kyselyyn tällöin aiheesta kiinnostuneet aktiivit? Löytyykö aineistosta supervastaajia, jotka vastaavat useaan kertaan ja erottuvat samoilla tai hyvin samantyyppisillä vastauksilla. Entä mikä on sosiaalisen median vaikutus kyselyn vastaajakuntaan? Onko kysely levinnyt tietyssä Facebook-ryhmässä.

Usein kyselyiden markkinoinnissa nähtiin haasteena nuorten näkökulman tavoittaminen. Millainen Maltso -kyselyssä tämä ratkaistiin osallistamalla koululuokkia kyselyyn vastaamiseen. Tämänkaltainen työ oli kuitenkin ollut harvinaista.

Markkinoinnin osalta Helsingin kaupungin yleisenä käytäntönä oli lähettää kyselyiden ja muiden osallistavien menetelmien yhteydessä kyselyn verkko-osoitteella varustettu postikortti koteihin ja yritystalouksiin. Herttoniemen tapauksessa isännöitsijöille jaettiin tiedotteita, joita he pystyivät halutessaan toimittamaan asukastoimikunnille. Lisäksi kyselyjä markkinoitiin nettisivuilla, esimerkiksi Herttoniemen kaupunginosavision projektia ja sen yhteydessä toteutettua kyselyä markkinoitiin visiotyön ja mukana olleiden kaupunginosayhdistysten verkkosivuilla. Kansallisen kaupunkipuistokyselyn tapauksessa suunnittelija epäili, ettei hankkeen omia verkkosivuja ollut löydetty kovin hyvin. Suuremman vastaajajoukon tavoittamiseksi kyselyitä mainostettiin myös hankkeiden työpajoissa.

Suunnittelijat myös jakoivat henkilökohtaisesti kyselyn esitteitä, esimerkiksi Malminkartanossa ja keskustelivat asukkaiden kanssa. Lisäksi he olivat yhteydessä kirjastoon ja alue-työntekijään. Yksi haastateltavista totesikin, että *”siinä tulee ne kontaktit ja kun kasvokkain tapaat, niin kyllä se ihminen aika vuorenvarmasti menee vastaamaan siihen kyselyyn.”* (4). Isoissa hankkeissa oli myös tehty uutiskirjeitä sekä mediatiedotteita, jotka antavat mahdollisuuden kelle tahansa kommentoida minkä tahansa alueen asioihin, esimerkiksi Malminkartanon kokonaistarkastelun yhteydessä kaupunginosan asukkaille lähetettiin uutiskirje.

Uusimmissa vuonna 2018 toteutetuissa kyselyissä hyödynnettiin myös maksullista sosiaalisen median markkinointia, esimerkiksi Herttoniemen visiotyössä ja Jalan kaupungilla -kyselyssä, mikä oli osoittautunut ainakin Herttoniemen osalta tehokkaaksi. Kansallisen kaupunkipuiston -kyselyä mainostettiin Facebookissa, ja Keskustan reitit -kyselystä ilmoitettiin metrojen mainostauluilla ja Instagramissa. Sosiaalisen median ansiosta kyselyitä myös levitettiin Facebook-ryhmissä, esimerkiksi kaupunginosayhdistysten sivuilla. Yksi haastateltavista myös pyrki etsimään verkosta mahdollisimman kattavasti alueen järjestöjen tietoja lähettääkseen heille tietoa sähköpostitse. Lisäksi kyselyitä mainostettiin kaupungin omissa sosiaalisen median kanavissa.

Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto -kyselystä oli lehtijuttu Helsinki-Info -lehdessä, joka postitetaan kaikkiin kotitalouksiin. Suunnittelija epäili, että sitä oli myös jaettu keskusteluryhmiin. Lisäksi Kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin -ryhmä tiedotti asukasryhmiä ja kaupunginosayhdistyksiä tavoittaen kaupungin aktiivit.

8.1.5 Kyselyn laadun arviointi

Kyselyjä kuvailtiin hyödyllisiksi ja onnistuneiksi kysymysten, vastaajamäärän ja analysoimisen näkökulmasta. *”Molemmissa (Herttoniemen ja Malminkartanon kyselyissä) on ollut hyvä vastaajamäärä, niitä on analysoitu hyvin ja niitä on käsitelty kaupunkilaisten kanssa. Kaupunkilaiset ovat olleet niistä kiinnostuneita.” (4)*

Herttoniemen kyselyn kysymykset todettiin visiotyön kannalta hyödyllisiksi, ja Malminkartanon kyselyssä oli suunnittelijan mielestä onnistuttu kysymään tärkeimmät asiat. Jalan kaupungilla -kyselyn kysymyksiä taas kuvailtiin yksityiskohtaisiksi ja hyvin laadituiksi. Haastateltava totesi, että jälkikäteen suunnittelijat ja tutkijat pystyvät saamaan Jalankulku-kyselyn aineistosta irti vielä paljon lisää. Myös Kansallisen kaupunkipuiston kyselystä oli saatu hyvä aineisto, vaikka kyselyä ei kuvailtu käyttäjäystävälliseksi laajuutensa takia.

Konkreettisia parannuksia kyselyiden kysymyksiin ei esitetty paljon. Kansallinen kaupunkipuistokyselyssä yksi haastateltava totesi, että olisi voitu käyttää kansantajuisempia termejä kuten kaunis ja ruma esteettisesti merkityksellisen sijaan.

Haastateltavat kokivat intressiryhmien suuren määrän olevan haaste kyselyn toteutusprosesseille. Laajemmissa kyselyissä oli jouduttu tekemään kompromisseja kysymysten laadinnassa, sillä mukana oli useita intressejä, eikä kysely saanut muodostua liian pitkäksi. Osaa kyselyistä kuvailtiin hieman liian laajoiksi ja siten ei-käyttäjäystävällisiksi.

8.1.6 Menetelmän toimivuuden arviointi

Haastateltavat kehuivat Maptionnaire-sovellusta helppokäyttöiseksi, intuitiiviseksi ja nykyaikaiseksi. Kysymysvaihtoehtoja kuvailtiin myös monipuolisiksi. Kyselyiden todettiin innostavan vastaajia antamaan positiivista palautetta. Kyselyjen tulokset helpottivat suunnitelmien perustelua ja suunnittelutarpeen määrittämistä, esimerkiksi tilanteessa, jossa piti määrittellä, mitkä puistot kannattaa peruskorjata. Teknisesti reittien piirtäminen ja tulkitseminen oli koettu haastavaksi ja siihen toivottiin parannuksia.

Haastateltavat oli yhtä mieltä siitä, että PPGIS-kyselyt ovat yksi hyvistä työkaluista vuoro-vaikutuksen järjestämiseen muiden menetelmien joukossa. Kyselyillä tuotetun aineiston nähtiin rikastuttavan muuta kaavoituksessa hyödynnettävää aineistoa, kuten selvitysten tuloksia ja muita lähtötietoja. Tuloksista myös todettiin, etteivät suunnittelijan omat asenteet nouse niissä yhtä hyvin näkyviin kuin esimerkiksi työpajoissa.

”Tuo on sellainen yhteenveto, josta kaikki on kiistattomasti yhtä mieltä. Työpajoissa tuli neljä erilaista rajausta, ja niistä koitettiin tehdä yhteenvetoa, mutta siinä on tavallaan se, että kun tekee yhteenvetoon, että kenen mielipide siinä painottuu. Tuo on varmaan hyvä neutraali keskustelun pohjaksi. Siinäkin mielessä karttakysely on hyvä, koska se on tekninen yhteenveto aineistosta. Siinä ei tule suunnittelijat asenteet niin näkyviin.” (5)

Haastateltavat kokivat menetelmällä saatujen tulosten täydentävän kasvokkain tapahtuvaa osallistamista. He korostivatkin, etteivät kyselyt korvaa asukasiltoja ja keskustelua asukkaiden kanssa, vaan kyselyn lisäksi kannattaa hyödyntää muita osallistumismenetelmiä. PPGIS-kyselyiden eduksi mainittiin kuitenkin se, että niillä pystytään tavoittamaan melko kattavasti erilaisia ihmisiä ja osallistujaryhmiä kuten eri-ikäisiä ja -taustaisia sekä kiireisiä

ihmisiä. Kyselyt ovat myös matalan kynnyksen osallistamista, sillä niihin voi vastata oman kotinsa rauhassa helposti. Vastata pystyi itsenäisesti, ilman että joutuu muiden arvostelun kohteeksi. Tulokset saadaan myös helposti hyödynnettävään paikkatietomuotoon post-it-lappujen sijaan, ja sijainnit ovat tarkkoja ja mahdollistavat esimerkiksi erilaisten kohteiden sijainnin selvittämisen ja tarkan analyysin.

Kyselyn tulosten lisäksi kyselyjen toteuttamisella testattiin työkalun toimivuutta ja sitä, kuinka paljon sitä pitää markkinoida, jotta siihen saadaan riittävästi vastauksia. Toteutuksesta oli opittu mitä kannattaa kysyä ja kuinka pitkä kyselyn kannattaa olla. Lisäksi kyselyä tehdessä oli opittu, että toteuttaminen vaatii ammattitaitoisen henkilön käymään aineiston läpi. Yllätyksenä oli tullut etenkin aineiston suuri määrä.

Haasteiksi koettiin epätasa-arvo erilaisten menetelmien käytössä. Kaikilla ei ehkä ole tietokonetta mutta kaikki eivät myöskään ehdi asukastilaisuuksiin. Jokainen ei välttämättä osaa käyttää karttaliittymää, ja sillä voi olla vaikutusta vastausten tarkkuuteen. Eri menetelmien hyödyntämistä rinnakkain pidettiin sen vuoksi tärkeänä.

Yksi suunnittelijoista piti Mapitan Maptionnaire-työkalua tällä hetkellä parhaana markkinoilla olevana työkaluna, mutta korosti sitä, ettei kilpailijoita ole useita tällä hetkellä. Hän pitikin muiden kyselytyökaluja kehittävien yritysten roolia tärkeänä, sillä kilpailun vuoksi työkalut myös kehittyvät jatkuvasti paremmiksi. Suunnittelijan mukaan *"-- eihän kaupunki ole se taho, joka pystyy sitten kehittämään tollasta ohjelmaa."* (4)

Myös PPGIS-menetelmän tulevaisuuden kehitystä spekuloi. Yksi haasteltavista uskoi, että 5-10 vuoden kuluttua kyselyt olisivat edelleen käytössä, mutta olisi kehitetty yhteinen tulosten esittämisalusta, johon olisi kerätty eri kyselyt. Hän pohti, olisiko realistista, että olisi olemassa Google-kääntäjän tyyppinen kielivalikoima tai että puheen avulla voisi vastata kyselyyn niin, että ohjelma muuttaisi puheen koodimuotoon. Lisäksi hän pohti, että kuvien ja videoiden lisääminen kyselyyn helpottuisi. Tällöin kuitenkin myös analyysipuolen pitäisi kehittyä, sillä satojen valokuvien analysoiminen olisi liian työlästä ilman siihen kehitettyä työkalua.

8.1.7 Analyysi

Analyysin toteuttamiseen vaadittiin nykytilanteessa paikkatietoihminen, ja kyselyiden hyödyntämisessä korostettiin ennen kaikkea myös ammattitaitoa. Asiantuntevan henkilöstön koettiin pystyvän keskustelemaan suunnittelijoiden kanssa ja käsittelemään aineistoa. Analyysien tekijän oli parasta olla hankkeessa mukana alusta asti. Yhden haastateltavan mielestä kyselyntekovaihe ja kysymystyypit määrittävät analyysin työmäärän.

Kaksi haastateltavaa nosti esiin, että kyselyn tekijät osaavat harvemmin arvioida analysointiin tarvittavaa aikaa. Kyselyn toteutuksessa eniten kuluikin aikaa juuri analyysien tekoon. Analyysivaihe vaati paljon taustatyötä ja paikkatietoaineistojen esivalmistelua, jotta tulokset ja aineisto saatiin hyödynnettävään kuntoon.

Yksi haastateltavista koki, että analyysin osalta Mapitan tekemä nopea analyysi oli hyvä ja objektiivinen tapa yhteenvedon toteuttamiseen. Hänen mielestään havainnot oli hyvin tehty ja koottu yhteen. Kolmas haastateltava taas mainitsi hyödyksi: *"Meidän omat arvolatauksemme tai tavoitteet tai "hidden agendat", että ne eivät pääse vaikuttamaan."* (6) Toisaalta

konsultin hyödyntämisen sijaan yhden haastateltavan mielestä lyhyet kyselyt voidaan toteuttaa ja analysoida kaupungin omana työnä.

Myös konsultin tehdessä kevyen analyysin koettiin tärkeäksi hoitaa analyysit loppuun asti eli selvittää ajoissa kuka kaupungilla tekee lisäanalyysit, ja mitä kyselyn tuloksilta halutaan. Usean haastateltavien mielestä lisäanalyysien toteuttaminen kaupungin omana työnä mahdollisti sen, että on mahdollista kysyä kysymyksiä, hankkia lisätietoa ja toteuttaa analyysijä, joita konsultin kevyessä analyysissä ei pystytä nopealla toimeksiannolla toteuttamaan. Jos konsultti oli toteuttanut kevyitä analyysijä, suunnittelijoille saattoi kuitenkin olla haastavaa pohtia, mitä lisäarvoa kyselystä halutaan ja mitä lisäanalyysijä toteutetaan. Jatkoanalyysien kannalta paikkatieto-osajan ammattitaito koettiin tärkeäksi jo kysymysten asettelussa.

Lisäanalyysien kautta suunnittelijat oppivat ymmärtämään menetelmää paremmin, ja väärinymmärrysten määrän nähtiin pienenevän. Lisäanalyysissä voitiin myös pohtia tulosten syitä ja seurauksia. Aluesuunnitelmien kyselyiden yhteydessä konsultti sai pureskellun lähötiedon, ja hänellä oli mahdollisuudet toteuttaa lisää laadullisia analyysijä tarvittaessa.

Mapitan analyysieihin ei kaupunki ollut usein pyrkinyt vaikuttamaan, vaan konsultti toteutti perusanalyysin, johon heiltä löytyi pohja omasta takaa. Yksityiskohtiin ei tuloksissa menty, vaan niistä selvisi, miten asia on. Tilaaja sai aineiston käyttöönsä, jotta hän pystyi halutesaan toteuttamaan jatkoanalyysijä ja tutkimaan kyselyn aineistoa syvällisemmin. Konsultti oli myös kokenut vuoropuhelun kaupungin ja tilaajan välillä riittäväksi sekä matalan kynnyksen ottaa yhteyttä.

Haasteena ulkopuolisen analyysintekijän hyödyntämisessä mainittiin, että analysoija ei välttämättä tunnista kaupungin pitkiinkin suunnitteluprosesseihin liittyviä päätöksiä. Kansallinen kaupunkipuistokyselyn tuloksissa näkyivät esimerkiksi yleiskaavatyön jälkimainingit kuten Malmin lentokenttä, Vartiosaari ja keskuspuisto, joihin oli tullut paljon merkintöjä. Mahdollista olisi, että ulkopuolinen ei tiedä, että tapauksessa vastustetaan Malmin lentokentän rakentamista ja kansallisen kaupunkipuiston rajaus saatettaisiin tehdä väärin perustein. Yksi haastateltavista mainitsikin, että talon sisällä toteutetuissa ja analysoiduissa kyselyissä on etuja. *”Kun tuntee taloa ja käytäntöjä ja kenttää, pystyy sillä tavalla katsomaan eri kyselyjen analyysijä fiksusti. Kun saa apua niin syntyy se tietotaito, että minkälaisia kyselyitä täällä on tehty, ja minkälaisia kysymyksiä tehty.”*(4)

Helsingin kaupungin itse toteuttamissa analyysissä analyysien tekijä ja suunnittelija kokivat analyysin tekijän ja tuloksia hyödyntävän suunnittelijan vuoropuhelun riittäväksi. Aineiston analysoija koki, että analyysissä kertyy kuitenkin paljon hiljaista tietoa, jota ei voi sisällyttää tuloksiin. Hiljainen tieto menetetään myös, kun tuloksia hyödyntää eri henkilö. Vain siinä tapauksessa, että suunnittelija itse analysoisi ja hyödyntäisi aineistoa, kaikki tieto pystyttäisiin hyödyntämään. Suunnittelija luotti paikkatietosuunnittelijan ammattitaitoon ja koki olevansa oppimassa menetelmästä. Usein paikkatietoasiantuntija ehdotti analyysimahdollisuuksia, ja häneltä myös pystyi kysymään lisätarpeista. Haastateltava kokikin, ettei hän suunnittelijana välttämättä osannut kysyä oikeita kysymyksiä sen suhteen, mitä aineistosta saisi irti. Hän oli kuitenkin tyytyväinen datan olemassaoloon ja siihen, että paikkatietoasiantuntijat osaavat tuottaa aineistosta hänelle tarpeellisia tietoja.

Konsultin näkökulmasta se, että analyysit toteuttaa eri henkilö kuin se, joka tuloksia hyödyntää, saattoi aiheuttaa sen, että hyödyntäjä kokee haluavansa analyysiltä eri asioita.

Haastateltava kuitenkin korosti, että kysymysten asetteluvaiheessa määritellään paljolti analyysimahdollisuudet.

Kolme haastattemistani henkilöistä oli sitä mieltä, että tulosten hyödyntämisen, vaikuttavuuden tai työn helpottamisen näkökulmasta olisi hyvä, jos suunnittelijat pystyisivät analysoimaan ja hyödyntämään aineistoa itsenäisemmin ilman välikäsiä ainakin joissakin tapauksissa. Nykyisin suunnittelijat pystyivät jo tarkastelemaan aineistoa itse sovelluksen avulla ja olivatkin tehneet niin. Suunnittelijoiden ja paikkatietoihmisten tiiviimmän yhteistyön kaupungilla nähtiin mahdollistavan tulosten paremman sisäistämisen. Nykyhetkellä analysointiin tarvittiin kuitenkin paikkatietoihminen, sillä suunnittelijoilla ei ole vaadittua paikkatietoosaamista tai aikaa toteuttaa analyysijä.

Aineiston analysoimisen haasteiksi haastateltavat mainitsivat väärintulkinnan mahdollisuuden, jos analyysiä tekee henkilö, jolla ei ole ammattitaitoa sitä tehdä, esimerkiksi henkilö ei tunne menetelmää, työtapoja tai niiden vaikutuksia lopputulokseen. Väärien johtopäätösten minimoimisen kannalta nähtiin tärkeäksi, että mukana työssä on ammattilainen tai joku, joka on syventynyt metodin käyttöön, sudenkuoppiin ja mahdollisiin haasteisiin. Haastateltava myös korosti, että riippuu paljon siitä, millä tasolla johtopäätöksiä halutaan tehdä, minkälaiset resurssit projektiin tarvitaan. Jos menetelmää kehitetään niin, että suunnittelija voi käyttää sitä itse, silloin pitäisi keskittyä yksinkertaisiin kyselyihin. Halutaanko esimerkiksi vain arvovapaasti katsoa, kuinka moni ihminen on vastannut tietylle alueelle vai tehdäänkö tarkempia johtopäätöksiä aineistosta.

Kaksi haastateltavaa korostikin moniammatillisuutta sekä kyselyiden laadinnassa, analysoinnissa että hyödyntämisessä ja kertoi arvostavansa paikkatietoasiantuntijoiden osaamista. Eräs haastateltava koki, että jos suunnittelija toteuttaisi analyysit itse, saattaisi tapahtua tilastoväärinäkymiä ja rusinoiden poimimista pullasta myös huomaamatta. Hän myös nosti esiin paikkatietoasiantuntijan puolueettomuuden. *”Ei hän tunne tätä aluetta niin hyvin eikä hän ole sen asukkaan kanssa nokikkain, kun alue rakennetaan, se olen minä, joka on siinä. Hän jollain tavalla pystyy tunteettomamminkin vielä sitä dataa käsittelemään. Mun mielestä se on se etu siinä, että hän on muu kuin minä.”* (2)

8.1.8 Läpinäkyvyys

Läpinäkyvyyttä edistettiin esittelemällä, keskustelemalla ja käymällä kyselyjen tuloksia läpi asukastilaisuuksissa. Usein aineisto julkaistiin avoimena datana, ja tuloksista tehtiin kooste, josta viestittiin työpajoissa ja verkossa. Kyselyjen tulokset ladattiin myös Helsingin karttapalveluun ja nettisivuille, missä ne olivat kaikille avoimia, ja osallistumisprosessista koostettiin vuorovaikutusraportti.

Kyselyjä käytettiin usein työpajojen pohjamateriaalina ja keskustelun pohjana. Lisäksi esimerkiksi Herttoniemen vision työpajoissa oli mahdollista täydentää kyselyn kokonaiskuvaa post-it-lapuilla kartan ääressä. Yksi suunnittelijoista koki, että työpajoissa heräsi hyviä keskusteluja, asukkaat olivat tyytyväisiä tilaisuuksien vuorovaikutukseen ja kiinnostuneita kerätystä aineistosta. Hän kuvailikin Herttoniemen vision tapauksessa iltaa, jolloin tuloksia käytiin läpi, ehdottomasti parhaaksi osallistumistilaisuuksista.

Kansallinen kaupunkipuisto –hankkeessa kyselyn tulokset julkaistiin heti, kun oli varmistettu, ettei niissä ollut tietosuojaan liittyviä ongelmia. Malminkartanon kyselystä viestittiin

ulospäin myös tiedottamalla uutiskirjeen kautta asukastilaisuudesta, jossa kyselyn tuloksia avattiin ja niistä keskusteltiin.

Herttoniemen vision yhteydessä vastaajille viestittiin etenkin työpajoissa. Työpajoissa kerrottiin esimerkiksi aluesuunnitelmasta ja kaavoitustyöstä sekä siitä, että kyselyn ja työpajojen aineistoa hyödynnetään hankkeen lähtötietona. Työpajoissa esiin nousseista kysymyksistä tehtiin kooste, jota jaettiin asukasilloissa ja kaavakävelyillä. Kooste sai paljon kiitosta, vaikka kysymyksiin oli monesti vastattu jo aikaisemmin työpajoissa. Tiivistelmät laitettiin karttapalveluun ja viestiminen oli mahdollista myös Facebookissa. Illoissa myös esiteltiin Helsingin karttapalvelua. Haastateltava nosti esiin kuitenkin kysymykset siitä, osataanko nettiin laitettuja koosteita hyödyntää. Monesti asukkaat kyselivät, mistä tieto löytyy, vaikka karttapalvelua oli esitelty tilaisuuksissa. Tärkeää hankkeen suhteen oli myös se, että kirjoitetun tekstin tulee olla varmaa, sillä se voi lähteä elämään uutta elämää. Jos teksteissä on visiointia, joku saattoi ottaa sen täytenä totuutena.

Yksi haastateltavista kokikin kyselyjen käsittelemisen kaupunkilaisten kanssa osaksi niiden onnistuneisuutta. Toinen haastateltava myös korosti, että läpinäkyvyys ja vaikuttavuus pitää varmistaa asukkaille. Tämä tehdään analysoimalla tulokset, viestimällä niistä ja hyödyntämällä niitä suunnittelussa. *”Ja kaikista olennaisinta kyselyissä on se, että me jollain tavalla vastataan siihen, että kun me kysytään asioita, että me tehdään jollain lailla näkyväksi asukkaille, että se mitä he ovat, minkä mielipiteen he on siinä kyselyssä ilmaisseet, että se on vaikuttanut johonkin jotakin, että sitä on katsottu tosissaan. Koska se on yksi sellainen, että varmistaa, ettei kukaan koskaan vastaa kyselyyn, että kysytään, eikä tuloksia mitenkään analysoida tai käytetä hyödyksi suunnittelussa. Se on musta ehkä tärkein pointti näiden kyselyiden toteuttamisessa. Sehän koskee kaikkea osallistuvaa suunnittelua tai osallistumista suunnitteluun, että oli se sitten asukas tai joku tällainen sektoriosaaja tai muu asiantuntija joka tuo näkemyksensä suunnitteluprosessiin, että mikään ei ole turhauttavampaa kuin että sä näet vaivaa jonkun asian kanssa ja joku ei vaivaudu edes lukemaan niitä sun sepostuksia tai kuuntelemaan sun näkemyksiä tai kutsumaan sua kokouksiin. Mun mielestä näitä koskee se sama.”* (6)

Myös toinen haastateltavista korosti kyselyjen teossa viestinnän merkitystä. Kaavoitus on hidas prosessi, joten asukkaille pitää pystyä viestimään, millä aikavälillä mitään tullaan toteuttamaan ja, että kyselyyn vastaaminen on tärkeää, vaikka sen vaikutukset eivät tule näky-mään heti missään. Alueen rakentuessa alueella tuskin on enää samat asukkaat ja heidän mielipiteensä on ehtinyt muuttua. Haastateltava itse kertoi viestivänsä jatkuvasti, mutta että suunnittelu näyttäytyy asukkaille todella hitaana prosessina.

Kolmas haastateltavista mainitsi, että kun kyselystä on kulunut pidempi aika, esimerkiksi 5-10 vuotta, asukkaille voidaan viestiä siitä suunnitteluhankkeen kautta kertomalla *”tähän ja tähän vuonna x toteutetussa kyselyssä oli tällaisia kommentteja, ja ne on otettu suunnittelussa huomioon tavalla x.”* (4) Kolmas haastateltavista kuitenkin totesi, että on haastavaa osoittaa suoraan, mikä asia on vaikuttanut mihinkin. Hän kuitenkin ehdotti, että kirjataan ylös, mitkä asiat ovat vaikuttaneet kaupunkipuiston rajaukseen ja esitellään asukkaille kooste esimerkiksi osana julkaistavaa raporttia, jossa kerrotaan, mikä on vaikuttanut mihinkin asiaan. Jos jokin asia kyselyssä ei ole vaikuttanut suunnitelmaan, siihen kerrotaan syy. *”Niin kuin meillä tehdään nyt esimerkiksi sitä esiselvitysraporttia. Siellä on asukaskyselyn koostekartat, joista näkyy, että tällaisia asioita asukkaat on arvostanut ja vetämään sieltä suora linkki, että tällaisia asioita me on nyt otettu täältä mukaan. Ja jos ei ole tehty mitään sieltä on noussut esiin, niin selkeästi kertoo, että miksi ei. Pohdimme tätä ja lopputuloksena oli tämä. Eihän se ole sen kummempaa, että se on vaan sitä kertomista. Että mitä näkyväksi tekeminen on, sen voi tehdä tekstein, kuvin, sanoin ja monin eri metodein, kunhan se tulee tehtyä.”* (6)

8.1.8.1 Kaupungin sisäisen viestinnän kehittäminen

Tuloksia jaettiin myös organisaation sisällä ulkoisen viestinnän lisäksi. Sisäisessä viestinnässä haasteena oli erityisesti tiedon liikkuminen ja saatavuuden varmistaminen myös myöhemmää varten.

Yksi haastateltavista korosti, että tuloksista viestiminen sekä sisäisesti että ulkoisesti on tärkeää. *”Kyllä vain, vaikka tieto lisää tuskaa, se lisää myös sitä kollektiivista viisautta.”*(6) Molemmissa viestintätavoissa väärinymmärrykset ja johtopäätösten voidaan välttää avaamalla kyselyn kontekstia, sillä jokainen katsoo asiaa omasta näkökulmastaan.

Myös vastakkaista näkökulmaa edustettiin. Haastateltava ei pitänyt tärkeänä tulosten esittelyä talon sisällä, sillä kaikki ovat kiireisiä omien alueiden kanssa. *”Ei nämä sillä lailla olleet niin mullistavia, että täällä olisi ollut jotain aivan kreisiä tulosta tullut, että sitten, jos täältä olisi tullut jotain hämmäntävää, että hei me on oltu aivan väärässä jonkun asian kanssa. -- Muutenkin tän tyyppistä työtä tehdään täällä muutenkin, vaikei välttämättä tätä kartta-aineisto metodia käytetä.”* (2)

Sisäisen viestinnän haasteeksi osa haastateltavista näki tiedon liikkumisen. Hankkeiden sisällä suunnittelijat olivat tietoisia toteutetuista kyselyistä, mutta suunnittelijan vaihtuessa tai ajan kuluessa ei välttämättä enää tiedetä, mitä kaikkea on toteutettu. Kyselyn jälkihoito jää usein arkkitehdeille ja riippuukin paljon suunnittelijasta, saavatko alueelle tulevat uudet suunnittelijat kyselyjen tulokset käyttöönsä. Myös se, että aikaisemmin toteutettuja koko kaupunkia koskettavia kyselyitä voi hyödyntää riippumatta siitä, millä alueella työskentelee, ei välttämättä ole kaikkien tiedossa. Sisäisen viestinnän haasteeksi mainittiin myös se, että esittelytilaisuuksiin osallistuvat ne, joita asia kiinnostaa ja joiden työlle tieto on relevanttia.

Sisäistä viestintää edistettiin esimerkiksi Herttoniemen tapauksessa jakamalla kyselyn linkkiä eteenpäin visiotyön ohjausryhmässä eri toimialojen kesken ja esittelemällä tuloksia ohjausryhmässä. Haastateltava oli myös levittänyt Mapitan palvelussa olleita tuloksia ja verkossa ollutta raporttia eteenpäin. Malminkartanon kyselyn yhteydessä arkkitehti oli ollut verkostossa, joka koostui eri alojen virkamiehistä ja levittänyt tuloksia siellä.

8.1.9 Vaikuttavuus ja vaikuttavuudesta kommunikoiminen

Kyselyiden käsitteleminen kaupunkilaisten kanssa koettiin osaksi niiden onnistuneisuutta. Läpinäkyvyys ja vaikuttavuus nähtiin tärkeäksi varmistaa asukkaille analysoimalla tulokset, viestimällä niistä ja hyödyntämällä niitä suunnittelussa. Koska kaavoitus on hidas prosessi viestinnän merkitys kasvaa. Viestimällä voidaan kertoa millä aikavälillä mitään toteutetaan ja että vastaaminen on tärkeää, vaikka tulokset eivät heti näy missään. Haastateltava ehdotti myös, että kerrotaan, mitkä asiat vaikuttavat mihinkin asiaan.

Suunnittelu nähtiin erilaisten reunaehtojen summana, ja asukasnäkökulma yhtenä osana kokonaisuutta. Karttakyselyyn käytetty työmäärä ei vastannut sitä miten paljon suunnittelija hyödynsi tuloksia. Konkreettinen hyöty kyselystä nähtiin myös vaikeasti ennakoitavaksi ennen tulosten analysointia ja kaavoituksen aloittamista. Suunnittelijat näkivät asukkaiden tuottaman tiedon tärkeäksi, koska asukkaat ovat oman alueensa asiantuntijoita. Asukkaiden pehmeän tiedon nähtiin täydentävän muuta rekisteripohjaista tietoa. Kyselyt helpottivat myös suunnitelmien perustelua ja suunnittelutarpeen määrittämistä. Kyselyiden

hyödyntäminen myöhemmissä hankkeissa ja muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessaan nähtiin mahdollisuutena. Haasteeksi luettiin aineiston väärin analysoiminen ja väärät johtopäätökset. Suunnittelijat eivät usein ole paikkatieto-orientoituneita, minkä vuoksi kyselyissä saattoivat toistua samat teemat. Organisaation tasolla korostettiin tiedon hallintaa ja tietokannan perustamista. Suunnittelijan nähtiin tärkeäksi sitoutua vuorovaikutusprosessiin koko suunnittelun ajan.

Tarkastelemistani kyselyistä vain Millainen Maltso? -kysely oli siinä vaiheessa, että sen vaikuttavuutta voitiin todellisuudessa tulkita. Myös Kansallisen kaupunkipuistokyselyn osalta vastattiin vaikuttavuuteen liittyviin kysymyksiin.

Kansallisen kaupunkipuiston tapauksessa kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että tuloksia hyödynnetään läpi suunnitteluprosessin, sillä kysely on pohja kansallisen kaupunkipuiston tarkastelualueelle. Tuloksissa olikin toivottu mahdollisimman laajaa kaupunkipuistoa, minkä yksi suunnittelijoista koki tärkeäksi ottaa huomioon suunnittelussa. Tulokset koettiin myös hyödyllisiksi. Haastateltavan mielestä hankkeen esiselvitysvaiheessa asukkaiden ja kansallisen kaupunkipuisto Helsinkiin –asukasliikkeen tuottamat aineistot ja mielipiteet olivat olleet keskiössä. Tuloksiin myös uskottiin voivan vedota jatkosuunnittelussa. Tulokset olivat vahvistaneet sen, että kaupunkilaiset ovat tunnistanee ja hyväksyvät samat asiat, joita suunnittelussa on viety eteenpäin. Toinen haastateltava totesikin, että oli ollut hyvä saada varmistus siitä, että suunnittelijoiden pohtimat paikat, esimerkiksi merimaisemat olivat myös asukkaiden mielestä tärkeitä. *”On sekin tavallaan uusi tieto, että ei ole uutta tietoa.”* (5)

Kysely oli myös vahvistanut näkemystä siitä, että asukkaat arvostavat ja kokevat lähivirkistysalueet tärkeiksi. Kartta-analyysien lisäksi haastateltava koki sanallisten vastausten analyysin erityisen tärkeäksi, sillä analyysistä voidaan saada selville heikkoja signaaleja ja monipuolista aineistoa suunnitteluun. Haastateltava oli muun muassa saanut puheluita, joissa ihmiset olivat olleet kiinnostuneita omista vastauksistaan ja niiden vaikutuksista. Vastaaja oli esimerkiksi perustellut tietyn kohteen, mutta sitä ei näkynyt Mapitan yhteenvedossa. Hän sanoikin, että tarkempi analyysi on tästä näkökulmasta tarpeen, sillä siinä voidaan päästä tarkemmin avovastausten sisältöön. Näiden tulosten ohella kyselystä oli saatu muutakin hyötyä. Suunnittelija korosti, ettei kaikkea viherrakennetta voi osoittaa kansalliseksi kaupunkipuistoksi, eikä tämä välttämättä ole oikea väline viheralueiden kehittämiseen. *”Viherverkoston kehittäminen kkp:n (kansallisen kaupunkipuiston) rinnalla on ehkä karttakyselyn suurin anti. Meidän on kehitettävä koko viherverkostoa kokonaisuutena, mitä on toki tehtykin, mutta se vahvistuu se ajatusta siitä.”* (5)

Malminkartanossa kyselyn tuloksia oli hyödynnetty Malminkartanon alueen pienissä asemakaavoissa, ja se oli nostanut keskusteluun Malminkartanon aseman epäviihtyisiä kohtia ja parannusehdotuksia. Asiat olivat tulleet tietoisuuteen kyselyn ansiosta, mutta konkreettisia muutoksia ei ollut vielä tapahtunut. Tuloksia oli myös hyödynnetty jatkosuunnittelussa täydennysrakentamisen potentiaalın kartoittamisessa ja rakentamisen paikkojen määrittelyssä. Suunnittelija aikoi hyödyntää tuloksia myös jatkossa. Hän koki, että kyselyn ns. ”perusasukkaan” mielipiteen etsiminen oli ollut hyödyllistä. (2) Kun alueella käytiin vuonna 2017 kyselyn toteuttamisen jälkeen erilaisissa tilaisuuksissa, ei (aikaisemmin puhuttanutta) kartanometsää enää nostettu esiin joka tilanteessa. Suunnittelija koki, että nyt on näyttöä siitä, etteivät kaikki ajattele kuten asukastilaisuuksissa äänessä ollut pieni ryhmä. Erityisesti nuoret, eli alueen mahdolliset pitkäaikaisimmat asukkaat olivat myönteisimpiä täydennysrakentamista kohtaan. Myös Malminkartanon tapauksessa kyselyn tulosten nähtiin

vahvistaneen suunnittelijan omia näkemyksiä. Tuloksia oli analysoitu esimerkiksi taustatietojen perusteella.

Yleisemmin yksi haastateltava totesi, että kyselyn tuloksilla voi olla suora vaikutus kaavaan, jos palautetta tulee paljon johonkin tiettyyn asiaan liittyen. Tuloksista voidaan myös ottaa ideoita, ja niitä voidaan hyödyntää toisissa hankkeissa. Yksi haastateltavista totesikin, että kyselyissä tuotetussa datassa on kaksi ulottuvuutta. Suuren vastaajajoukon tuottamasta aineistosta tehdyt havainnot sekä kiinnostavat yksittäiset vastaukset.

Kyselyn negatiivisena puolena yksi haastateltava näki sen hyötyarvon käytettyihin resursseihin nähden. Hänen mielestään kyselyyn käytetty työmäärä ei vastannut sitä, miten paljon hän tuloksia hyödynsi. Tulokset olivat näyttäneet hyvältä ja niitä oli ollut ilo esitellä. Kyselyn analysoiminen oli kuitenkin ollut työlästä etenkin avovastausten suuren määrän vuoksi. Hän totesikin, ettei välttämättä suunnittele kyselyn tulosten osoittamalla tavalla tai se ei näy, että suunnittelija olisi hyödyntänyt tuloksia, koska hän päätyy toiseen ratkaisuun. Hän koki kyselyn suurimmaksi anniksi valtuutuksen siitä, että alueelle voi rakentaa. Hän totesikin, että hän tulee hyödyntämään tuloksia myös jatkossa, mutta karttakysely on vain yksi työkalu muiden joukossa. Myös toinen haastateltava totesi, että tuloksia hyödynnetään, mutta on eri asia, voidaanko kaikkia toiveita huomioida suunnitteluratkaisuissa. Haastateltava näki tulosten kuitenkin tuottavan perustan suunnittelutyölle sekä tietoja ja tavoitteita muuhun suunnitteluun.

Haastateltava totesikin, ettei käytännön suunnittelussa pystytä huomioimaan kaikkia näkökulmia, sillä kaavoituksella on jokin tavoite, joka tulee ylemmältä tasolta, esimerkiksi yleiskaavasta. Lisäksi kaavoituksessa on paljon reunaehtoja, joiden perusteella suunnittelua tehdään. Suunnittelija voi käyttää kyselystä saatua tietoa keskustelun pohjana ja perustella sillä asioita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että suunnittelija tekee valinnat kyselyn tulosten perusteella. Hän antoi esimerkin Helsingin kaupungin viestinnästä: *”et se on vähän sama kuin meidän viestintämme sanoi hyvin Twitter-tilillä, muistutettiin julkisesti, että me kyllä kuunnellaan kaikkia, mutta se ei silti tarkoita, että me tehdään niin kuin asukkaat haluavat, ja se saattaa näyttäytyä heille kuin, miksi meitä ei kuunnella.”* (2) Suunnittelija korosti, että asukkaita kyllä kuunnellaan, mutta se ei tarkoita, että heidän toiveensa aina toteutuisivat. Kymmenen vuoden kuluttua voi olla kiinnostavaa vertailla kaavoitettua ympäristöä karttakyselyn tuloksiin, mutta kyselyn tulokset eivät ole se, minkä perusteella päätöksiä on tehty. Kaupunkisuunnittelu ei myöskään ole tiedettä, vaan siinä on mukana paljon intressejä. Ongelma jälkiseurannassa ja analyysin hyödyntämisessä myöhemmin on se, että jokaisen ratkaisun taustalla on iso joukko erilaisia tekijöitä ja karttakysely voi olla tai voi olla olematta niistä yksi vaikuttava tekijä. Suunnittelu on yhteensovittamista ja asukkaiden mielipide ja rooli muokkautuvat suunnittelun kuluessa.

Kolme haastateltavaa näki suunnittelun pitkän aikajänteen haasteena vaikuttavuuden realisoitumiseen asukkaille. Kaupunkilaiset usein kysyvät, hyödynnetäänkö kyselyiden ja tapahtumien tuloksia. Aluesuunnitelmien kohdalla aikajänne on kymmenen vuotta ja asemakaavoituksessa jopa pidempi. Haastateltavat totesivatkin, että kyselyissä kerätty tieto vaikuttaa lopputulokseen ja tuottaa vastauksia tai taustatietoja suunnitteluun, mutta asukkaalle tämän hahmottaminen voi olla pitkän aikajänteen vuoksi vaikeaa. ”Asukas voi ajatella, että tätäkin tehtiin, mutta ei koskaan toteutettu.” Toinen haastateltavista ymmärsi hyvin ihmisten turhautumisen tulosten hyödyntämiseen. Malminkartanon kyselyssä kartoitetut taustatiedot koskettavat kaavahankkeita, joista osa saattaa olla tekeillä viidentoista vuoden kuluttua.

Haastateltava totesikin, ”--tavallaan toivoisin, että kaikilla kaupungin ihmisillä olisi se vastuullisuus siitä, että niitä tuloksia käytetään, ettei ihmisille tulisi sellaista tunnetta, ettei niitä hyödynnetä.” (4)

Yksi haastateltavista korostikin suunnittelijan sitoutumista vuorovaikutukseen koko kyselyprosessin ajan. Hänen mielestään suunnittelijan pitää olla tiiviisti mukana koko kyselyn elinkaaren ajan niin, että hän tutustuu, tietää ja pohtii, mitä kyselystä on saatavissa sekä keskustelee ihmisten kanssa kyselyn tuloksista. Suunnittelija kuitenkin korosti, että nykysuunnittelijat pitävät vuorovaikutusta tärkeänä. Haastateltava myös koki, että mitä enemmän kyselystä viestitään jälkikäteen, sitä enemmän luodaan painetta, että ne pitää ottaa huomioon. Hän ei kuitenkaan pystynyt olemaan täysin tyytyväinen vaikuttavuuteen. ”Jos pitäisi miettiä yks ketjun osa, jota tulee parantaa kyselyissä, niin se olisi se vaikuttavuus.” (4) Hänen mielestään kyselyistä pitäisi informoida enemmän, jopa vuosien jälkeen. Nykyisin tämä työ jää kuitenkin paljolti suunnittelijoiden vastuulle, eikä ihmisille kertominen ole suunnittelutehtävien fokuksessa. Hän kehottikin suunnittelijoita ottamaan yhteyttä viestintään, sillä esimerkiksi Malminkartanossa on olemassa uutiskirje, jonka kautta tilaajille saadaan lähetettyä viestiä.

Yksi haastateltavista toivoi, että tulevaisuudessa menetelmän hyödyntämistä jatkettaisiin ja asukkaille konkretisoituisi, miten tulokset vaikuttavat suunnitteluun. Lisäksi yhteinen tietokanta kyselyille nostettiin esiin kyselyjen hyödyntämistä edistävänä tekijänä.

8.1.9.1 Hyötyjen konkretisoiminen suunnittelijoille

Haastateltavat korostivat hyötyjen konkretisoimisessa muille suunnittelijoille sisäisen viestinnän roolia. Ratkaisuksi ehdotettiin parempaa kommunikaatiota suunnittelijoiden kesken, kokemusten vaihtoa ja tulosten esittelyä tapahtumissa ja seminaareissa. Lisäksi ehdotettiin menetelmien esittelyä sisäisillä verkkosivuilla ja ohjausryhmissä. ”Kun vuorovaikutus talon sisällä lisääntyy, nämäkin tulevat puheeksi. Kun ehdotan jollekin suunnittelijalle tai joku suunnittelija kyselee tällaisesta työkalusta, kehotan häntä ottamaan yhteyttä jo kyselyn tehneihin suunnittelijoihin. Näin saa tietoa siitä, miten suunnittelija kokee asian.” (4) Toinen haastateltava myös toivoi epäonnistumisten jakamista organisaation sisällä, jotta virheistä voitaisiin oppia. ”—joka kerta, kun tehdään kysely, niin se varmasti kehittää sitä menetelmää tai toivottavasti opitaan.” (6)

Tiedon levittäminen työkalusta ja työkalun mahdollisuuksista nähtiin myös tärkeänä. Haastateltavat kokivat, että ne suunnittelijat, jotka käyttävät kyselyitä, myös näkivät niiden hyödyt. Toinen haastateltava taas koki, että työkalu on yksi monesta, ja kerätty tieto voi olla ”kiva tietää”-materiaalia tai mahdollisesti merkitä jollekin toiselle enemmän. (2) Yksi suunnittelijoista myös totesi, että on luultavasti paljon aihealueita, joilla kyselyjä ei ole vielä hyödynnetty, mutta voitaisiin hyödyntää.

Toinen haastateltavista myös nosti esiin hyötyjen konkretisoimisen suunnittelijoille avaamalla heille tehtyjen kyselyiden vaikutuksia suunnitteluratkaisuihin. Tämä voisi konkretisoida suunnittelijoille, mitä hyötyä kyselyistä on ollut. Hän antoi esimerkkinä tilanteen, jossa kyselyn avulla saadaan tietoa siitä, että hiljainen enemmistö hyväksyy suunnitelmat, vaikka yksittäiset kovaääniset henkilöt vastustavat sitä. Hän näki hiljaisen joukon äänen mukaan tulon myös demokraattiseksi.

Lisäksi hyötyjen konkretisoimiseen muille suunnittelijoille ehdotettiin Maptionnaire-soveluksen jatkuvaa lisenssiä. Tätä perusteltiin sillä, että palvelu mahdollistaa monipuoliset kyselyt, joissa voidaan hyödyntää erilaisia suunnitelma-aineistoja kuten suunnitteilla olevia tai

jo toteutettuja kohteita kyselyn osana. Kyselyn toteuttamisen esteenä nähtiin aikaisemmat huonot kokemukset aikoinaan tehdystä kyselystä.

8.1.10 Luottamuksen rakentaminen

Luottamuksen rakentaminen oli monesti yksi kyselyn hyödyntämisen tavoitteista. Laajemman vastaajajoukon näkemys monipuolista asukastilaisuuksissa kuultuja näkemyksiä ja tuotti suunnittelijoille tietoa siitä, ovatko suunnitelmat hyväksytyjä. Tuloksista myös voitiin saada selville asukkaiden keskinäisiä ristiriitoja, jotka voitiin tuoda esille vuorovaikutustilaisuuksissa. Yksi suunnittelijoista oli sitä mieltä, että suunnittelijan sitoutuminen vuorovaikutuksen koko prosessin ajan on tärkeää, jotta hän tietää, mitä tietoa kyselyistä on saatavissa ja pystyy keskustelemaan osallisten kanssa tuloksista. Luottamuksen rakentaminen koettiin onnistuneeksi, kun asukastilaisuuksissa ei enää vastustettu kyselyprosessin jälkeen samaa kohdetta kuin ennen suunnittelun alkamista.

Suunnittelijat kokivat, että menetelmän hyötyä voitaisiin konkretisoida suunnittelijoille avaamalla heille tehtyjen kyselyiden vaikutuksia suunnitteluratkaisuihin, kuten luottamuksen rakentamista ja suunnitelmien hyväksyttävyyden edistämistä.

8.1.11 Seuranta ja arviointi

Haastateltavat pitivät suunnitelmien arviointia ja seurantaan pääosin hyödyllisenä ja näkivät siinä myös kehityspotentiaalia. Kaupunkisuunnittelussa arviointia ei kuitenkaan ollut toteutettu säännönmukaisesti. Myöskään vertailua tai arviointia valmiin suunnittelutuloksen ja karttakyselyn tulosten välillä ei ollut toteutettu. Seurannan kysymyksiin ei tällä hetkellä ollut ylipäänsä kiinnitetty huomiota laajemmin meneillään olevien tai toteutuneiden suunnitelmien onnistuneisuuden kartoittamisen lisäksi.

Arvioinnin haasteeksi nähtiin se, että niin moni asia vaikuttaa lopulliseen tulokseen. Myös asemakaavasuunnittelun aikajänne on pitkä, mikä vaikeuttaa seurantaan. Katu- ja ylläpito-hankkeissa seurannan nähtiin olevan mahdollista toteutua myös lyhyemmällä aikavälillä, kuten Jalan kaupungilla -kyselyssä oli tavoitteena. Kyselyssä sai kommentoida toteutuneiden suunnitelmien laatua.

Yhtä suunnittelijoista kiinnosti etenkin kaavan tai isojen projektialueiden kaavojen jo toteutettua alueen rakentamisen seuranta karttakyselyjen avulla. Isojen projektialueiden kuten Kalasataman tapauksessa hänen mielestään kiinnostavaa olisi tutkia alueen muutosta täysin tyhjästä rakentumattomasta alueesta uudeksi kaupunginosaksi. Toinen suunnittelija myös mainitsi, että arvioinnissa pitäisi tarkastella jonkin alueen kehittämisen onnistuneisuutta ja onko kaupungin suunnittelulla ollut siihen positiivista vaikutusta. Tässä tapauksessa pystytään tarkastelemaan, näkyvätkö asukkaiden ajatukset alueella tapahtuneessa muutoksessa. Toinen haastateltavista myös pohti, että olisi kiinnostavaa tehdä uusi kysely myöhemmässä vaiheessa ja vertailla tuloksia keskenään: *”Näistä on aina hyötyä ja tuovat aina uuden kerroksen alueen ymmärtämiseen päälle --kuka tietää, että jos me tehdään samanlainen kysely joskus 20 vuoden päästä niin sithän on hirveen hauska laittaa ne päällekkäin ja katsoa mitä tapahtuu.”* (2) Myös kyselyjen hyödyntäminen tutkimuksessa mainittiin.

8.1.11.1 Kyselyiden jatkohyödyntäminen

Tärkeänä näkökohtana haastatteluissa korostui, että vanhat kyselyt pitäisi saada paremmin uusien hankkeiden tietoisuuteen, ja niitä voitaisiin hyödyntää myös muissa kuin alkuperäisessä tarkoituksessaan. Näin pyörää ei keksittäisi uudelleen ja kyselyjen hyötyarvo kasvaisi. Haastateltavat korostivatkin, että kyselyitä hyödynnetään uusissa projekteissa, jos joku tietää niiden olemassaolosta ja ne on toteutettu riittävän lähiaikoina. Vanhojen kyselyjen hyödyntäminen helpottui etenkin, jos ne koskettivat koko kaupunkia, esimerkiksi yleiskaavakyselyn tuloksia oli hyödynnetty muissa hankkeissa. Erityisen tärkeäksi yksi haastateltava koki vanhojen kyselyjen hyödyntämisen hankkeissa, joissa ei ole lainkaan toteutettu kyselyjä.

Vanhoja kyselyjä olikin hyödynnetty sekä uusien kyselyjen toteutuksessa, että uusissa hankkeissa. Jalan kaupungilla -kyselyä suunniteltaessa osapuolet olivat pyrkineet panostamaan siihen, että, mitä on jo tehty ja kysytyä aikaisemmin tulisi ilmi. Muita esimerkkejä olivat Viikin Natura alueella toteutetun kyselyn ja Helsingin kansallisen kaupunkipuiston kyselyn hyödyntäminen Herttoniemen vision aluesuunnitelmassa.

Haasteiksi kyselyjen myöhemmässä hyödyntämisessä nähtiin aineiston väärin analysoiminen ja väärin johtopäätösten tekeminen. Uhkiksi kuvailtiin etenkin aineistosta tehtyjä liian suorja ja omaan tulkintaan nojaavia johtopäätöksiä ja vastausten sovittamista omiin pyrkimyksiin. Kysymysten monitulkintaisuus, konteksti ja kyselyjen tavoitteet tuli etenkin huomioida tarkasti, jos kyselyjä hyödynnettiin myöhemmässä vaiheessa. Myöhemmin hyödynnettäessä ja kyselyn irtautuessa kontekstistaan suunnittelija ei välttämättä tiedä, miten kysely on levinnyt ja kuka siihen on vastannut. Tämän vuoksi nähtiin tarvittavan kriittisyyttä siihen, miksi jokin alue tai asia nousee esiin kyselyssä. Koko kaupungin kyselyssä yksittäinen kaupunginosayhdistys on voinut aktivoitua, minkä vuoksi kyseiseltä alueelta on saatu runsaasti muita alueita enemmän vastauksia.

Yksi haastateltavista korosti myös objektiivisuutta. *”Mutta se ei ole aivan helppoa, koska olemme inhimillisiä ja suunnittelu ei ole tiedettä vaan suunnittelu on tiedon pohjalta tehtyjä ratkaisuja, ja silloin niihin vaikuttaa aina myös muut asiat, kun faktat ja sitä ei aina välttämättä itse tiedosta, mitkä kaikki asiat vaikuttavat. Sitä ei pysty olemaan vapaa niistä arvolatauksista, mitä niissä on tai niistä tavoitteista koska suunnittelu on aina myös politiikkaa, ja se on se mikä pitää tiedostaa itse. Me nyt vaikkapa tiivistetään Helsingiä, koska me on tehty strateginen päätös, että se on se keino, jolla me parannetaan tätä kaupunkielämää, mutta joku voi olla siitä ihan hyvillä vasta-argumenteilla aivan päinvastaista mieltä. Mutta tämä on se linja, joka me on valittu.”* (6)

Lisäksi haasteena kyselyjen myöhemmälle hyödyntämiselle tällä hetkellä oli se, etteivät arkitehdit usein käytä paikkatieto-ohjelmistoja ja kyselyaineisto oli useimmiten tässä formaatissa. Näin ollen suunnittelijan täytyi tietää aineiston olemassaolosta, ja hänen piti osata kysyä aineiston perään ihmiseltä, joka osaa käsitellä aineistoja. Haastateltava nostikin esiin huolen siitä, että kyselyjä toistetaan samoista asioista samoilla alueilla ja vastauksissa toistuvat samat teemat.

Vastauksena haasteisiin korostettiin organisaation tasolla tiedon hallintaa ja tiedottamista. Mitä isompi organisaatio, sitä tärkeämmäksi vuorovaikutus eri toimialojen ja toimijoiden välillä nähtiin. Tiedon paremman hallinnan ja tiedottamisen kautta suunnittelijoiden nähtiin pystyvän hyödyntämään myös aikaisempia kyselyjä samankaltaisissa teemoissa sen sijaan, että he tekisivät uusia liki päällekkäisiä kyselyitä.

Yksi haastateltavista olikin koonnut yleiskuvaa toimipaikassa toteutetuista kyselyistä ja siitä, minkälainen datavarasto jo on olemassa. Tulevaisuudessa tavoitteena oli, että asukaskyselyt kootaan tietokantaan, josta suunnittelijat pääsevät lukemaan ja katsomaan niitä. Tietopankin toteutus mahdollisti tiedon yhtenäistämisen. Pohdinnassa oli vielä, miten kyselyjen tieto näkyisi kannassa ja muiden aineistojen kanssa niin, että se kertoisi mahdollisimman paljon datasta. Paikkatieto-ohjelmistoilla pystytään valitsemaan, mitä aineistosta halutaan kulloinkin esittää, mutta teknisissä välineissä kuten tietokannoissa esimerkiksi kaikille kyselyille soveltuvien teemoitusten päättäminen oli haastavampaa. Työssä oli tärkeää pohtia, mitä välineitä suunnittelijat tarvitsevat voidakseen hyödyntää aineistoja paremmin. Tietopankin toteuttamisen haasteena nähtiin erilaiset kysymyksen asettelut, aluerajaukset ja kyselyjen konteksti.

Yksi haastateltavista tiesi kertoa, että Lahden kaupunki oli jo toteuttanut tiedon hallintaan tarkoitetun karttaliittymän. Karttaan oli liitetty erilaisista lähteistä kerättyä paikkatietomutoista tietoa, ja palvelusta selvisi esimerkiksi merkintään liittyvä hanke ja muut taustatiedot. Karttapalvelu oli ensimmäinen paikka, josta suunnittelija lähtevät katsomaan, mitä on tehty uuden hankkeen alkaessa.

Tietopankin hyötynä oli suunnittelijan mukaan tiedon avaaminen kaikille. Haastateltava rinnasti tietopankin luontotietojärjestelmään. Tietokannan ansiosta myös kysymyspattereita voisi hyödyntää uusien kyselyjen laatimisessa sekä seurannan edistämiseksi, esimerkiksi 50 vuoden välein voisi toteuttaa samantyyppisen kyselyn. Lisäksi tietopankki mahdollistaisi, että asukaskyselyt saadaan osaksi suunnittelijoiden lähtötietopakettia. *”Että (on) joku sellainen pooli, jossa olisi asukaskyselyiden tuloksia tai joku tällainen helppo paikka, josta suunnittelija voi aina tsekata, samalla, kun tekee tsekkauslistan, että sen pitää katsoa nämä ja nämä asiat, johtokartat ja sun muut jutut ja sitten alueelta tehdyt asukaskyselyt.”* (6) Suunnittelun eri vaiheissa ja eri aikoina toteutetuista kyselyistä koostettavan tietopankin nähtiin myös mahdollistavan laajempi näkemys kaupunkiin yksittäisten kaavahankkeiden ulkopuolella.

8.2 Mikä on asukkaiden tuottaman tiedon rooli suunnittelussa?

Suunnittelijoiden mielestä asukkaiden tuottama tieto on tärkeää suunnittelun kannalta, ja tiedolla on vaikutusta suunnittelussa, koska asukkaat ovat oman alueensa asiantuntijoita. Asukasmielipiteet ovat kuitenkin erilaista aineistoa kuin asiantuntijoiden tieto, jossa korostuu aina tietyistä asiantuntijuudesta kumpuava näkökulma. Asukkaat ovat oman asuinalueensa ja eri alojen asiantuntijoita, eikä heitä voida ajatella yhtenä massana. Kuitenkin kyselyaineistossa mielipiteistä täytyy muodostaa myös keskiarvo erilaisten tarkastelujen lisäksi. Asukkaiden tuottaman tiedon roolia kuvailtiinkin alkuvaiheen lähtötietoja moninaisemmaksi. Asukasvuorovaikutuksessa korostuu myös vuoropuhelun ja luottamuksen rakentaminen sekä suhteiden luominen suunnittelualueelle.

Haastateltavat näkivät suunnittelun eri tietoaineistojen välisenä vuoropuheluna, jossa asukkaiden tuottama tieto on yksi näkökulma kokonaisuuteen. Eräs haastateltavista kiteyttikin, että yksittäisen asukkaan tai muutenkaan asukkaiden mielipiteet eivät tee lopullista suunnitteluratkaisua, sillä kaupunkisuunnittelu on hyvin monialainen kompromissien ja yhteensovittamisten summa. Toinen haastateltava totesi samansuuntaisesti, että Kansallisen kaupunkipuisto -hankkeen esiselvitysvaiheessa asukkaiden ja kansallinen kaupunkipuisto Helsinkiin –asukasliikkeen tuottamat aineistot ja mielipiteet olivat olleet keskiössä. Käytännön suunnittelussa kaikkia näkökulmia ei voida aina huomioida, sillä kaavoituksessa on jokin

tavoite, joka tulee ylemmältä tasolta, esimerkiksi yleiskaavasta. Suunnittelu on yhteensovittamista ja asukkaiden mielipide ja rooli muokkautuvat suunnittelun kuluessa.

” Kyllä se (asukkaiden tuottaman tiedon rooli) on aika tärkeä ei ainoastaan siksi että meidän strategiassamme korostetaan osallisuutta ja että se velvoittaa meitä vaan on se muutenkin aina ollut yksi näkökulma. -- mä näen, että se asukkaiden kokemus ja näkemys on yksi sellainen näkökulma, joka pitää olla siinä keskustelussa alusta asti, ehkä aika tasavertaisena pöydässä, että olemme tietoisia siitä. Missä määrin se otetaan huomioon, riippuu niin monesta asiasta. Eihän mikään sektoriosaminen tule otetuksi täyspainoisesti huomioon vaan siitä pitää olla tietoinen että, jos teen tämän tai tämän ratkaisun niin siitä seuraa tämä. Ja haluammeko me silti tehdä näin. Että siinä mielessä sama koskee asukasmielipidettä.” (6)

Asukkaiden tuottaman tiedon roolista keskusteltiin myös kovan ja pehmeän tiedon näkökulmasta. Perinteisesti kaavoituksessa on hyödynnetty väestö- ja työpaikkatietoja sekä rakentamiseen ja kaavoitukseen liittyviä numeerisia aineistoja, jotka kertovat fyysisen ympäristön piirteistä. Pehmeä tieto täydentää kovaa paikkatietoa, ja se on tärkeässä asemassa esimerkiksi kaupungin elävyyteen liittyvissä teemoissa. Kun yhdistetään erilaiset tietoaineistot kuten kova, pehmeä ja esimerkiksi tapahtumiin liittyvä aineisto, on lopputulos jo hyvin erilainen kuin, jos tarkastellaan vain yhtä tietolähdettä. Kokemukset ja mielipiteet kohteesta muodostavat myös toisenlaisen merkityksen suunnittelulle. Eri tietolähteiden yhteishyödyntämisessä on kuitenkin omat haasteensa.

8.3 Kyselyjen käytännön toteutus suunnitteluprosessissa

8.3.1 Kyselyn toteutus

Jalan kaupungilla ja Herttoniemen visio -kyselyiden toteuttamisen haasteena oli eri toimijoiden tavoitteiden ja toiveiden yhdistäminen. Etenkin Herttoniemen kyselyssä oli mukana erilaisia aihekokonaisuuksia, mikä lisäsi haasteita kyselyn toteuttamiseen. Kyselyä saattoi olla toteuttamassa useiden toimialojen henkilöitä, esimerkiksi Herttoniemen kaupungin osavision kyselyssä olivat mukana kaavoittajat, aluesuunnittelijat ja palvelujen suunnittelijat. Eri toimijat eivät välttämättä olleet keskustelleet aikaisemmin saman pöydän ääressä, ja heillä saattoi olla hyvinkin erilaiset tavoitteet ja näkökulmat asiaan. Toinen suunnittelija oli samaa mieltä ja koki, että asemakaavatyössä eri hankkeiden näkemykset on helppo yhdistää yhteen kyselyyn, koska hankkeet ovat samankaltaisia. Kun intressiryhmien määrä kasvaa, kyselyn tekeminen kuitenkin vaikeutuu.

Kahden haastateltavan mielestä laajemmat ja monien eri toimialojen kanssa yhdessä tehdyt kyselyt kannattaa toteuttaa ulkopuolisen konsultin avustuksella, joka kokoaa eri osapuolten ajatukset yhdeksi näkemykseksi kyselyyn ja fokusoi kyselyä. Tavoitteiden asettaminen voi näissä tilanteissa olla vaikeata ilman ulkopuolista apua, esimerkiksi Jalan kaupungilla –kyselyn toteuttamisessa oli mukana useita suunnittelijoita, minkä vuoksi siitä oli vaikeaa saada riittävän tiivistä. Kyselyssä oli myös monenlaisia tarpeita. Kysyttiin konkreettisiin tarpeisiin liittyviä asioita ja toisaalta kartoitettiin kävely-ympäristöjen viihtyisyyteen liittyviä seikkoja. Ilman konsulttia jonkin osapuolen näkemykset olisivat saattaneet korostua kyselyssä muita enemmän. Myös aikarajoitteiden vuoksi konsultin tuen hyödyntäminen nähtiin järkeväksi.

Yhden haastateltavan mielestä myös Herttoniemen kyselyn yhteydessä konsultista oli apua esimerkiksi kysymysten asettelussa. *”Minulla oli paljon limittäisiä kysymyksiä, jotka he osasivat ammattilaisina kytkeä. Mitkä kysymykset voidaan niputtaa, ja miten ne järjestetään niin että*

kyselystä tulee inhimillisen kokoinen.” (7) Konsultti onnistui myös tekemään kyselyn rakenteesta toimivan, vaikka kyselyssä yhdistyivät eri intressit ja aikajänteet. Kysely rakennettiin koostumaan useammasta vaiheesta, sinne tuotiin erilaisia elementtejä kuten taustakarttoja ja aluerajauksia. Lisäksi kyselyyn oli lisätty tiedottavaa sisältöä. Haastateltava nostikin esiin, etteivät he itse olisi tienneet kaikista mahdollisuuksista. Toinen haastateltava korosti kuitenkin sitä, että datan pitää olla organisaation omistuksessa, vaikka konsultti toteuttaisi ja analysoisi kyselyn.

Haastateltavat mainitsivat konsultin tai muun talon ulkopuolisen tahon hyödyntämisessä positiiviseksi puoliksi ulkopuolisen näkemyksen saamisen, uudet ideat ja kysymystyyppit, objektiivisuuden analyyseissä ja legitimitetin. Positiivisena puolena yksi haastateltava piti myös sitä, että yritys pystyy tarjoamaan hyvän tuotteen, joka on helposti muokattavissa tarpeeseen.

Samalla todettiin, että myös konsultti hyötyy yhteistyöstä ison kaupungin kanssa. Kaupunki esittää työkalun kehittämiseen liittyviä toiveita ja Mapita kehittää työkaluaan vastaamaan näihin toiveisiin, esimerkiksi yleiskaavakyselyn yhteydessä Helsingin kaupunki tilasi kyselyn yhteydessä työkalun, jolla pystyttiin katselemaan aineiston tihentymiä. Näin Mapita pystyi kehittämään tuotteen, jota he nyt markkinoivat. Näissä tilanteissa molemmat osapuolet hyötyivät.

Haastateltavat kokivat kyselyn vaikuttavuuden ja rajauksen mielessä pitämisen sekä tavoitteiden ja analyysiltä toivottujen tavoitteiden määrittämisen heti kyselyn tekovaiheessa tärkeäksi. Kansallinen kaupunkipuisto-kyselyssä kysymyksenasettelut, ja tarvittavien tietojen määrittäminen olivat tärkeässä roolissa kyselyn tekovaiheessa. Näin pystyttiin kohdentamaan kysymykset oikein ja välttämään turhaa työtä. Kun tavoitteet oli mietitty kysymysten muodostamisvaiheessa, esimerkiksi konsultin työ helpottui. Kyselyn teknisen toteuttamisen näkökulmasta toivottiinkin, että suunnittelija miettii kysymyksiä etukäteen. Kysymysten muodostamisessa pohdittiin esimerkiksi, miten kysyä asioita niin, että ne jätetään auki, ja ihmiset kertovat, mitä he ovat oikeasti mieltä sen sijaan, että vastaavat, mitä odottavat suunnittelijoiden haluavan kuulla. Kysymykset eivät saa olla liian johdattelevia, ja vaaditaan ammattitaitoa, että niistä saadaan tehtyä hyödyllisiä suunnittelun kannalta. Kansallisen kaupunkipuisto -kyselyn osalta pyrittiinkin eliminoimaan liian tarkoituksenhakuista kysymistä. Myös Millainen Malttu -kyselyssä oli pohdittu paljon kysymyksiä ja niiden asettelua muun muassa monitulkintaisuuden näkökulmasta.

Yksi haastateltavista myös korosti, että kyselyn tekovaiheessa oli tärkeää pohtia kyselyn vaikuttavuutta ja kysymysten rajausta. Hänen mielestään oli tärkeää pitää mielessä, että kaikkia kysymyksiä, jotka kysytään, myös analysoidaan. Näin ollen kysymyksiä, joita ei aiota myöhemmin hyödyntää, ei tule myöskään kysyä. Samalla kyselyä suunniteltaessa pitää miettiä, mitä dataa kysely tuottaa ja pohtia kysymysten muotoilua analysoimisen näkökulmasta, esimerkiksi mitä menetelmiä analyyseissä käytetään ja mitä suunnilleen halutaan saada selville.

Kyselyissä harvemmin kyselyn laatija tai hyödyntäjä oli sama henkilö kuin kyselyn tulosten analysoija. Suunnittelijalla ei välttämättä ollut etukäteen ajatuksia siitä, miten dataa voisi hyödyntää ja millaisia analyysejä tehdä suunnittelun tueksi, jos hän ei tuntenut menetelmää etukäteen. Paras lopputulos saavutettiin, kun analyysien tekijä, esimerkiksi tiedonhallinnan asiantuntija tai paikkatieto-osaaja oli mukana prosessissa alusta alkaen, sillä työn

edetessä kertyi paljon tietoa hankkeesta. Näin analyysistä vastaava henkilö tiesi, mitä on tulossa ja pystyi kommentoimaan kyselyn rakennetta analyysin helpottamisen näkökulmasta. Myös suunnittelija, joka ei hyödyntänyt paikkatietoa arjessaan, koki oppineensa kysymysten teosta ja siitä, mitä kyselystä voi saada irti. Hän kuitenkin korosti jatkossa kysyvänsä asiantuntijan mielipidettä kysymysten määrittelemisessä, jotta vastauksista on helppo tehdä jatkoanalyysii. Hänelle oli uutta, miten monipuolisesti kyselystä voi saada tietoa.

Analysoijan työn nähtiin helpottuvan, jos kyselyn rakenne oli selkeä. Kyselyn rakentamisessa myös tavoitteiden selkeyden ja tiedon siitä mitä ja minkä tyyppisiä kysymyksiä halutaan, nähtiin nopeuttavan kyselyn laadintaa. Tärkeäksi nähtiin myös pohtia, mitä halutaan selvittää, ja miten se saadaan tehokkaimmin irti kyselystä.

Kyselyn tekovaiheessa ratkaistaankin kyselyn tuottama työmäärä analysoijalle. Kysymystyypeistä etenkin avovastaukset ovat työläitä analysoida, sillä niissä on paljon luettavaa, ja kokonaiskuvan saaminen vie aikaa. Avovastauksillekin on toki kysyntää ja niitä tarvitaan, esimerkiksi yksi suunnittelijoista piti avovastauksista, koska niissä on *”vapaa sana heittää ideoita.”* (4) Yksi haastateltavista kuitenkin totesi, että jos vastausvaihtoehtoja voidaan luokitella monivalintakysymyksiksi, se kannattaa tehdä. Avovastauksia kannattaakin olla kyselyssä mahdollisimman vähän.

Haastateltavat painottivat, että kyselyt eivät saa olla liian pitkiä. Niissä tulee myös kysyä vain tarvittavat asiat. Kyselyjen tiivistäminen on haastavaa etenkin, jos kysely on suunniteltu monen eri toimijan kanssa yhteistyössä. Pitkän kyselyn käänköpuolena voi olla sekavuus ja se, että asukkaat eivät jaksa vastata siihen. Herttoniemen visiokysely ja Kansallinen kaupunkipuisto -kysely mainittiin melko pitkiksi ja raskaiksi vastata. Yksi haastateltavista totesikin Kansallisen kaupunkipuiston kyselystä, että jälkikäteen ajatellen hän olisi tehnyt kyselystä tiiviimmän ja siinä olisi menty suuremmin asiaan.

Kyselyä tiivistettäessä jonkun tahon kannalta tärkeitä kysymyksiä saatetaankin joutua jättämään pois verrattuna tilanteeseen, jossa jokainen olisi toteuttanut oman kyselönsä. Kyselyn toteuttaminen vaatiikin näissä tilanteissa kompromisseja. Vastauksia kyselyistä pois jätettyihin kysymyksiin voi kuitenkin olla mahdollista hakea muiden samankaltaisten kysymysten vastauksista. Herttoniemen visiokyselyssä oli ollut niin paljon tarpeita, että metsänhoidon kysymyksiä oli jouduttu jättämään pois. Aluesuunnitelman osalta Herttoniemen kyselystä oli jouduttu poistamaan joitain kysymyksiä, eikä kysymyspatteristo siten ollut ollut vertailukelpoinen muiden kaupungin aluesuunnitelmien kyselyiden kanssa.

Kansallisen kaupunkipuiston työryhmässä oli keskusteltu paljonkin siitä, miten paljon kysymyksiä voi olla, jotta kysely ei ole liian uuvuttava ja johda siihen, että viimeiset kysymykset saavat huonomman vastausprosentin. Yksi haastateltavista kuvaili prosessia sanoin: *”Että se olisi riittävän kattava ja ns. tieteellinen ja sit kuitenkin, että ei liian uuvuttava.”* (6) Haastavaa on se, että halutaan kerralla selvittää paljon asioita, jotta ei tarvitse kysellä pian uudelleen. Usein tehdyt ja samaa asiaa liippaavat kyselyt vievät ihmisiltä motivaatiota vastata. Toinen haastateltava korostikin, että kyselyssä kannattaa kysyä mahdollisimman paljon asioita kerralla kuitenkin kysymyksiä priorisoiden.

Kun kysytään paljon kerralla kyselystä pitää käydä kuitenkin ilmi, ettei kaikkiin kysymyksiin ole pakko vastata. Myös kysymysten yksilöintiä aihepiirin mukaan ehdotettiin, esimerkiksi niin, että Herttoniemen visiokyselyssä kysymys 1 liittyy aluesuunnitelmaan ja kysymys

2 täydennysrakentamiseen. Lisäksi todettiin, että vastaajat eivät välttämättä jaksaa lukea ohjeita ja kritisoivat kyselyä jälkikäteen myös sen takia.

Yksi haastateltavista totesi kuitenkin Herttoniemen melko pitkää ja silti hyvän vastausprosentin saaneesta kyselystä: *”sitten kun vastaaja kokee, että tulosta hyödynnetään, niin kyllä hän vastaa aika sitkeästi pidempiinkin kyselyihin.”* (4)

Kaksi haastateltavista nosti tavoitteeksi, että suunnittelijat tekisivät kyselyitä tulevaisuudessa itsenäisemmin. Kyselyistä voitaisiin saada enemmän irti suunnitteluun suunnittelijoita paremmin ohjeistamalla kyselyn tekemisestä. Yksi haastateltavista kuitenkin toivoi, että kyselyitä tehtäisiin tässä tapauksessa hyvässä yhteistyössä, eikä niitä alettaisi tekemään todella suuria määriä. *”Se vaikuttavuus on kuitenkin tärkeää, että tehtäisi vaan tarpeeseen. Ei tätä voi silleen mitata, että mitä enemmän on parempi.”* (4) Toinen haastateltava oli samaa mieltä siitä, että kyselyjen määrä tulisi pitää hallituissa rajoissa etenkin, kun kaupungilla oli käytössään Mapitan vuoden lisenssi. Hän pohtikin, miten avoin lisenssi ja kaikkien mahdollisuus toteuttaa kyselyitä vaikuttaa tiedon hallintaan, kyselyjen laatuun ja hyödynnettävyyteen. *”Hajoaako siinä se, että jollain olisi tieto kaikista kyselyistä?”* (6) Lisäksi yksi haastateltava pohti, miten kysely saadaan tavoittamaan asukkaat, sillä eroja aktiivisuudessa on. Miten kyselystä viestitään ja motivoidaan ihmiset vastaamaan?

8.3.2 Kyselyiden laadinnassa huomioitavat osa-alueet

Haastatteluiden perusteella kyselyn rakentamisessa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Tavoitteiden selkeys nopeuttaa kyselyn laadintaa ja tekee siitä selkeän

- Mitä halutaan selvittää ja kysyä?
- Miten halutut asiat saadaan parhaiten irti kyselystä?
- Minkä tyyppisiä kysymyksiä halutaan käyttää?
 - Kysymystyyppit ja niiden analyysiin kuluva aika
 - Kysymysten monitulkintaisuuden huomioiminen
 - Konsultin apu kysymysten laadinnassa, jos kyselyssä on mukana monia eri intressiryhmiä

Kyselyn toteutus analyysin näkökulmasta

- Kyselyn vaikuttavuus ja kysymysten rajausta pidetään mielessä kyselyn toteuttamisvaiheessa. Kaikki kysymykset, jotka kysytään, myös analysoidaan.
- Pohditaan kysymysten muotoilua analysoimisen näkökulmasta, esimerkiksi mitä menetelmiä analyysissä käytetään, ja mitä suunnilleen halutaan saada selville.
- Kyselyn analysoija otetaan mukaan kyselyn laadintaan. Näin analyysistä vastaava henkilö tietää, mitä on tulossa, ja hän voi kommentoida kyselyn rakennetta analyysin helpottamisen näkökulmasta.

Rakenteen selkeys

- Etusivu:
 - Motivoidaan vastaamaan kertomalla lyhyesti, mistä on kysymys ja mihin tuloksia käytetään.
- Taustakysymykset:

- Tarvittavat taustakysymykset sijoitetaan kyselyn alkuun tai loppuun. Taustakysymykset, joita ei aiota käyttää analyysissä, jätetään pois.
- Yksi asiakokonaisuus tai tema per sivu
- Kysymystyyppien moninaisuus.
 - Avovastauksissa on mahdollisuus esittää ideoita vapaasti. Jos vastausvaihtoehtoja on mahdollista luokitella monivalintakysymyksiksi, se kannattaa kuitenkin tehdä, sillä avovastausten analysointi on työlästä.
- Viimeisen sivun tärkeys:
 - Vastaaajaa kiitetään ja hänet ohjataan halutulle sivustolle, usein suunnitteluhankkeen verkkosivulle.

Visuaalisuus

- Värien, kuvien, tarinallisuuden, elementtien, karttojen, aluerajausten hyödyntäminen ja pelillistäminen

Kieli

- Selkeä kysymysten asettelu ja yleinen kieli
- Kielivalikoima huomioi myös muut kuin suomenkieliset

Käyttäjystävällisyys

- Pidetään kyselyn pituus maltillisena. Kompromissit, jos kyselyssä yhdistetään monia eri tietotarpeita.
- Testataan kyselyä ennakkoon. Samalla saadaan selville rakenteen toimivuus, sillä omalle kyselylle tulee helposti sokeaksi. Näin pystyy myös testaamaan, minkälaista aineistoa kyselystä saa ulos.

Vastavuoroisuus – tiedon kerääminen ja tiedottaminen

- Samalla kun osallisilta kerätään tietoa, heille myös annetaan sitä. Kyselyyn pystytään integroimaan, mitä on tulossa ja suunnitteilla. Myös vaikutusmahdollisuuksista tiedottaminen, tulosten laittaminen karttapalveluun ja hyödyntäminen asukasilloissa.
- Viestitään myös aikavälistä millä tulokset tulevat näkyviin katukuvaan.

Resurssit

- Varmistetaan riittävät resurssit etenkin, jos kyselyssä yhdistetään monen eri tahon näkökulmat.
- Jos kysely on monen tahon yhteinen, sen tekoon pitää varata enemmän aikaa.
- Varmistetaan kyselyn analysoija jo heti kyselyn toteuttamisvaiheessa.

Markkinoinnin laajamittaisuus

- Markkinoidaan kyselyä useissa eri kanavissa.

8.3.3 Analysoinnin kompastuskivet

Analysointimenetelmät ovat tapauskohtaisia, sillä kyselyjen sisällöt poikkeavat paljon toisistaan. Analyseissä voidaan hyödyntää sekä kvantitatiivisia menetelmiä esimerkiksi

monivalintakysymysten vastausten luokittelussa sekä kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä, esimerkiksi avovastausten läpikäymisessä. Tavallisesti kaikki kysymykset käydään läpi ja katsotaan, mitä teemoja vastauksista nousee sekä peilataan kunkin kysymyksen tuloksia taustatietoihin kuten ikäryhmiin. Koska analysoitavaa materiaalia on paljon, tulee analyysien tekijän tehdä valintoja siitä, mitä tarkastellaan tarkemmin. Analysoijan tulee olla myös riittävän perehtynyt menetelmiin. Analyysien teossa pitää huomioida muutamia kompastuskiviä.

- **Kaikki vastaukset eivät välttämättä kuulu sinne, minne ne ovat sijoittuneet.** PPGIS-kyselyissä piirtopainikkeella saattaa esimerkiksi olla oletussijainti kartalla, mikä voi aiheuttaa sen, että tiettyyn paikkaan paikantuu paljon karttamerkintöjä. Vastaaaja ei välttämättä ymmärrä, että piirtopainiketta voi siirtää tai hän haluaa puhua yleisesti laajemmasta alueesta.
- **Kartanlukutaito ja monitulkintaisuus:** Tarkoittaako keskuspuistoon laitettu paikanus juuri kyseistä keskuspuiston osaa vai koko puistoa. Ratkaisuksi pohdittiin sivellintyökalua ja avovastausperusteluja.
- **Heatmap**-tarkastelussa tehty visuaalinen mielikuva voi olla harhaanjohtava ja tuloksista saatetaan tuoda esiin asioita, joita itse halutaan korostaa. Jos vastaajia on vähän, muutamankin vastauksen klusteri voi muodostaa keskittymän, joka voi johtaa katsojaa harhaan.
- **Sisällölliset asiat:** Näkyykö tuloksissa jonkin agendan ajamista?

9 Yhteenveto ja johtopäätökset

9.1 Tutkimuksen tavoitteet

Työni tavoitteena ollut ymmärtää PPGIS-menetelmien käyttöä suunnitteluprosessissa ja tarkastella, mikä menetelmän ja sillä tuotetun kokemuspohjaisen tiedon merkitys on suunnittelijoille. Lisäksi olen selvittänyt, mihin teemoihin käytännön kyselyprosessissa tulee kiinnittää huomiota kyselyiltä toivottujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Pohjimmiltaan tutkimuksessani tutkitaan PPGIS-menetelmän hyödyntämistä vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin osana. Tutkin PPGIS-menetelmän roolia vuorovaikutteisessa suunnitteluprosessissa peilaamalla sen käyttöä tutkimuksessa määriteltujen vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteereihin. Olen määritellyt tutkimukseni kannalta tärkeät kriteerit ja nostan esiin niihin liittyviä näkökulmia haastatteluistani. Tässä osiossa pohdinkin tarkemmin suunnittelijoiden tavoitteisiin ja motivaatioihin, vaikuttavuuteen sekä asukkaiden tuottaman tiedon rooliin liittyviä tutkimuskysymyksiäni. Arvioinnin ja tutkimuksessa esiin tuotavien oppien kautta on mahdollista tuottaa monipuolisempaa hyötyä suunnittelun tueksi tulevaisuudessa.

Arvioinnin tarve pohjautuu Staffansin (2012) näkemykseen kaavoituksen ja toteutuksen vuoropuhelun ja seurannan puutteellisuudesta. Hänen mielestään kaavan tavoitteiden toteutumisen arviointi on nykytilanteessa puutteellista. Arvioinnin lisääminen muokkaisi kaavoitusprosessia jatkuvammaksi oppimisprosessiksi, jossa prosessi jatkuu toteutusvaiheen ylitse. (Staffans, 2012.) Vaikka kyselyprosessi ei ole koko osallistumisprosessi, eikä osallistumisprosessi ole kaavoitusprosessi kokonaisuudessaan, myös sen onnistuneisuuden arviointi on tärkeää. Osallistumisprosessin, tulosten ja menetelmien arviointi mahdollistaa osallistumismenetelmien kuten PPGIS-kyselyiden paremman kytkemisen suunnittelun tukijärjestelmiksi ja edistää osallistuvan suunnittelun toteutumista.

Staffansin (2004, 2012) mukaan kansalaisen rooli omaa asuinympäristöään koskevassa suunnittelussa on olla laadunvalvoja parempien lopputulosten saavuttamiseksi. Vuorovaikutuksen onnistumista voidaan pitää jopa oikeusturvakysymyksenä (Staffans, 2012). Myös demokratian toteutumisen ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta yhteisöjen, joihin suunnittelu vaikuttaa, tulisi myös hyväksyä suunnitteluratkaisut ja hyötyä niistä. Näin ollen heidän tulee saada osallistua päätöksentekoon. Osallisten huomioimatta jättäminen myös tekee suunnittelusta tehotonta, sillä osallisten mielipiteet voivat johtaa monipuolisempiin ja tasarvoisempiin suunnitteluratkaisuihin kuin yksin suunnittelijoiden tekemät ratkaisut. (Jankowski ym., 2019.) PPGIS käyttöä ajatellen suuren osallisyjoukon mukaanotto tuo esiin joukkojen viisauden (Brown, 2015).

Vaikka vuorovaikutteisen suunnittelun suunnittelukäytännöt on yleisesti hyväksytty (Bäcklund, 2007; Staffans 2004), asiantuntijavetoiset suunnittelukäytännöt ovat muuttuneet hitaasti (Wallin ym., 2013). Suurin osa ihmisistä ei osallistu suunnittelusta käytävään keskusteluun, ja osalliset keskittyvät monesti suunnitelmien vastustukseen. Kerätty tieto jää usein näkymättömäksi, osallistuminen vaatii paljon kaikilta osapuolilta (Kahila-Tani ym., 2019; Saad-Sulonen, 2014), eikä tieto kehity vaikuttavaksi tietämykseksi (Kahila-Tani, 2015). Osallistumisesta muodostuu turhauttavaa sekä osallisille että prosessin järjestäjille (Kahila-Tani, 2015), ja asukkaat kokevat, etteivät he ole pystyneet vaikuttamaan päätöksentekoon (Kahila-Tani, 2015; Kahila-Tani ym., 2019) tai tiedä, miten tieto on vaikuttanut suunnitteluun. Seurauksena voi olla tyytymättömyyttä ja epäluottamusta prosessiin. (Staffans, 2004.)

Tyytymättömyys ja osallistumisen tehottomuus johtuu muun muassa siitä, että suunnittelijoilta puuttuu osaamista käyttää asukkailta kerättyä tietoa (Staffans, 2012), eivätkä perinteiset osallistumismenetelmät edistä osallistumista ja dialogia (Brown, 2015). Uusien vuorovaikutteisen suunnittelun työkalujen käyttöönotto on myös ollut hidasta ja tehotonta integroimaan osallisten tuottamaa dataa suunnittelun osaksi ja muokkaamaan suunnittelua osallistavammaksi (Haklay ym., 2018). Hajallaan oleva tietämys ei välity tietojärjestelmien ja meneillään olevien suunnitteluprosessien välillä, saati sitten tuleviin projekteihin (Staffans, 2012). Kyseessä voi myös olla luottamuksen puute menetelmien tehokkuudesta (Kingston, 2007) tai asukkaiden näkemysten ja arvostusten hyödyllisyydestä suunnittelussa (Brown, 2015). Lisäksi asukkaiden käsitys hyvän ympäristön laatutekijöistä voi erota poliitikkojen ja suunnittelijoiden kasvukeskeisestä näkemyksestä (Staffans, 2004). Bäcklund & Mäntyselä (2009) korostavat, että osallistuminen linkittyy pohjimmiltaan erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä.

Hidasteena osallistumisen edistämiseksi voivat olla myös vuonna 2000 uudistetun MRL:n tavoitteet, jotka edellyttävät vain konsultoimista osallistumisprosessissa (Saad-Sulonen, 2014). Näin ollen riippuu paljolti kuntien poliittisesta ilmapiiristä, millä tasolla osallistuminen todella tapahtuu (Staffans, 2012).

Saad-Sulosen (2014) mielestä osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmien ja työkalujen käytössä tulisi pohtia tapauskohtaisesti, mikä työkalu kussakin projektissa edistää parhaiten osallistumista. Myös osallistumisen taso ja tavoitteet tulee määritellä tapauskohtaisesti (Kahila-Tani, 2015). Uusien työkalujen suunnitteluun integroimisen tavoitteena on linkittää yhteen erilaiset osallistumistavat ja sisällyttää tuotettu informaatio paremmin suunnitteluprosessiin (Faehnle, 2014).

PPGIS-menetelmät ovat selkeästi matkalla suunnittelun tukijärjestelmiksi, esimerkiksi ympäristöministeriön sähköistä osallistumista tutkivassa kyselyssä karttakyselyt koettiin ainoksi menetelmäksi, joka oli vakiintunut suunnittelun parissa työskentelevien vastaajien työvälineeksi (31 %), mutta jonka hyödyn tunnisti vielä useampi vastaaja (38 %). (Ympäristöministeriö, 2018.) Karttapohjaiset verkkokyselyt on myös todettu tärkeäksi menetelmäksi asukkaiden mielipiteiden ja tietojen keräämiseen (Ekroos ym., 2018). Menetelmiä on kuitenkin kritisoitu heikosta yhteydestä päätöksentekoon (Eräranta ym., 2015) ja kuvailtu ylhäältä alaspäin tapahtuvan tiedon keruun ja asukkaiden konsultoinnin työkaluksi (Saad-Sulonen, 2014). Toisaalta PPGIS-menetelmästä on myös puhuttu korkeamman tason osallisuuden mahdollistavana vuorovaikutteisena päätöksenteon tukena (collaborative decision support) (Sieber, 2006).

PPGIS onkin pyrkinyt paikkaamaan useita perinteisen osallistumisen kuten asukastilaisuuksien haasteita. Perinteiset menetelmät vievät usein paljon resursseja, mutta keräävät tietoa tehottomasti. Osallisia on vähän (Kahila-Tani ym., 2019), ja suunnitteluun hyvin perehtyneet supertyypit johtavat keskustelua (Kahila, 2013) hiljaisten ryhmien arvostusten jäädessä pimentoon (Kahila-Tani ym., 2019; Brown, 2012b). Osallistumisessa yleisemmin yksilöt jäävät myös valtaapitävien tahojen ja organisaatioiden keskustelun ulkopuolelle (Carver ym., 2001).

PPGIS-menetelmien hyödyt ovat mittavat. Niiden merkittävin saavutus on osallisjoukon laajentaminen niihin ryhmiin ja yksilöihin, jotka eivät muuten osallistuisi suunnitteluprosessiin. PPGIS-menetelmät ovatkin tehneet osallistumisesta aika- ja paikkariippumatonta (Brown,

2012b; Jankowski ym., 2019.) Menetelmät myös helpottavat kommunikointia, sillä työkalun ja siinä tuotetun datan avulla voidaan tuottaa monipuolisia visualisointeja kuten karttoja ja graafeja (Kingston, 2007). Ne myös rikastuttavat kaavoituksen lähtöaineistoja ja antavat perusteluja suunnitelmille.

PPGIS-työkalujen käytössä on ollut useita haasteita, jotka tulivat myös haastatteluissa ilmi. Ihmisillä on erilainen lähtötaso käyttää teknologiaa sekä lukea karttoja ja edustavuuden alhainen taso voi vaikuttaa datan laatuun. Myös rusinoiden poimiminen pullasta, yksityisyysvaatimukset, tai analysoijan data-analyysitaidot voivat vaikuttaa lopputulokseen (Jankowski, ym., 2019). Menetelmä vaatii myös perinteisiä menetelmiä enemmän resursseja (Ganapati, 2010). Perinteisillä menetelmillä ei kuitenkaan onnistuta tavoittamaan läheskään yhtä paljon osallistujia tai yhtä suurta määrää tietoa.

Suuri osa haasteista on kuitenkin ratkaistavissa hyvällä suunnittelulla ja määrittämällä yhteisiä tavoitteita yleisesti osallistumiselle suunnittelussa ja tarkemmin PPGIS-menetelmän käytölle. Haastateltavani korostivat ennen kaikkea ammattitaitoa ja moniammatillisuutta kyselyiden laadinnassa ja analysoimisessa. Jotta aineiston tuloksia ei väärinymmärretä, tarvitaan paikkatieto-osaajan tukea. Myös suunnittelijoiden mukaan otto PPGIS-menetelmien kehittämiseen voi edistää niiden käyttöä (Jankowski, ym., 2019). Erilaisten osallistumismenetelmien hyödyntäminen toisiaan tukevinä mahdollistaa yhä useamman kansalaisen osallistumisen. Resurssien riittävyys taas tulee varmistaa ennen kuin menetelmää lähdetään hyödyntämään. Tulosten hyödynnettävyyden kannalta on erityisen tärkeää pitää tulosten analysoijia mukana työryhmässä alusta loppuun.

Suunnittelijoiden motivaatio, asenteet, status ja valta-asetat vaikuttavat osallistumisen toteutumiseen. (Staffans, 2012, Kahila & Kyttä, 2011, Kahila-Tani ym., 2019.), ja suunnittelijoilla on erilaisia syitä asukkaiden näkemysten kartoittamiseen. PPGIS-prosesseissa kerätty tieto on haastateltavien mukaan pehmeää, kovaa rekisteritietoa täydentävää tietoa. Pehmeän tiedon rikkaus on siinä, että kun se yhdistetään kovaan tietoon, kokemusten ja mielipiteiden lopputulokseen lisäämä kokonaisuus muodostaa uusia merkityksiä suunnittelulle. Pääasiassa suunnittelija siis hakee tietoa paikallisista arvostuksista ja kokemuksista. Suunnittelun eri tasoilla motivaatioiden ja tavoitteiden määrittäminen voi kuitenkin erota toisistaan. Osallistumisen tarkoituksen määrittäminen heti prosessin alussa on kuitenkin tärkeää, jotta sen toteutumista ajatellen voidaan valita oikeat menetelmät ja työkalut sekä arvioida tavoitteiden toteutumista (Eräranta ym., 2015).

Jaoin haastatteluissa esiin tulleet kyselyprosessien tavoitteet normatiivisiin ja pragmaattisiin motivaatioihin sekä luottamuksen rakentamiseen (kuva 13). Motivaatioiden määrittäminen syventyy kysymykseen siitä, kenen tuottama tieto on kulloinkin merkittävää (Bäcklund ym., 2017; Kahila, 2013) ja mitä osallistumisella tavoitellaan. Mielestäni myös prosessin alusta alkaen tulee määritellä, mitä osallistumiselta todella halutaan, jotta se voi onnistua täysinmääräisesti.

Kuva 11. Motivaatiot kyselyiden taustalla.

Suunnittelussa vaikuttavat usein normatiiviset motivaatiot sekä luottamuksen rakentaminen (Kahila-Tani ym., 2019), joka on erityisen tärkeää demokratian toteutumisen kannalta (Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Kahila-Tani ym., (2019) totesivat, että pragmaattisia motivaatioita tulisi korostaa enemmän osallistavampien päätösten aikaan saamiseksi (Kahila-Tani ym., 2019). Kyselyissäni korostuivat erilaiset pragmaattiset motivaatiot (kuva 13). Yleensä kyselyiden toteuttaminen oli sidoksissa kaikkiin erilaisiin motivaatioihin.

Asemakaavaprosessissa tarkastelemani kyselyn tarkoitus oli edistää vuoropuhelun kautta luottamuksen rakentamista asukkaiden ja suunnittelijoiden kesken. Lisäksi kyselyn tavoitteena oli laajemman ihmisjoukon tavoittaminen kuin perinteisillä menetelmillä, mikä voidaan nähdä normatiivisena tavoitteena. Tavoitteena saattoi myös olla tuen kartoittaminen suunnitelmille ja niiden läpiviennin helpottaminen. Malminkartanossa PPGIS-menetelmää hyödynnettiin suunnittelijoiden ja asukkaiden välisen luottamuksen rakentamisen välineenä. Kyselyllä haluttiin kartoittaa vastustusta hanketta kohtaan, rakentaa suhteita suunnittelualueelle sekä tuoda esiin asukkaiden ristiriitaisia näkemyksiä suunnitelmien edistämiseksi.

Kuten Malminkartanon tapauksessa, nykyisin konflikteja on kasvava määrä etenkin täydennysrakentamishankkeissa (Peltonen ym., 2006). Haastatteluissani oli havaittavissa, että PPGIS-menetelmällä pyrittiin vaikuttamaan asemaakaavoituksessa ilmenneisiin konflikteihin ja vastustukseen. Osallistumismenetelmää hyödyntämällä pyrittiin rakentamaan

luottamusta ja lisäämään suunnittelun legitimitettä. Konfliktien taustalla olivat eriävät intressit ja arvot, ja niiden ratkaisemiseen tarvitaan päätöksenteon legitimitettä eli kansalaisten hyväksyntää, joka vaatii avoimuutta ja luotettavuutta läpi kaavaprosessien (Peltonen ym., 2006). Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että luottamuksen rakentamisessa on kyseessä konfliktien vähentäminen (Puustinen, 2008). Aikainen osallistuminen ja vuorovaikutus ovat keskeisiä konfliktien vähentämisessä. Mielestäni konfliktit liittyvät myös olennaisesti kompromissien löytämiseen, sillä ne edellyttävät ristiriitojen purkamista.

Myös Kansallisen kaupunkipuistokyselyn tapauksessa oli viitteitä kaikista eri motivaatioista. Projektissa lähtökohdat olivat normatiiviset ja pragmaattiset, sillä prosessi lähti liikkeelle kansalaisten aloitteesta. Osallistumisessa haluttiin kerätä mahdollisimman paljon erilaisia näkemyksiä mahdollisimman hyvin asukkaiden näkemyksiä vastaavan suunnitelman toteuttamiseksi. Luottamuksen rakentaminen korostui siinä, että prosessiin osallistui kansanliike tasavertaisena jäsenenä.

Konkreettisemmassa aluesuunnittelussa motivaatiot olivat yhä pragmaattisempia. Kyselyillä tavoiteltiin parempaa suunnitelmaa juuri asukkailta saatujen näkemysten avulla. Asukkailta saadulla tiedolla myös perusteltiin suunnitteluehdotuksia.

Tarkastelemani kyselyt eroavat suunnittelun tason ja fokuksen suhteen, minkä vuoksi on mielenkiintoista nähdä, miten motivaatio muuttuu suunnittelun tarkentuessa. Konkreettisemmassa suunnittelussa korostuvat ennen kaikkea pragmaattiset motivaatiot eli vaikuttaminen suunnittelun lopputulokseen. Ylemmillä yleiskaava- ja asemakaavatasoilla suunnittelukysymykset eivät välttämättä ole riittävän konkreettisia siihen, että tuloksia voitaisiin hyödyntää suoraan lopputuloksessa. Näillä tasoilla korostuvatkin konfliktien hallinta, vuoropuhelu ja luottamuksen rakentaminen sekä yleispiirteisemmät ideat. Luottamuksen rakentamista ja vaikuttavuutta ajatellen, voisiko kyselyiden toteuttamiseen olla mahdollisuus asemakaavan jälkeisessä toteutussuunnittelussa ja sen seurannassa? Siinä missä on arvosteltu, etteivät asemakaavan havainnekuvat vastaa todellista kohdekohtaista suunnitelmaa ja lopputulosta, voitaisiinko tällä tasolla hyödyntää asukasosallistumiseen välitasoa?

Verkossa tapahtuvan osallistumisen on todettu edistävän läpinäkyvyyttä ja suunnitteludokumenttien saatavuutta kaavoitusprosessissa (Jankowski ym., 2019). Kaikki tarkastelemani kyselyt edistivät kaavoitushankkeiden läpinäkyvyyttä, sillä niiden yhteydessä tiedotettiin uusista hankkeista, niiden osallistumismahdollisuuksista ja aikataulusta sekä mahdollisesti myös jo toteutetuista suunnitelmista. Samasta syystä ne olivat myös molemminpuolisen oppimisen työkaluja, sillä suunnittelijat tiedottavat suunnitteluhankkeista ja osalliset kertoivat niistä näkemyksiään.

Haastatteluissani läpinäkyvyyttä edistettiin myös keskustelemalla ja esittelemällä kyselyiden tuloksia työpajoissa, julkaisemalla ne avoimena aineistona ja tulokset koosteina nettisivuilla. Viestinnän merkitys ja tiedon jakaminen olivat haastateltavien mielestä osa kyselyiden onnistuneisuutta. Haastatteluissani läpinäkyvyys kytkeytyi myös vahvasti vaikuttavuuteen. Näen läpinäkyvyyden sekä normatiivisena että pragmaattisena motivaationa ja luottamuksen rakentamisena. Normatiivisuus korostuu tiedon tasavertaisessa jakamisessa, pragmaattisuus näkyy siinä, että edistetään uusien menetelmien käyttöönottoa viestimällä niistä ja niiden tuloksista. Läpinäkyvyys taas lisää luottamusta ja reilua osallistamisprosessissa.

Kun katsotaan tarkemmin, minkälaisia motivaatioita suunnittelijat odottavat asukkailta, tuloksena on usein oman edun puolustaminen (Puustinen, 2006). Jankowski ym. (2019) kuitenkin toteaa, ettei hänen tutkimuksessaan nettipohjaisia applikaatioita käytetty poliittisen agendan edistämiseen vaan ne pystyivät vaalimaan suunnitteluprosessin läpinäkyvyyttä ja parantamaan tiedon vaihtoa suunnittelijoiden ja asukkaiden välillä.

Jankowskin ym. (2019) toteuttamassa tutkimuksessa osallistavilla karttamenetelmillä oli ollut vaikutusta suunnitelmien sisältöön, ne olivat parantaneet suunnittelijoiden ja asukkaiden välistä kommunikaatiota, lisänneet läpinäkyvyyttä ja vahvistaneet asukkaiden tuottaman palautteen legitimitettä. Kuten myös omissa haastatteluissani korostui, monet tuloksista olivat suunnittelijoiden tiedossa jo entuudestaan (Jankowski ym., 2019).

Kyselyjen ajoitus liittyy vahvasti niiltä toivottuihin tavoitteisiin ja tavoitteiden toteutumiseen. Ajoitus määrittelee, kuinka konkreettisia tuloksia kyselyltä saadaan ja miten niitä voidaan hyödyntää suunnitteluprosessissa. Haastateltavani korostivat ajoituksen tarkoituksenmukaisuutta ja osallistumisen aikaista järjestämisestä. Myös Brown & Chin (2013) pitävät osallistumisen järjestämistä tärkeänä heti, kun arvopäätöksiä aletaan tehdä, sillä tässä vaiheessa osallistumisella on suurimmat mahdollisuudet vaikuttaa koko suunnitteluprosessiin. Aikainen osallistuminen kytkeytyy siten vahvasti myös tuotetun tiedon vaikuttavuuteen.

Osallistumisen haasteeksi on kuitenkin mainittu eriävät näkemykset suunnittelun aloittamisesta (Bäcklund ym., 2017). Tämä linkittyy paljolti aikaisen osallistumisen arviointikriteeriin ja sitä voidaan lähestyä Kytän & Kahilan (2017) taulukon avulla, jossa kuvataan, miten PPGIS-menetelmiä voidaan hyödyntää suunnittelun eri vaiheissa. Taulukossa suunnittelun aloitusvaihe jakautuu aikaiseen aloitusvaiheeseen ja todelliseen aloitusvaiheeseen. Tarkastelemani kyselyt oli usein toteutettu suunnittelun aikaisessa vaiheessa, ennen kaavahankkeiden käynnistymistä joko Kytän & Kahilan (2017) määrittelemässä varhaisessa aloitusvaiheessa tai todellisessa aloitusvaiheessa. Varhaista aloitusvaihetta tukivat kysymysten muotoilut, joissa pyrittiin tuomaan esiin ympäristön tärkeitä elementtejä esimerkiksi kauniita paikkoja tai tuntemattomia helmiä Kansallisen kaupunkipuistokyselyssä. Tällaiset hyvin yleiset kysymykset saattoivat vaikuttaa tulevien hankkeiden käynnistymiseen, tosin myös tukea jo olemassa olevia hankkeita. Osa kyselyistä taas tuki ja täydensi aloitetun projektin aineistoja, lisäsi ymmärrystä ja testasi suunnittelijoiden näkemyksiä. Kansallisen kaupunkipuiston kyselyssä tällainen kysymys oli esimerkiksi kysymys kansallisen kaupunkipuiston rajoista. Arviointivaihetta taas tukivat esimerkiksi Jalan kaupungilla -kyselyn kysymykset siitä, kuinka onnistuneiksi jalankulkua edistävät projektit koettiin. Yksittäinen kysely saattoi koostua suunnittelun eri vaiheita tukevista kysymyksistä ja linkittyä jopa erilaisiin aloitusvaiheisiin.

Mielestäni kyselyt toteuttivat hyvin aikaisen osallistumisen tavoitetta, ja osa niistä onnistui jopa vastaamaan varhaisen aloitusvaiheen tavoitteisiin. Kyselyiden hyödyntämistä monissa suunnittelun vaiheissa ei kuitenkaan näissä projekteissa ollut hyödynnetty.

Brown & Chinin (2013) mukaan osallistumisen tuloksilla pitäisi olla vaikutusta päätöksentekoon. Vaikuttavuutta on kuitenkin vaikea tulkita ja määritellä, koska se ei ole mitattavissa kuten nopeus tai matkan pituus. Sitä voidaan myös lähestyä monista eri näkökulmista, esimerkiksi vaikuttavaa kenen tai minkä ryhmän näkökulmasta? Tarkoitetaanko tulosten vai prosessin vaikuttavuutta (Rowe & Frewer, 2004)? Reed ym. (2018) kirjoittavatkin että osallistumisen tehokkuus (effectiveness) on riippuvaista valtasuhteista, osallistujien arvoista ja

siitä, mitä tietoa he pitävät tärkeänä. Kahila-Tani ym. (2019) nostavat vaikuttavuuden edellytyksiksi datan käytettävyyden, laajan osallisjoukon tavoittamisen ja tyytyväisyyden työkalun käyttöön.

Vaikuttavuus ja vaikuttaminen päätöksiin nousee usein esiin, sillä se on monesti kansalaisten tavoite osallistumiselle. Vaikuttavuus myös korostuu kaikissa arviointikriteereissä. Puhuvatko suunnittelijat ja kansalaiset kuitenkin samalla kielellä puhuessaan vaikuttavuudesta. Suunnittelijat sanovat, että kyselyt ovat tärkeitä, ja niissä esiin tulevalla tiedolla on vaikutusta, se vahvistaa suunnittelijan näkemyksiä tai tuo uusia hyviä ideoita keskusteluun. Asukkaille vaikuttavuus on ennen kaikkea tulosten vaikutuksia suunnittelun lopputuotteeseen. Lisäksi oman tulkintani mukaan vaikuttavuus tarkoittaa tiedon integroimista osaksi suunnitteluprosessia.

Vaikuttavuuden määritelmä ei tässäkään tilanteessa ole yksiselitteinen. Suunnittelijat voivat hakea tuloksilta yksittäisiä hyviä ideoita tai kollektiivista mielipidettä, asukas taas saattaa ajatella juuri oman näkemyksensä näkymistä suunnittelun lopputuloksissa. Todellisuudessa suunnittelijat myös näkevät suunnittelun erilaisten näkökulmien ja reunaehtojen kokoelmana, jossa kaikkea ei voi tuoda näkyväksi lopullisissa suunnitelmissa. Suunnittelussa on huomioitava useita erilaisia näkökulmia, joista asukkaiden näkemykset ovat yksi näkökulma. Kuinka paljon kaavoittamalla saadaan uusia asuntoja? Miten uusien asukkaiden tarpeet saadaan huomioitua parhaiten? Miten kaupungin tiivistymisellä ehkäistään autoriippuvaisten alueiden syntyä kehyskunnissa? Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kaikkia erilaisia näkökulmia olisi punnittu suunnitteluprosessin aikana. Asukkaalle se, että hänen näkemyksensä eivät konkreettisesti näy suunnitelmissa, saattaa kuitenkin näyttäytyä niin, että hänen esittämillään näkökulmilla ei ole vaikutusta lopputulokseen.

Vaikuttavuus käsitteenä on mielestäni siten harhaanjohtava. Jotta kaikki puhuisivat samalla kielellä, vaikuttavuus tulisi määritellä läpinäkyvyytenä meneillään olevista päätöksistä, erilaisen tiedon käytöstä tai käyttämättömyydestä suunnittelun tukena sekä selvityksenä, minäkälaisista reunaehdoista koostettu summa suunnittelun tulos todella on. Brown & Chinin (2013) arviointikriteeri, jossa kommunikoidaan vaikutuksista päätöksiin, kuvaisi tätä parhaiten. Vaikuttavuuden pitäisi olla viestimistä nyt ja pitkälle tulevaisuuteen asukkaiden kielellä siitä, mitä on tehty, miksi on tehty ja milloin tehdään.

Haastatteluissani yhtä suunnittelijaa kiinnosti isojen projektialueiden kaavojen jo toteutettua alueen rakentamisen seuranta ja jälkikäteisarviointi karttakyselyiden avulla. Hänen mielestään olisi tärkeä tutkia alueen kehittämisen onnistuneisuutta, ja mitä positiivisia vaikutuksia suunnittelulla on ollut. Näkyvätkö asukkaiden ajatukset alueella tapahtuneessa muutoksessa?

Viestimällä voidaan selittää, mitkä tekijät vaikuttavat valintoihin, ja mitkä ovat taustalla vaikuttavat tavoitteet? Sidosryhmät, osalliset ja heidän tietonsa pitää tehdä näkyväksi ja tuoda yhteen, ei vain erillisinä raporteina, vaan yhteenvetona erilaisista näkökulmista ja niiden painoarvoista. Eri toimijat asukkaista, päättäjiin ja eri alojen asiantuntijoihin pitää myös saada keskustelemaan keskenään, jotta näkökulmat välittyvät eri osapuolille (Staffans, 2012). Oma näkemykseni on, että viestintä ja läpinäkyvyys mahdollistavat vaikuttavuuden toteutumisen. Vaikuttavuus on kyselyiden kohdalla läpinäkyvyyttä ratkaisusta ja niihin johdaneista syy- seuraussuhteista. Näin ollen on tärkeää reagoida haastateltavien huoleen

viestinnän resurssien vähenemisestä, sillä viestinnän ammattilaiset pitkälti mahdollistavat läpinäkyvyyden.

Vaikuttavuuteen oman haasteensa tuo myös suunnittelun poliittisuus. Suunnittelu ei myöskään ole arvovapaata kuten eivät suunnittelijan tai osallisenkaan näkemykset. Päätöksiä ohjaavat suunnittelijan omat näkemykset, ylemmän tason kaavoitus, kaupungin strategiat, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja jopa EU:n tavoitteet.

Haasteena läpinäkyvyyden ja siten määrittelemäni vaikuttavuuden toteutumiselle on myös haastatteluissa ja Kahila-Tani ym. (2016) tutkimuksessa ilmi tullut suunnittelun pitkä aikajänne. Juuri sen vuoksi viestinnän rooli korostuu. Nykyisin viestiminen on monipuolisempaa kuin ennen, sillä sosiaalisen median aikana viestintäkanavien määrä on kasvanut ja mahdollistaa myös tiedotuksen osallistumismahdollisuuksista. Suunnittelijat eivät voi myöskään olettaa, että osalliset ymmärtäisivät kaavoitusta ja osallistumisen kulkua ja osallistumisen oikeaa ajoittumista ylipäänsä ilman, että saavat siitä tietoa ja oppeja.

Sanoisin, että näkemykseni kiteytyy osallistumisen motivaatioihin. On normatiivisia, pragmaattisia motivaatioita ja luottamuksen rakentamista (Reed ym., 2018). Jos tavoitteet eivät kohtaa asukkaiden ja suunnittelijoiden kesken, ei osallistuminen voi täysipainoisesti onnistua. Vaikuttavuus tarkoittaa tavoitteiden toteutumista, ja ennen kaikkea läpinäkyvyyttä keskustella ja viestiä päätöksistä. Kaikki myös kiteytyy sekä suunnittelijoiden että asukkaiden asenteisiin ja prosessin avoimuuteen. Mielestäni myös kaikki vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteerit pyrkivät edistämään vaikuttavuuden toteutumista. Jotta vaikuttavuus voi toteutua, tulee kaikkia kriteerejä arvioida prosessin kuluessa ja sen päättyessä. Näin myös tulevaisuudessa menetelmä voi edistää yhä paremmin vaikuttavuutta.

Useissa organisaatioissa pohdintaa on aiheuttanut, miten erilaisten metodien kirjo saadaan liitettyä paremmin osaksi suunnittelun tietopohjaa. Ongelmana ovat olleet haastatteluissakin mainittu tiedon löytämisen vaikeus ja hajanaisuus. Kaikki tieto ei välity eteenpäin ja raakadataa ei tallenneta kaikkien helposti saataville. Kuten haastatteluissakin kävi ilmi, tietomallit ovat seuraava kehityssuunta tiedon hyödynnettävyyden, arvioinnin ja seurannan edistämisessä. Koko kaavaprosessin kannalta ne edistävät tiedon saatavuutta, julkisen keskustelun avoimuutta ja tasavertaisia mahdollisuuksia ajaa omaa etuaan suunnitteluprosessissa. (Ekroos ym., 2018.) Staffans (2012) ehdottaa myös laajemmin koko kaavoituksen tasolla yhteisen tietoympäristön perustamista, johon voidaan tuoda eri tietolähteistä eriluonteista tietoa. Näin tieto säilyisi ja erilliset projektit muodostuisivat laajemman prosessin osaksi.

Helsingin kaupungin tavoitteena on muodostaa kyselyille yhtenäinen tietokanta, jonka avulla suunnittelijat pystyisivät hyödyntämään jo olemassa olevaa kyselyaineistoa uusissa projekteissa ja suunnittelemaan uusia kyselyitä. Tietopankki edustaisi Staffansin (2004) kuvailemaa yhteistä tietoympäristöä erilaisille lähtötiedoille, sillä se suunniteltaisiin olemassa olevien lähtöaineistojen kanssa saman karttapalvelun päälle. Tietopankki helpottaisi suunnittelijoiden työtä ja edistäisi PPGIS-menetelmän kehittymistä osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmäksi.

Kahila-Tani ym. (2016) tutkimuksessa suunnittelijat olivat sitä mieltä, ettei PPGIS-menetelmällä tuotettua tietoa ollut hyödynnetty tarpeeksi, vaikka sitä arvostettiin. Suunnittelijat muun muassa kokivat, että tietoa oli vaikeaa hyödyntää (Kahila-Tani ym., 2016). Haastatteluissani konkreettinen hyöty suunnittelulle etenkin asemakaavaprosessissa saattoi myös olla

vaikkeasti ennakoitavissa ennen tulosten analysointia ja asemakaavaprosessien aloittamista. Tästä päästäänkin siihen, että PPGIS-projekteissa kartoitetut näkemykset ja ehdotukset voivat olla liian tarkkoja ja yksityiskohtaisia hyödyntää esimerkiksi yleiskaavatasoisessa suunnittelussa. Jankowski ym. (2019) esimerkiksi nosti esiin, etteivät ideat usein sovellu kyseessä olleelle suunnittelun tasolle. Silti niitä voidaan hyödyntää muilla suunnittelun tasoilla (Jankowski ym., 2019). Jos yhdessä kyselyssä kerätty aineisto on liian yksityiskohtaista, sen hyödyntäminen muissa, mahdollisesti saman alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on hyvin mahdollista. Tämän vuoksi tiedon keräämiseen tarkoitettut tietopankit ovat erityisen tärkeitä.

9.2 Reflektio ja jatkotutkimus

Alkuperäinen ja myös toteutunut tavoitteeni diplomityölleni oli tutkia PPGIS-menettelmien, erityisesti Maptionnaire-sovelluksen hyödyntämistä osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmänä. Halusin arvioida kyselyprosessia kolmesta näkökulmasta (kuva 14). Ensimmäisenä olivat toteuttamiseen johtaneet tavoitteet, seuraavana analyysimenetelmät sekä niiden linkittyminen ja vastaaminen toivottuihin tavoitteisiin. Kolmantena olivat kyselyn vaikutukset suunnitteluun. Miten tietoa hyödynnettiin ja tiesivätkö suunnittelijat alusta alkaen, mitä he halusivat kyselyillä saavuttaa?

Kuva 12. Tutkimukseni alkuperäinen kolmiosainen rakenne, jossa painotettiin tavoitteita, analyysiä ja vaikutuksia suunnittelulle.

Halusin tarkastella kolmen näkökulman toteutumista eri vaiheissa olevien kyselyiden kautta. Tavoitteiden tarkastelu olisi liittynyt etenkin Jalan kaupungilla -kyselyyn, analyysivaihe kansallisen kaupunkipuiston kyselyyn ja hyödyntämisen näkökulmat Millainen Maltsu? -kyselyyn. Erityisesti halusin painottaa kyselyiden analysoimisessa käytettyjä menetelmiä, sillä uskoin niiden liittyvän vahvasti sekä tavoitteisiin että kyselyltä toivottuihin lopputuloksiin. Kyselyt olivat tutkimukseni aloitusvaiheessa hyvin eri vaiheissa, mikä oli syynä eri näkökulmien tarkasteluun.

Työn lopputuloksena oli tarkoitus arvioida kyselyntekoprosesseja pohtimalla, kysyttiinkö oikeat kysymykset, olivatko tavoitteet selkeät ja mitä kyselyillä saavutettiin. Mitä olisi pitänyt tehdä toisin, jotta tietoa olisi voinut hyödyntää paremmin? Alun perin oletin analyysimenettelmien olevan tärkeässä roolissa vaikutusten toteutumisen kannalta. (kuva 15)

Lopputuloksena työni näyttää paljolti samalta kuin työn tavoitteiden asettamisvaiheessa. Huomasin esimerkiksi, että jo toteutetut kyselyt pystyvät vastaamaan laajemmalla skaalalla asettamiini kysymyksiin. Lisäsin myös mukaan Herttoniemen visiokyselyn, josta en ollut tietoinen seminaariesitykseni laadinnan aikaan.

Kuva 15. Tutkimuksen avulla haluttiin arvioida kyselyprosessia, jotta se mahdollistaisi oppimisen.

Kyselyprosessin arvioinnin välineeksi nostin vuorovaikutteisen suunnittelun arviointikriteerit. Niistä etenkin tavoitteiden asettaminen, aikainen osallistuminen, läpinäkyvyys ja vaikuttavuus korostuivat työssäni. En ulkopuolisena henkilönä suoranaisesti arvioi kyselyiden onnistuneisuutta kuten alun perin ajattelin, vaan tuon esiin eri arviointikriteereiden osa-alueilla esiin nousseita asioita ja tavoitteita. Suunnittelijat pystyvät itse kokonaisvaltaisemmin arvioimaan kyselyiden koko laatimisprosessia, kun prosessit edistyvät. Tämän vuoksi arviointikriteeristöön on myös sisällytetty kuhunkin kriteeriin liittyviä tapoja arvioida sen toteutumista.

Alkuperäisessä suunnitelmassani analyysimenetelmät olivat tärkeässä roolissa kyselyiden juurtumisessa suunnitteluprosessin osaksi ja tavoitteeni oli tarkastella tutkimuksessa ja suunnitteluorganisaatioissa käytettyjä PPGIS-aineiston analyysimenetelmiä. Diplomityöni painotti lopulta menetelmiä enemmän kyselyprosessia kokonaisuudessaan ja sen vaikuttavuutta, enkä pystynyt toteuttamaan aikomaani kirjallisuuskatsausta työn puitteissa. Erilaisien analyysimenetelmien yhteen kokoaminen ja niiden mahdollisuuksien esiin tuominen helpottaisi suunnitteluorganisaatioiden työtä hyödyntää aineistoa. Se myös antaisi suunnittelijoille paremman käsityksen kerätyn tiedon mahdollisuuksista ja selkiyttäisi tavoitteiden asettamista. Olenkin sitä mieltä, että erilaisten analyysimenetelmien tuominen yleiseen tietoon linkittää kyselyt vielä paremmin niiltä toivottuihin tavoitteisiin ja tavoitteiden toteutumiseen, etenkin paikkatietoa vähemmän tuntevien suunnittelijoiden avuksi. Uskon kuitenkin, että jos työssä on mukana ammattitaitoinen analysoija, vaikutuksista päätöksentekoon kommunikoidaan ahkerasti ja prosessia arvioidaan tulevaisuudessa systemaattisesti arviointikriteereiden kautta, kyselyt pystyvät integroitumaan yhä paremmin osallistuvan suunnittelun tukijärjestelmiksi. Tämä olisi kuitenkin hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Tulevassa tutkimuksessa on tärkeää yhdistää kyselyt ja koko vuorovaikutusprosessi toisiinsa ja tutkia näitä kokonaisuutena koko prosessin läpinäkyvyyden, osallisten ja suunnittelijoiden tyytyväisyyden, vaikuttavuuden ja muiden aspektien näkökulmasta. Myös jos tulkitaan vaikuttavuutta tuloksista viestimisenä, voitaisiin seurata suunnittelijoiden suhtautumisen muutoksia.

Maankäyttö ja rakennuslain uudistuksen tullessa voimaan ja siirtymäajan loputtua olisi myös kiinnostava tutkia lainsäädännön muutoksien vaikutusta osallistumiseen. Tällä hetkellä tavoitteena on, että osallistumisprosessia kehitettäisiin etenkin sen alkupäässä yksittäisen kaavaprosessin ulkopuolella. Kaavoituskatsaus julkaistaisiin kerran vuodessa ja sitä sekä tietoa kaavoitusaloitteista ylläpidettäisiin jatkuvasti. Jo tässä vaiheessa osalliset voisivat myös esittää mielipiteitä (Irjala, 2019.) Nykyisellään PPGIS-menetelmillä pyritään selvittämään asukkaiden arjen kokemuksia ja yleisiä näkemyksiä kuten kauniita ja merkityksellisiä paikkoja, arjessa käytettyjä reittejä tai turvattomiksi koettuja paikkoja. Tämänkaltainen osallistuminen ei ole pakollista osallistumisprosessissa. Se ei myöskään sisälly välttämättä yksittäiseen kaavahankkeeseen vaan voi koskea useita eri hankkeita. PPGIS-osallistumisen toteuttaminen varhain ennen kaavaprosessin alkua, esimerkiksi laajemman kaavahankekokonaisuuden käynnistyessä ei siten sisälly nykyisellään kaavaprosessia yleisesti kuvaavaan kaavioon (kaavio löytyy osiosta Lakisääteinen osallistuminen). Tutkimuksen kannalta olisikin kiinnostavaa tutkia, vaikuttavatko lainsäädännön muutokset PPGIS-menetelmän käyttöön, ja jos vaikuttavat niin miten.

Myös kyselyissä tuotetun tiedon käyttöä suunnitteluprosessissa voitaisiin tutkia tarkemmin ja sitä minkälaisen roolin kyselyt ottavat suunnitteluorganisaatioissa menetelmien kehityksessä. On myös kiinnostava seurata, muuttuuko niiden rooli ja suunnittelijoiden suhtautuminen niiden käyttöön.

9.3 Johtopäätökset

PPGIS-menetelmät ovat juurtumassa osaksi vuorovaikutteisia suunnitteluprosesseja Helsingin kaupunkiympäristön toimialalla. Menetelmän kautta kerättyä tietoa arvostetaan, sitä hyödynnetään ja sillä on huomattu olevan monia osallisuutta edistäviä vaikutuksia.

Olen tutkinut työssäni erityisesti PPGIS-menetelmän käytön toteutumista vuorovaikutteisen suunnittelun tavoitteista koostamani arviointikriteeristön avulla. Osallistumisen kannalta erityisen tärkeää on tunnistaa kyselyn tavoitteet vuorovaikutteisen suunnittelun kannalta ja tehdä ne näkyviksi koko suunnitteluprosessin ajan. Tavoitteiden toteutuneisuuden arviointi on myös tärkeää. Prosessien toimivuutta, johdonmukaistamalla tiedon keruuta ja tallentamista jatkokäyttöä varten sekä oppimalla vanhoista kyselyistä voidaan kehittää menetelmän hyödyntämistä.

Erityisen tärkeänä näkökulmana kyselyiden hyödyntämiseen ja tavoitteiden toteutumiseen liittyy tuotetun tiedon vaikuttavuus, eli hyödyntäminen suunnitteluprosessissa. Muut kriteerit aikaisesta osallistumisesta luottamuksen rakentamiseen täydentävät vaikuttavuuden toteutumista. Usein asukkaiden motivaatiot osallistumiselle voivat poiketa suunnittelijoiden motivaatioista. Asukkaita kiinnostaa ennen kaikkea tiedon vaikuttavuus, ja se voi tarkoittaa heille eri asiaa kuin suunnittelijoille. Mielestäni tekemällä kysely- ja osallistumisprosessin suunnittelijoiden tavoitteet näkyviksi ja viestimällä niistä, sekä korostamalla suunnitteluprosessin tulosten ja niihin päätyminen läpinäkyvyyttä ja viestintää pitkälle tulevaisuuteen, suunnittelijat voivat edistää myös osallisten tyytyväisyyttä suunnitteluprosessiin. Vaikuttavuudesta kommunikoidisella voitaisiin siten mielestäni edistää tyytyväisyyttä osallistumiseen. Nyt meneillään olevan maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen tavoitteena on lisätä suunnittelun läpinäkyvyyttä ja avoimuutta (Ekroos ym., 2018). Ehkä tätä kautta voidaan myös lisätä osallistumisen vaikuttavuutta.

Lähdeluettelo

- Aarhus Convention. (1998). *Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters*. Aarhus, Denmark.
- Afzalan, N., & Muller, B. (2018). Online Participatory Technologies: Opportunities and Challenges for Enriching Participatory Planning. *Journal of the American Planning Association*, 84(2), 162–177. <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1434010>
- Anttiroiko, A.-V. (2012). Urban Planning 2.0. *International Journal of E-Planning Research*, 1(1), 16–30. <https://doi.org/10.4018/ijepr.2012010103>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Bäcklund, P. (2007). *Tietämisen politiikka: Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. Helsingin yliopisto. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bäcklund, P., & Mäntysalo, R. (2009). Yhdyskuntasuunnittelun teorioiden kehitys ja asukkaiden osalustumisen tarkoitus. *Terra*, 121(1), 19–31.
- Bäcklund, P., & Mäntysalo, R. (2010). Agonism and institutional ambiguity: Ideas on democracy and the role of participation in the development of planning theory and practice – the case of Finland. <https://doi.org/10.1177/1473095210373684>
- Batty, M. (2007). Planning Support Systems: Progress, Predictions and Speculations on the Shape of Things to Come. *Paper presented to the seminar on Planning Support Systems for Urban and Regional Analysis*, 44(0), 0–25. <https://doi.org/10.1103/PhysRevE.78.016110>
- Beierle, T. C. (1999). Goals To Evaluate Public Participation in Environmental. *Policy Studies Review*, 16(3–4), 75–103. <https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.1999.tb00879.x>
- Brail, R. ., & Klosterman, R. E. (2001). *Planning Support Systems: Integrating Geographic Information Systems, Models and Visualization Tools*. Redlands, CA: ESRI PRESS.
- Bransford, John, D., Brown, Ann, L., & Cocking, Rodney, R. (2004). *Brain, Mind, Experience, and School*. (D. Bransford, John, L. Brown, Ann, & R. Cocking, Rodney, Toim.), *Committee on Developments in the Science of Learning*. Washington D.C.: National Academy Press.
- Brömmelstroet, M. (2013). Performance of Planning Support Systems What is it , and how do we report on it? *Computers, Environment and Urban Systems*, 41, 299–308. <https://doi.org/10.1016/j.compenvurbsys.2012.07.004>
- Brömmelstroet, M. Te, & Schrijnen, P. M. (2010). From planning support systems to mediated planning support : a structured dialogue to overcome the implementation gap. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 37, 3–21. <https://doi.org/10.1068/b35019>
- Brown, G. (2012a). An empirical evaluation of the spatial accuracy of public participation GIS (PPGIS) data. *Applied Geography*, 34, 289–294. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2011.12.004>
- Brown, G. (2012b). Public Participation GIS (PPGIS) for Regional and Environmental Planning: Reflections on a Decade of Empirical Research. *Journal of the Urban and Regional Information Systems Association (URISA)*, 24(2), 7–18. <https://doi.org/10.1068/b2751t>
- Brown, G. (2015). Engaging the wisdom of crowds and public judgement for land use planning using public participation geographic information systems. *Australian Planner*, 52(3), 199–209. <https://doi.org/10.1080/07293682.2015.1034147>
- Brown, G., & Chin, S. Y. W. (2013). Assessing the Effectiveness of Public Participation in Neighbourhood Planning. *Planning Practice and Research*, 28(5), 563–588. <https://doi.org/10.1080/02697459.2013.820037>

- Brown, G., & Kyttä, M. (2014). Key issues and research priorities for public participation GIS (PPGIS): A synthesis based on empirical research. *Applied Geography*, *46*, 126–136. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2013.11.004>
- Brown, G., & Raymond, C. M. (2014). Methods for identifying land use conflict potential using participatory mapping. *Landscape and Urban Planning*, *122*, 196–208. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2013.11.007>
- Bryson, J. M., Quick, K. S., & Crosby, B. C. (2012). Designing Public Participation Processes. *Public Administration Review*, *73*(1), 23–34. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2012.02678.x.Designing>
- Carver, S., Evans, A., Kingston, R., & Turton, I. (2001). Public participation, GIS, and cyberdemocracy: Evaluating on-line spatial decision support systems. *Environment and Planning B: Planning and Design*, *28*(6), 907–921. <https://doi.org/10.1068/b2751t>
- Christensen, K. S. (2015). Both Process and Outcome Are Essential to Planning. *Journal of Planning Education and Research*, *35*(2), 188–198. <https://doi.org/10.1177/0739456X14566277>
- Chun, S. A., & Cho, J. S. (2012). E-participation and transparent policy decision making. *Information Polity*, *17*(2), 129–145. <https://doi.org/10.3233/IP-2012-0273>
- Corburn, J. (2003). Bringing Local Knowledge into Environmental Decision Making Improving Urban Planning for. *Sage Urban Studies Abstracts*, *32*(2), 420–433. <https://doi.org/10.1177/0739456X03253694>
- Davidoff, P. (1965). Advocacy and Pluralism in Planning. *Journal of the American Institute of Planners*, *31*(4), 331–338. <https://doi.org/10.1002/9781119084679.ch21>
- Ekroos, A., Katajamäki, H., Kinnunen, H., Lehtovuori, P., & Staffans, A. (2018). *Maankäytön ja rakentamisen ohjauksen uudistaminen* (Ympäristöm). Noudettu osoitteesta http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160553/YMra_7_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Eräranta, S., Kahila-Tani, M., & Nummi-Sund, P. (2015). Web-based Public Participation in Urban Planning Competitions. *International Journal of E-Planning Research*, *4*(1), 1–18.
- Ertio, T. (2015). Participatory Apps for Urban Planning-Space for Improvement. *Planning, Practice & Research*, *30*(3), 303–321. <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1052942>
- Faehnle, M. (2014). *Collaborative planning of urban green infrastructure – need, quality, evaluation, and design*. University of Helsinki.
- Faehnle, M., Bäcklund, P., Tyrväinen, L., Niemelä, J., & Yli-Pelkonen, V. (2014). How can residents' experiences inform planning of urban green infrastructure? Case Finland. *Landscape and Urban Planning*, *130*(1), 171–183. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.07.012>
- Faehnle, M., & Tyrväinen, L. (2013). A framework for evaluating and designing collaborative planning. *Land Use Policy*, *34*, 332–341. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2013.04.006>
- Falco, E., & Kleinhans, R. (2018). Digital Participatory Platforms for Co- Production in Urban Development :, *7*(3), 52–79. <https://doi.org/10.4018/IJEPR.2018070105>
- Fazey, I., Fazey, J. A., Salisbury, J. G., Lindenmayer, D. B., & Dovers, S. (2006). The nature and role of experiential knowledge for environmental conservation. *Environmental Conservation*, *33*(1), 1–10. <https://doi.org/10.1017/S037689290600275X>
- Fazey, I., Proust, K., Newell, B., Johnson, B., & Fazey, J. A. (2006). Eliciting the implicit knowledge and perceptions of on-ground conservation managers of the Macquarie

- Marshes. *Ecology and Society*, 11(1), 25. <https://doi.org/10.5751/ES-01665-110125>
- Forester, J. (1998). Rationality, dialogue and learning: What community and environmental mediators can teach us about the practice of civil society. Teoksessa J. Friedmann & M. Douglass (Toim.), *Cities for citizens: Planning and the rise of civil society in a global age* (ss. 213–225). Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Friedmann, J. (1973). *Retracking America. A theory of transactive planning*. New York: Anchor Press / Doubleday.
- Ganapati, S. (2010). Using Geographic Information Systems to Increase Citizen Engagement E-Government / Technology Series Using Geographic Information Systems to Increase Citizen Engagement. *IBM Center for the Business of Government*, (June), 46. Noudettu osoitteesta <http://www.businessofgovernment.org/sites/default/files/GanapatiReport.pdf>
- Geertman, S. (2002). Participatory planning and GIS: A PSS to bridge the gap. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 29(1), 21–35. <https://doi.org/10.1068/b2760>
- Geertman, S., & Stillwell, J. (2004). Planning support systems: An inventory of current practice. *Computers, Environment and Urban Systems*, 28(4), 291–310. [https://doi.org/10.1016/S0198-9715\(03\)00024-3](https://doi.org/10.1016/S0198-9715(03)00024-3)
- Guyadeen, D., & Seasons, M. (2018). Evaluation Theory and Practice: Comparing Program Evaluation and Evaluation in Planning. *Journal of Planning Education and Research*, 38(1), 98–110. <https://doi.org/10.1177/0739456X16675930>
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action: Vol 1: Reason and the rationalization of society*. London: Polity Press.
- Haklay, M., Jankowski, P., & Zwolinski, Z. (2018). Selected Modern Methods and Tools for Public Participation in Urban Planning - A Review, 37(3), 127–149.
- Halvorsen, K. E. (2001). Assessing Public Participation Techniques for Comfort, Convenience, Satisfaction, and Deliberation, 28(2), 179–186. <https://doi.org/10.1007/s002670010216>
- Harris, B., & Batty, M. (1992). *Locational Models, Geographic Information, and Planning Support Systems. NCGIA Technical Reports* (Vsk. 92–1). UC Santa Barbara.
- Harris, T., & Weiner, D. (1998). Empowerment, Marginalization, and "Community-integrated" GIS. *Cartography and Geographic Information Systems*, 25(2), 67–76.
- Healey, P. (1993). Planning Through Debate: The Communicative Turn in Planning Theory. Teoksessa F. Fischer & J. Forester (Toim.), *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning* (ss. 233–253). London: Duke University Press. Noudettu osoitteesta <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.461.6827&rep=rep1&type=pdf#page=242>
- Healey, P. (1997). *Collaborative planning. Shaping places in fragmented societies*. Hampshire and London: McMillan Press.
- Helsingin kaupunki. (2017a). Millainen maltsu? Noudettu osoitteesta https://www.hel.fi/hel2/Ksv/liitteet/2017_asukastilaisuudet/Malminkartano_kyselyn_vastaukset_Li.pdf
- Helsingin kaupunki. (2017b). Yhteenveto Helsingin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen vaikutuksia ja rajuus-vaihtoehtoja käsitelleestä verkkokeskustelusta. Noudettu osoitteesta <https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/asuminen-jaymparisto/luonto/verkkokeskustelun-yhteenveto-071118.pdf>)
- Helsingin kaupunki. (2018a). Kaavoituksen kulku ja osallistuminen. Noudettu 25. elokuuta 2019, osoitteesta <https://www.hel.fi/Helsinki/fi/asuminen-jaymparisto/kaavoitus/osallistuminen/>
- Helsingin kaupunki. (2018b). Kansallinen kaupunkipuisto -työpajat. Noudettu 7. huhtikuuta

- 2019, osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/luonto-ja-viheralueet/puistot/kaupunkipuisto/Tyopajat/>
- Heng, M. S. H., & de Moor, A. (2003). Practice on the Internet. *Information Systems Journal*, 331–352.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Horelli, L. (2002). A methodology of participatory planning. Teoksessa R. . Bechtel & A. Churchman (Toim.), *Handbook of Environmental Psychology*. (ss. 607–628). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Horelli, Liisa. (2006). Environmental human-friendliness as a contextual determinant for quality of life. *Revue europeenne de psychologie appliquee*, 56(1), 15–22. <https://doi.org/10.1016/j.erap.2005.02.012>
- Horelli, Liisa, Saad-Sulonen, J., Wallin, S., & Botero, A. (2015). When Self-Organization Intersects with Urban Planning: Two Cases from Helsinki. *Planning Practice and Research*, 30(3), 286–302. <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1052941>
- Innes, J. E. (2004). Consensus building: Clarifications for the critics. *Planning Theory*, 3(1), 5–20.
- Innes, J. E., & Booher, D. E. (1999). Consensus building and complex adaptive systems: A framework for evaluating collaborative planning. *Journal of the American Planning Association*, 65(4), 412–423. <https://doi.org/10.1080/01944369908976071>
- Irjala, A. (2019). Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus. Alueidenkäytön neuvottelupäivät 8.-9.10.2019. Noudettu 27 lokakuuta 2019, osoitteesta <https://www.ym.fi/download/noname/%7BBBD8CFA8-A8EB-42AA-B37C-4E24A46660FB%7D/151226>
- Jankowski, P., Czepkiewicz, M., Młodkowski, M., Zwoliński, Z., & Wójcicki, M. (2019). Evaluating the scalability of public participation in urban land use planning: A comparison of Geoweb methods with face-to-face meetings. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 46(3), 511–533. <https://doi.org/10.1177/2399808317719709>
- Jankowski, P., Czepkiewicz, M., Zwolinski, Z., Kaczmarek, T., Mlodkowski, M., Bakowska-Waldmann, E., ... Walczak, D. (2019). Geoweb Methods for Public Participation in Urban Planning : Selected Cases from Poland : Volume Eight Geoweb Methods for Public Participation in Urban Planning : Selected Cases from Poland, (January), 249–269. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-04750-4>
- Jann, W., & Wegrich, K. (2006). Theories of the Policy Cycle. Teoksessa F. Fischer, G. J. Miller, & M. S. Sidney (Toim.), *Handbook of Public Policy Analysis* (ss. 43–62). CRC Press.
- Kahila-Tani, M., Broberg, A., Kytä, M., Tyger, T., Kahila-Tani, M., Broberg, A., ... Tyger, T. (2016). Let the Citizens Map — Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process Let the Citizens Map — Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process. *Planning Practice & Research*, 7459, 1–20. <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1104203>
- Kahila-Tani, M., & Kytä, M. (2017). Laajapohjaisella vuorovaikutuksella kohti vaikuttavaa osallistumista. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli, & H. Schulman (Toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä* (ss. 137–160). Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. <https://doi.org/10.1360/zd-2013-43-6-1064>
- Kahila-Tani, Maarit. (2015). *Reshaping the planning process using local experiences: Utilising PPGIS in participatory urban planning*. <https://doi.org/10.1007/s13280-010->

0065-9

- Kahila-Tani, Maarit, Kyttä, M., & Geertman, S. (2019). Does mapping improve public participation? Exploring the pros and cons of using PPGIS in urban planning practices, *186*(February), 1–21. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.02.019>
- Kahila, M. (2013). SoftGIS development process as a trading zone: challenges in implementing a participatory planning support system. *Urban Planning as a Trading Zone*, 75–94.
- Kahila, M., & Kyttä, M. (2009). SoftGIS as a Bridge-Builder in Collaborative Urban Planning, (January). <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-8951-0>
- Kanninen, V., & Bäcklund, P. (2017). Kansalaisosallistumisen institutionaaliset rajat? Teoksessa P Bäcklund, H. Häkli, & H. Schulman (Toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä* (ss. 16–33). Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kingston, R. (2007). Public Participation in Local Policy Decision-making: The Role of Web-based Mapping. *The Cartographic Journal*, *44*(2), 138–144. <https://doi.org/10.1179/000870407X213459>
- Knudsen, A. S., & Kahila, M. (2012). The role of Volunteered Geographic Information in participatory planning: Examples from Denmark and Finland, (21), 35–48.
- Kyttä, M. (2003). *Children in outdoor contexts Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness*. Helsinki University of Technology. Centre for Urban and Regional Studies, Espoo.
- Kyttä, M., Broberg, A., Tzoulas, T., & Snabb, K. (2013). Towards contextually sensitive urban densification: Location-based softGIS knowledge revealing perceived residential environmental quality. *Landscape and Urban Planning*, *113*, 30–46. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2013.01.008>
- Laurian, L., & Shaw, M. M. (2008). Evaluation of Public Participation. *Journal of Planning Education and Research*, *28*(3), 293–309. <https://doi.org/10.1177/0739456x08326532>
- Loukis, E. (2012). Evaluating eParticipation Projects and Lessons Learnt. Teoksessa Y. Charalabidis & S. Koussouris (Toim.), *Empowering Open and Collaborative Governance. Technologies and Methods for Online Citizen Engagement in Public Policy Making* (ss. 95–115). Berlin: Springer.
- Mäntysalo, R., Balducci, A., & Kangasoja, J. (2011). Planning Theory partisan mutual adjustment. *Planning Theory*, *10*(3), 257–272. <https://doi.org/10.1177/1473095210397147>
- Mapita Oy. (2018a). Jalan kaupungilla - miltä Helsinki tuntuu kävellessä? Kysely Helsingin kävelykeskustan kehittämisestä keväällä 2018 Yhteenveto kyselyn tuloksista. Noudettu 12. toukokuuta 2019, osoitteesta <https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/liikenne-ja-kartat/kavely/kavelyreittikysely-tulokset.pdf>
- Mapita Oy. (2018b). Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto? Noudettu 12. toukokuuta 2019, osoitteesta https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/data/dokumentit/HelLovesDev/karttakyselyt_01022018/raportti_kommentit_kansallinen_kaupunkipuisto_2017_maptionnaire.pdf
- Mapita Oy. (2018c). Millainen olisi tulevaisuuden Herttoniemenranta, Länsi- Herttoniemi ja Roihuvuori? Maptionnaire kyselyn tulostiedosto 9.5.2018. Noudettu 12. toukokuuta 2019, osoitteesta https://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2018_asukastilaisuudet/Herttoniemi_kysely_tuloksia01.pdf
- Maptionnaire. (2016). Millainen Malttu? Noudettu 12. toukokuuta 2019, osoitteesta <https://app.maptionnaire.com/fi/1665/>

- Maptionnaire. (2017). Millainen olisi Helsingin kansallinen kaupunkipuisto? Noudettu 12. toukokuuta 2019, osoitteesta <https://app.maptionnaire.com/fi/3173/>
- Maptionnaire. (2018a). Jalan kaupungilla - Miltä Helsinki tuntuu kävellessä? Noudettu 12. toukokuuta 2019, osoitteesta <https://app.maptionnaire.com/fi/4140/>
- Maptionnaire. (2018b). Vaikuta kaupunginosasi tulevaisuuteen. Noudettu 12. toukokuuta 2018, osoitteesta <https://app.maptionnaire.com/fi/3705/>
- Marzuki, A. (2015). Challenges in the Public Participation and the Decision Making Process. *Sociologija i Prostor*, 21–39. <https://doi.org/10.5673/sip.53.1.2>
- McGuirk, P. M. (2001). Situating communicative planning theory: Context, power, and knowledge. *Environment and Planning A*, 33(2), 195–217. <https://doi.org/10.1068/a3355>
- MRL 132/1999. MRL = Maankäyttö- ja rakennuslaki. Noudettu osoitteesta www.finlex.fi
- Niiranen, V. (2011). Keskiössä kuntalainen – demokratia itsehallinnon kivijalkana. Teoksessa A. Haveri, J. Stenvall, & K. Majoinen (Toim.), *Kunnallisen itsehallinnon peruskivet* (Kuntaliito, ss. 220–229). Helsinki: Suomen kuntaliitto, Kunnallistieteen yhdistys. Noudettu osoitteesta http://shop.kuntaliitto.fi/download.php?filename=uploads/acta224_sisaltoverkkoon.pdf
- Oliveira, V., & Pinho, P. (2010). Measuring success in planning: Developing and testing a methodology for planning evaluation. *Town Planning Review*, 81(3), 307–332. <https://doi.org/10.3828/tpr.2010.7>
- Peltonen, L., Hirvonen, J., Manninen, R., Linjama, H., & Savikko, R. (2006). Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet : Suomalaisen nykytilan kartoitus. *Suomen ympäristö*. Ympäristöministeriö.
- Polanyi, M. (1998). *Personal knowledge: towards post-critical philosophy*. London: Routledge.
- Puustinen, S. (2006). *Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivisen käänteen haaste*. (Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A 34, Toim.). Espoo: Frenckelling kirjapaino Oy.
- Puustinen, Sari. (2008). Konfliktien hallinta ja kaavoittajien uusi valtuutus. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 46(3), 35–55.
- Rantanen, H., & Kahila, M. (2009). The SoftGIS approach to local knowledge. *Journal of Environmental Management*, 90(6), 1981–1990. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2007.08.025>
- Rättilä, T., & Rinne, J. (2017). Ei osallistumista vaan vaikuttamista! Asukasaktiivit paikallisina toimijoina ja asuinympäristön kehittäjinä. Teoksessa Pia Bäcklund, J. Häkli, & H. Schulman (Toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä* (ss. 99–117). Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Raymond, C. M., Fazey, I., Reed, M. S., Stringer, L. C., Robinson, G. M., & Evely, A. C. (2010). Integrating local and scientific knowledge for environmental management. *Journal of Environmental Management*, 91(8), 1766–1777. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2010.03.023>
- Reed, M. S. (2008). Stakeholder participation for environmental management : A literature review. *Biological Conservation*, 141, 2417–2431. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2008.07.014>
- Reed, M. S., Vella, S., Challies, E., Vente, J. De, Frewer, L., Hohenwallner-ries, D., ... Delden, H. Van. (2018). A theory of participation : what makes stakeholder and public engagement in environmental management work ? *Restoration ecology*, 26(April), 7–17. <https://doi.org/10.1111/rec.12541>

- Rowe, G., & Frewer, L. J. (2000). Public Participation Methods: A Framework for Evaluation. *Science, Technology & Human Values*, 25(1), 3–29. <https://doi.org/10.1177/016224390002500101> T4 - A Framework for Evaluation M4 - Citavi
- Rowe, G., & Frewer, L. J. (2004). Evaluating Public- Participation Exercises : *Science, Technology & Human Values*, 29(4), 512–556. <https://doi.org/10.1177/0162243903259197>
- Saad-Sulonen, J. (2014). *Combining participations : expanding the locus of participatory e-planning by combining participatory approaches in the design of digital technology and in urban planning*. Aalto University. Noudettu osoitteesta <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/13352>
- Sieber, R. (2006). Public participation geographic information systems: A literature review and framework. *Annals of the Association of American Geographers*, 96(3), 491–507. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2006.00702.x>
- Staffans, A. (2004). *Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina*. Espoo.
- Staffans, A. (2012). MRL ja kansalaisten osallistuminen. Teoksessa M. Airaksinen, H. Hentilä, & J. S. Jauhiainen (Toim.), *Katsauksia maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuteen* (ss. 63–72). Helsinki: Ympäristöministeriön raportteja 4/2012.
- Surowiecki, J. (2005). *The wisdom of crowds : why the many are smarter than the few and how collective wisdom shapes business, economics, society and nations*. London: Abacus.
- Talen, E. (2000). Bottom-Up GIS: A new tool for individual and group expression in participatory planning. *Journal of the American Planning Association*, 66(3), 279–294. <https://doi.org/10.1080/01944360008976107>
- Taylor, N. (1998). *Urban planning theory since 1945*. London: Sage Publications.
- Tulloch, D. (2008). Public participation GIS (PPGIS). Teoksessa *Encyclopedia of geographic information science* (ss. 352–355). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Uudenmaan liitto. (2019). Maakuntakaavojen laadinta etenee vaiheittain. Noudettu 25. elokuuta 2019, osoitteesta https://www.uudenmaanliitto.fi/aluesuunnittelu/tietoa_kaavoituksesta/kaavan_vaiheet
- Vonk, G. A. (2006). *Improving Planning Support. The use of Planning Support Systems for spatial planning*. Utrecht University, Utrecht.
- Vonk, G., & Geertman, S. (2008). Improving the Adoption and Use of Planning Support Systems in Practice. *Applied Spatial Analysis and Policy*, 1(3), 153–173. <https://doi.org/10.1007/s12061-008-9011-7>
- Wallin, S., Horelli, L., & Saad-Sulonen, J. (2010). Digital Tools in Participatory Planning. Teoksessa S. Wallin, L. Horelli, & J. Saad-Sulonen (Toim.), *Digital Tools in Participatory Planning* (ss. 7–12). Espoo: Aalto University.
- Wallin, S., Saad-Sulonen, J., Amati, M., & Horelli, L. (2013). Exploring E-Planning Practices in Different Contexts. *International Journal of E-Planning Research*, 1(3), 17–39. <https://doi.org/10.4018/ijep.2012070102>
- Wenger, E. (1998). Communities of Practice: Learning as a social system. *Systems Thinker*, (June 1998), 1. <https://doi.org/10.2277/0521663636>
- Ympäristöministeriö. (2018). Sähköinen osallistuminen alueidenkäytön suunnittelussa. Yhteen veto kyselyn tuloksista 4.9.2018. Noudettu 15. syyskuuta 2019, osoitteesta <https://www.ym.fi/download/noname/%7BA2F6C385-9D0A-4C15-B7E7-C10E0A6E4D05%7D/140108>

Liiteluettelo

Liite 1. Haastateltavat

Liite 2. Haastattelujen teemat

Liite 3. Arviointikriteeristö

Liite 1. Haastateltavat

- Liisi Ylönen, Helsingin kaupunki, suunnittelija, Asemakaavoitus, Maankäyttö ja kaupunkirakenne, 20.6.2018
- Tytti Wiinikka, Helsingin kaupunki, arkkitehti, Asemakaavoitus, Maankäyttö ja kaupunkirakenne, 26.6.2018
- Raisa Kiljunen-Siirola, Helsingin kaupunki, maisema-arkkitehti, Maankäytön yleissuunnittelu, Maankäyttö ja kaupunkirakenne, 3.7.2018
- Maria Jaakkola, Helsingin kaupunki, yksikön päällikkö, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, Maankäyttö ja kaupunkirakenne, 12.7.2018
- Kirsi Forss, Mapita, GIS-specialist & Consultant, 12.7.2018
- Tiina Antila-Lehtonen, Helsingin kaupunki, vuorovaikutussuunnittelija, Viestintä, Hallinto- ja tukipalvelut, 14.8.2018
- Mari Soini, Helsingin kaupunki, maisema-arkkitehti, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu, Maankäyttö ja kaupunkirakenne, 14.8.2018

Liite 2. Haastattelujen teemat

- Taustat (Hankkeet, joissa karttakyselyitä on toteutettu ja rooli kyselyiden toteuttamisessa)
- Karttakyselyiden toteuttamisen syyt ja tavoitteet
- Kyselyiden ajoitus suunnitteluprosessissa

- Menetelmän vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhkat

- Tulosten analysoiminen ja analysointimenetelmien valitseminen
- Kokemukset ja onnistumiset

- Vuorovaikutus organisaation sisällä
- Kerätyn tiedon vaikuttavuus suunnittelun kannalta
- Läpinäkyvyys ja tuloksista viestiminen organisaation ulkopuolelle
- Vuorovaikutus asukkaan näkökulmasta
- Kyselyn edustavuus
- Kyselyn markkinointi

- Kehittämistarpeet ja -ideat

Liite 3. Arviointikriteeristö

Kriteeri	Vaihe	Arviointikriteeri	Tutkimus	Kriteerin toteutumisen edellytykset	Kriteerin realisoituminen kyselyissä
Prosessikriteerit	Tavoitteiden asettaminen: suunnittelu, ideointi ja kyselyn toteutus	Tavoitteiden selkeys	Osallistumisen luonne ja laajuus tulee määritellä ja tavoitteiden tulee olla selkeitä. Myös osallisten rooli tulee määrittää. (Brown & Chin, 2013, Loukis, 2012; Rowe & Frewer, 2000.)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Motivaatioiden tunnistaminen, ✓ Osallistumisen tavoitellun tason määrittäminen, ✓ Menetelmän valinta 	Kyselyissä tunnistetut motivaatiot ja tavoitteet on jaettu normatiivisiin ja pragmaattisiin motivaatioihin sekä luottamuksen rakentamiseen. Tarkastelemissani kyselyissä tavoitteina oli mm. lähtötietojen kartoitus, luottamuksen rakentaminen, ideoiden saaminen, legitimaatio suunnitelmille, vastustuksen kartoitus, suhteiden luominen suunnittelualueelle ja monipuolisemman osallisjoukon näkemysten kartoittaminen kuin asukastilaisuuksissa.
		Ajoitus	Osalliset tulisi ottaa mukaan suunnitteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa prosessia ja heti, kun aletaan tehdä arvopäätöksiä (Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Määritellään suunnittelu-prosessin vaihe, jossa kysely toteutettiin. Voidaan tarkastella Kytän & Kahilan (2017) taulukon avulla, jossa on kuvattu PPGIS suunnittelun eri vaiheissa (s.35). Peilataan tavoitteita taulukon tavoitteisiin. 	Tarkastelemani kyselyt oli pääosin toteutettu suunnittelun alkuvaiheessa, joko varhaisessa aloitusvaiheessa tai todellisessa aloitusvaiheessa. Jalan kaupungilla -kyselyssä oli myös arvioitu toteutuneiden suunnitelmien onnistuneisuutta. Haastateltavista suurin osa oli sitä mieltä, että kysely kannattaa toteuttaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa suunnittelua. Alkuvaiheen nähtiin soveltuvan erityisesti lähtötietojen kartoittamiseen, sillä silloin kyselyssä kerättyä yleispiirteistä tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi myöhemmin toteutettavissa työpajoissa. Muihin suunnittelun vaiheisiin nähtiin olevan myös muita mahdollisesti tarkoituksenmukaisempia osallistumismenetelmiä.
		Resurssit ja aika	Ihmiresursseja, aikaa ja rahaa on riittävästi (Brown & Chin, 2013; Loukis 2012; Rowe & Frewer, 2000).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Varmistetaan resurssien riittävyys (Brown & Chin, 2013; Loukis 2012; Rowe & Frewer, 2000) 	Haastateltavat kokivat kyselyjen toteutuksen vaativan paljon resursseja, sillä etenkin analyysivaihe on työläs. Tulosten hyödynnettävyys taas edellyttää kattavia analyysejä ja ammattitaitoisen analysoijan. Suunnittelija ei välttämättä itse osaa kysyä oikeita kysymyksiä sen suhteen, mitä aineistosta saisi irti. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että menetelmän hyötyarvo saattaa olla työmäärään nähden melko pieni, joten menetelmän hyödyntäminen tulee perustella hyvin. Konsultin hyödyntäminen koettiin järkeväksi, jos kyselyissä oli mukana paljon eri intressejä. Viestinnän resurssit ja apu vuorovaikutuksen järjestämisessä koettiin erittäin tärkeäksi.
	Tiedon keruu: kyselyyn vastaaminen ja markkinointi	Datan turvaaminen	Henkilökohtaisen datan ja yksityisyyden varmistaminen (Loukis, 2012).	Yksityisyyden varmistaminen (Loukis, 2012)	Kansallinen kaupunkipuisto –hankkeessa kyselyn tulokset julkaistiin heti, kun oli varmistettu, ettei niissä ollut tietosuojaan liittyviä ongelmia.
		Itsenäisyys ja mukaan otto	Osallistuminen tulee voida toteuttaa itsenäisesti ja puolueettomasti (Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000). Osallisilla tulee olla mahdollisuus kertoa mielipiteensä ja heitä kuunnellaan (Brown & Chin, Laurian & Shaw, 2009).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kyselyyn vastaaminen tulee voida toteuttaa niin, etteivät muut osapuolet puutu vastauksiin. 	PPGIS mahdollistaa itsenäisen vastaamisen, sillä kysymyksiin voi vastata missä vain ja milloin vain ilman, että joutuu muiden arvioinnin kohteeksi.
		Edustavuus	Osallisten tulisi koostua edustavasta otannasta väestöstä, johon suunnittelu vaikuttaa (Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuvaus siitä miten hiljaisia ryhmiä osallistettiin ja tieto osallistumismahdollisuuksista jaettiin (Faehnle, 2014) 	Kyselyissä oli tavoitettu runsaasti vastaajia ja saatu asukastilaisuuksissa käyviä laajempi näkökulma käsiteltäviin asioihin. Vastaajien saamiseksi kyselyä markkinoitiin nettisivuilla, sosiaalisessa mediassa, lehdissä, paikallisen päällä alueella, kouluissa yms. Etenkin nuorten näkökulma oli haastava tavoittaa. Millainen Maltsu?-kyselyssä tämä oli ratkaistu ottamalla koululuokkia mukaan kyselyyn vastaamiseen.
			<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tilastot: vastaajien määrästä, ✓ osallistuvien ryhmien diversiteetistä (ikä, kiinnostuksenkohteet yms.) (Loukis, 2012; Faehnle 2014) 		

Systemikriteerit	Kyselyn laadun arviointi ja parantaminen	Kyselyn sisällön ja käytetyn tiedon laadun arviointi	Kyselyn ja sen toteuttamiseen käytetyn tiedon objektiivisuus, oikeellisuus, luotettavuus, hyödyllisyys ja ymmärrettävyys (Loukis 2012, Brown & Chin 2013)	Ymmärrettävyyden ja kyselyn sisällöllisen laadun määrittämisessä voidaan arvioida <ul style="list-style-type: none"> ✓ kyselyyn vastaamisen helpoutta ja ✓ kysymyksiä vastauksien, analyysin toimivuuden ja palautteen avulla. 	Kyselyitä kuvailtiin onnistuneiksi kysymysten, vastaajamäärän ja analysoimisen näkökulmasta. Haastateltavien mukaan konsultin avun hyödyntäminen kyselyn toteuttamisessa voi lisätä kyselyn objektiivisuutta. Kyselyjen kysymykset koettiin hyödyllisiksi, ja niitä kuvailtiin yksityiskohtaisiksi ja lisäanalyysit mahdollistaviksi. Kysymyksissä pyrittiin siihen, että ne eivät olisi liian johdattelevia. Parannusehdotuksena kysymysten muotoiluun ehdotettiin kansantajuisempia termejä ja parannuksia reittityökalun käyttöön. Vastausten tarkkuuden nähtiin joissain tapauksissa soveltuvan huonosti tietyille kaavatasolle. Haastateltavat kokivat intressiryhmien suuren määrän olevan haaste kyselyn toteutusprosessille. Laajemmissa kyselyissä oli jouduttu tekemään kompromisseja kysymysten laadinnassa, sillä mukana oli useita eri intressejä ajavia toimijoita, eikä kysely saanut muodostua liian pitkäksi. Osaa kyselyistä kuvailtiin hieman liian laajoiksi ja siten ei-käyttäjystävällisiksi. Analyysin kannalta kysymysten asettelu ja kyselyn suunnittelu nähtiin tärkeäksi. Kyselyn vaikuttavuuden ja rajauksen mielessä pitäminen heti kyselyn tekovaiheessa sekä tavoitteiden ja analyysiltä toivottujen tavoitteiden määrittäminen nähtiin tärkeäksi. Jatkoanalyysien kannalta paikkatieto-osaajan ammattitaito koettiin tärkeäksi myös kysymysten asettelussa. Kyselyntekovaiheen ja kysymystyyppien valinnan nähtiin määrittävät analyysin työmäärän. Yleisesti haastateltavat olivat sitä mieltä, etteivät kyselyt saa olla liian pitkiä.
	Menetelmän toimivuuden arviointi	Ohjelmiston toimintaan liittyvät kriteerit	Ohjelmiston laatu ja helppokäyttöisyys (Loukis, 2012)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Helppokäyttöisyys myös erityisryhmille ✓ Menetelmän käytön hyödyt osallistumiselle ✓ osallisten kokemukset menetelmän käytettävyydestä. (Loukis, 2012; Faehnle, 2014) 	Suunnittelijat kehüivat Maptionnaire-sovellusta helppokäyttöiseksi, ja kyselyiden todettiin innostavan vastaajia antamaan positiivista palautetta. Työkalua kehüttiin myös intuitiiviseksi ja nykyaikaiseksi. Haastateltavat kokivat menetelmällä saatujen tulosten täydentävän kasvokkain tapahtuvaa osallistamista. Haasteena nähtiin se, ettei kaikilla ole mahdollisuutta hyödyntää tietokonetta. Teknisesti reittien piirtäminen ja tulkitseminen oli koettu haastavaksi ja siihen toivottiin parannuksia. Suunnittelijat kokivat menetelmän yhdeksi hyväksi työkaluksi vuorovaikutuksen järjestämiseen ja sen nähtiin rikastuttavan muuta kaavoituksen aineistoa. Aineiston plussana nähtiin, etteivät suunnittelijoiden asenteet tule yhtä hyvin näkyviin kuin työpajoissa.
	Aineiston analysointi ja tulosten selvittäminen	Analyysi	Osallisten kontribuution analysointi (Loukis, 2012)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tulokset analysoidaan systemaattisesti (Loukis, 2012) 	Haastatteluissa todettiin, että kaikki kysymykset tulee analysoida ja käydä läpi. Analyysien tekijän oli parasta olla hankkeessa mukana alusta asti, jotta hiljaista tietoa ei menetetä. Analyysiin, etenkin lisäanalyysiin kuului usein paljon aikaa. Lisäanalyysit toivat lisähyötyä, suunnittelijat oppivat ymmärtämään menetelmää paremmin ja väärinymmärryksien määrä pieneni. Lisäanalyysissä voitiin myös pohtia tulosten syitä ja seurauksia. Analyysin toteuttamiseen vaadittiin nykytilanteessa paikkatietoihminen. Kyselyn markkinointi koettiin myös tärkeäksi, sillä tulosten analysoiminen on työlästä.
	Tiedon integrointi: jatkuva viestintä	Läpinäkyvyys	Prosessin tulee olla läpinäkyvä niin, että osalliset näkevät mitä tapahtuu ja mitä päätöksiä tehdään. Osalliset ymmärtävät päätöksentekoprosessin ja tietoa siitä on saatavilla. (Brown & Chin, 2013; Laurian & Shaw 2009; Rowe & Frewer, 2000.)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tuloksista julkaistaan koosteet eri kanavissa (Loukis, 2012) ✓ Aineistot voidaan julkaista esimerkiksi avoimena datana. 	Aineisto julkaistiin usein avoimena datana ja tuloksista tehtiin kooste ja niistä viestittiin työpajoissa ja verkossa. Osallistumisprosessista koostettiin vuorovaikutusraportti. Työpajoissa esiteltiin tuloksia, keskusteltiin kerätystä aineistosta ja täydennettiin sitä. Tuloksia jaettiin myös organisaation sisällä ulkoisen viestinnän lisäksi. Sisäisessä viestinnässä haasteena oli erityisesti tiedon liikkuminen ja saatavuuden varmistaminen myös myöhempää varten. Sisäisen viestinnän lisäämiseksi ehdotettiin kokemusten vaihtoa suunnittelijoiden kesken kahvipöydissä ja tulosten esittelyä.
	Tiedon integrointi: tulosten hyödyntäminen	Vaikuttavuudesta kommunikoiminen	Palaute siitä, miten osallisten kontribuutio on tai tullaan integroimaan päätöksentekoon. Osalliset saavat tiedon siitä, miten heidän tuottamalla tiedollaan on vaikutusta päätöksiin. (Brown & Chin, 2013; Loukis, 2012.)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Viestitään siitä, miten tietoa käytettiin, ✓ miten osallisten kontribuutioita hyödynnetään tulevaisuudessa ja ✓ kuinka hyödyllistä informaatio oli suunnittelijoille (Faehnle, 2014) 	Kyselyiden käsitteleminen kaupunkilaisten kanssa koettiin osaksi niiden onnistuneisuutta. Läpinäkyvyys ja vaikuttavuus nähtiin tärkeäksi varmistaa asukkaille analysoimalla tulokset, viestimällä niistä ja hyödyntämällä niitä suunnittelussa. Koska kaavoitus on hidaskäyttöinen prosessi viestinnän merkitys kasvaa. Viestimällä voidaan kertoa millä aikavälillä mitään toteutetaan ja että vastaaminen on tärkeää, vaikka tulokset eivät heti näy missään. Haastateltava ehdotti myös, että kerrotaan, mitkä asiat vaikuttavat mihinkin asiaan.

Tuloskriteerit					
		Vaikuttavuus	Osallistumisen lopputuloksella tulisi olla vaikutusta päätöksentekoon/suunnitelmaan, ja tuotettu tieto on hyödyllistä päätösten laadun parantamisessa. (Brown & Chin, 2013; Rowe & Frewer, 2000)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kokemustietoon viittaaminen suunnitteludokumenteissa, ✓ kuvaus tiedon laadussa olevista haasteista, ✓ arviointi, tuotettiin tarpeellista tietoa suunnittelun kannalta. (Faehnle, 2014)	Suunnittelu nähtiin erilaisten reunaehtojen summana, ja asukasnäkökulma yhtenä osana kokonaisuutta. Karttakyselyyn käytetty työmäärä ei vastannut sitä miten paljon suunnittelija hyödynsi tuloksia. Konkreettinen hyöty kyselystä nähtiin myös vaikeasti ennakoitavaksi ennen tulosten analysointia ja kaavoituksen aloittamista. Suunnittelijat näkivät asukkaiden tuottaman tiedon tärkeäksi, koska asukkaat ovat oman alueensa asiantuntijoita. Tuloksista täytyy kuitenkin muodostaa keskiarvo. Asukkaiden pehmeän tiedon nähtiin täydentävän muuta rekisteripohjaista tietoa. Kyselyt helpottivat myös suunnitelmien perustelua ja suunnittelutarpeen määrittämistä. Kyselyiden hyödyntäminen myöhemmissä hankkeissa ja muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessaan nähtiin mahdollisuutena. Haasteeksi luettiin aineiston väärin analysoiminen ja väärät johtopäätökset. Suunnittelijat eivät usein ole paikkatieto-orientoituneita, minkä vuoksi kyselyissä saattoivat toistua samat teemat. Organisaation tasolla korostettiin tiedon hallintaa ja tietokannan perustamista. Suunnittelijan nähtiin tärkeäksi sitoutua vuorovaikutusprosessiin koko suunnittelun ajaksi.
Onnistuneisuuden arviointi ja seuranta – sosiaaliset tulokset	Luottamuksen rakentaminen, molemminpuolinen oppiminen		Osallistuminen edistää molemminpuolista oppimista ja sitoutumista prosessiin, rakentaa luottamusta suunnitteluorganisaatioon ja pitkäkestoisia vuorovaikutussuhteita osallisten ja suunnitteluorganisaation kesken. Suunnittelijat saavat tietoa osallisten näkemyksistä. (Brown & Chin, 2013; Jankowski ym., 2019; Laurian & Shaw, 2009 Loukis, 2012.)		Tämä oli monesti kyselyissä myös tavoitteena. Laajemman vastaajajoukon näkemys monipuolista asukastilaisuuksissa kuultuja näkemyksiä ja tuotti suunnittelijoille tietoa siitä, ovatko suunnitelmat hyväksytyjä. Tuloksista myös voitiin saada selville asukkaiden keskinäisiä ristiriitoja, jotka voitiin tuoda esille vuorovaikutustilaisuuksissa. Yksi suunnittelijoista oli sitä mieltä, että suunnittelijan sitoutuminen vuorovaikutuksen koko prosessin ajan on tärkeää, jotta hän tietää, mitä tietoa kyselyistä on saatavissa ja pystyy keskustelemaan ihmisten kanssa tuloksista. Luottamuksen rakentaminen oli onnistunut, kun asukastilaisuuksissa ei enää vastustettu kyselyprosessin jälkeen samaa kohdetta kuin ennen suunnittelun alkamista.
Onnistuneisuuden arviointi ja seuranta – hallinnon edistämisen näkökulma	Hyväksyttävät ratkaisut, toteutuksen helpottaminen ja demokraattinen päätöksenteko		Osallistuminen helpottaa suunnittelun täytäntöönpanoa ja mahdollistaa ratkaisujen toteutuksen. Prosessi, ratkaisut ja toteutus ovat reiluja. Hallinnon legitimizeetti ja päätösten hyväksyttävyyden kasvaa. Samalla ristiriidat vähenevät. / Osallistuminen mahdollistaa laajan tietopohjan ja kansalaisten näkemysten näkymisen päätöksissä, toisin sanoen päätösten laatu paranee. Osallistuminen saa aikaan konsensuksen ja hyväksytyyn ratkaisuun. Osallistumisprosessi vähentää ristiriitoja. (Brown & Chin, 2013; Laurian & Shaw, 2009; Loukis, 2012.)	Suunnittelijoiden ja osallisten näkemykset <ul style="list-style-type: none"> ✓ tiedon hyödyllisyydestä, ✓ prosessin avoimuudesta ja osallistumisen riittävästä. ✓ saaduista opeista ✓ tyytyväisyys osallistumiseen (Loukis, 2012; Faehnle, 2014; Laurian & Shaw, 2009)	Sama kuin yllä. Tämäkin kriteeri liittyy vahvasti vaikuttavuuteen ja siitä viestimiseen sekä osallistumisen tavoitteeseen rakentaa luottamusta alueen asukkaisiin. Kyselyt helpottivat suunnittelutarpeen määrittämistä ja suunnitelmien perustelua. Suunnittelijat näkivät, että menetelmän hyötyä voitaisiin konkretisoida suunnittelijoille avaamalla heille tehtyjen kyselyiden vaikutuksia suunnitteluratkaisuihin, kuten luottamuksen rakentamista ja suunnitelmien hyväksyttävyyden edistämistä.
Onnistuneisuuden arviointi ja seuranta koko osallistumisprosessin näkökulmasta	Seuranta ja suunnitellun alueen kehityksen kestävyys		Osallistuminen edistää alueen kehityksen kestävyttä ja ympäristön laatua (Faehnle, 2014).	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Osallisten kokemukset suunnitelman laadusta ja toteutetun ympäristön kestävästä. ✓ Suunnittelijoiden näkemykset pitkäaikaisten vaikutusten riittävästä arvioimisesta. (Faehnle, 2014)	Seurannan kysymyksiin ei ollut tällä hetkellä kiinnitetty paljon huomiota. Seurannan osalta pohdittiin karttakyselyiden hyödyntämistä toteutuneiden suunnitelmien arvioinnissa sekä kaupunkisuunnittelun vaikutusten arviointia alueiden kehityksen onnistuneisuuteen. Kyselyiden tulosten vertaamista valmiisiin suunnitelmiin ei pidetty tarkoituksenmukaisena, koska suunnitelmaan vaikuttaa niin moni asia. Tärkeänä näkökohtana haastattelussa korostui, että vanhat kyselyt pitäisi saada paremmin uusien hankkeiden tietoisuuteen, ja niitä voitaisiin hyödyntää myös muissa kuin alkuperäisessä tarkoituksessaan. Tulevaisuudessa tavoitteena oli, että asukaskyselyt kootaan tietokantaan, josta suunnittelijat pääsevät lukemaan ja katsomaan niitä. Suunnittelun eri vaiheissa ja eri aikoina toteutetuista kyselyistä koostettavan tietopankin nähtiin myös mahdollistavan laajempi näkemys kaupunkiin yksittäisten kaavahankkeiden ulkopuolella.